

Hankasalmi

Hyvän arjen kunta.

HANKASALMEN KUNTA

Tilinpäätös

2017

1	TOIMINTAKERTOMUS	4
1.1	Toimintakertomusta koskevat säännökset	4
1.2	Olellaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa.....	4
1.2.1	Kunnanjohtajan katsaus	4
1.2.2	Kunnan strategia	5
1.2.3	Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset.....	6
1.2.4	Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys.....	10
1.2.5	Olellaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa.....	13
1.2.6	Merkittävät poikkeamat tilinpäätösvuoden talousarvioon niiltä osin kuin valtuusto ei ole muutoksia hyväksynyt talousarviomuutoksina.....	14
1.2.7	Kunnan henkilöstö.....	15
1.2.8	Ympäristöasiat.....	15
1.2.9	Muut ei-taloudelliset asiat	16
1.2.10	Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä	16
1.2.11	Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista	18
1.3	Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä	18
1.4	Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus.....	21
1.4.1	Tilikauden tuloksen muodostuminen.....	21
1.4.2	Toiminnan rahoitus	23
1.5	Rahoitusasema ja sen muutokset.....	25
1.6	Kokonaistulot ja –menot.....	28
1.7	Kuntakonsernin toiminta ja talous	29
1.7.1	Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	29
1.7.2	Konsernin toiminnan ohjaus	29
1.7.3	Olellaiset konsernia koskevat tapahtumat	29
1.7.4	Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä	30
1.7.5	Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	30
1.7.6	Konsernin tilinpäätös ja sen tunnusluvut.....	32
1.8	Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	36
1.8.1	Asiaa koskeva sääntely	36
1.8.2	Tilikauden tuloksen käsittely	36
1.8.3	Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	36
2	TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	37
2.1	Seuranta koskeva sääntely.....	37
2.2	Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	37
2.2.1	Keskusvaalilautakunta.....	37
2.2.2	Tarkastuslautakunta	38
2.2.3	Kunnanhallitus.....	39
2.2.4	Perusturvalautakunta	49
2.2.5	Sivistyslautakunta.....	68
2.2.6	Ympäristölautakunta	82
2.3	Määrärahojen ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	107
2.3.1	Käyttötalouden toteutuminen	107
2.3.2	Tuloslaskelmaosan toteutuminen	108
2.3.3	Investointien toteutuminen	110
2.3.4	Rahoitusosan toteutuminen.....	113
2.3.5	Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	114
3	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT.....	116
3.1	Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet	116
3.2	Kunnan tuloslaskelma	116
3.3	Kunnan rahoituslaskelma	118
3.4	Kunnan tase	119

3.5	Konsernin tuloslaskelma	121
3.6	Konsernin rahoituslaskelma.....	122
3.7	Konsernin tase	123
4	TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	124
4.1	Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	124
4.2	Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	125
4.3	Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	126
4.4	Tasetta koskevat liitetiedot	129
4.5	Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot	134
4.6	Henkilöstöä koskevat liitetiedot	135
5	ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET	137
5.1	Vesihuoltolaitos-taseyksikön tilinpäätös	137
5.2	Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot	140
6	KONSERNIN TYTÄRYHTIÖIDEN TILINPÄÄTÖSTIEDOT	142
6.1	Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka.....	142
6.2	Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalo	143
6.3	Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma	144
6.4	Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo.....	145
6.5	Kiinteistö Oy Vuokrahanka.....	146
7	TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS	147
8	KUVAUS KIRJANPITOJÄRJESTELMÄSTÄ JA KIRJANPIDOSSA KÄYTETYISTÄ KIRJOISTA.....	148

1 TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset

Toimintakertomuksen antamisesta vastaavat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja. Toimintakertomuksessa annetaan tiedot kunnan toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta, taloudellista tilannetta sekä merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä koskevista tärkeistä seikoista. (KPL 3:1a §)

Kuntalain 115 § mukaisesti kunnan toimintakertomuksen erityisenä tehtävänä on selvittää valtuuston talousarviossa hyväksymien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista kunnassa ja kuntakonsernissa. Toimintakertomuksessa annetaan myös tietoja sellaisista kunnan ja kuntakonsernin talouteen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei ole tehtävä selkoa kunnan tai kuntakonsernin taseessa, tuloslaskelmassa tai rahoituslaskelmassa. Tällaisia asioita ovat arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä sekä tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja niiden perusteella tehdyistä keskeisistä johtopäätöksistä.

Toimintakertomuksessa kunnanhallitus tekee esityksen tilikauden tuloksen käsittelystä. Kattamattoman alijäämän osalta kuvataan talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä talouden tasapainottamiseksi.

Toimintakertomuksessa annetaan tiedot siitä, miten kunta huolehtii ympäristöasioista, sosiaalisista asioista ja henkilöstöasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sekä korruption ja lahjonnan torjunnasta. Toimintakertomuksessa kuvataan millaisia toimintaperiaatteita kunta noudattaa huolehtiessaan edellä luetelluista asioista, toimintaperiaatteiden noudattamisen tulokset sekä kuvaus riskeistä, joiden toteutuminen todennäköisesti haittaa sen toimintaa. Lisäksi annetaan selostus siitä, miten kunta hallitsee näitä riskejä. (KPL 3a:2 §)

1.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

1.2.1 Kunnanjohtajan katsaus

Hankasalmen kunnan tilinpäätös on selkeästi ylijäämäinen jo kolmannen perättäisen vuoden ajan. Talouden tasapainottamisessa on siis onnistuttu erittäin hyvin. Näin voidaan todeta, kun lähtökohta 2010-luvun alussa oli haastava. Kunnan talous kehittyi kriittiseen suuntaan ennen kaikkea kuntien valtionosuuksien leikkaamisen vuoksi, kun samanaikaisesti mm. erikoissairaanhoidon kulut ja lastensuojelun kulut olivat kunnassa korkealla. Ennen tilinpäätösvuotta 2015 kunnan tilinpäätökset olivatkin neljä edellistä vuotta peräkkäin alijäämäisiä. Toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi kunnassa tehtiin kuitenkin päämäärätietoisesti. Niistä yksi keskeisimmistä on hoito- ja hoivapalvelujen rakennemuutos.

Muita selkeitä muutoksia toimintatavoissa kunnassa tarvittiin hoivapalveluiden ohella ja siksi valtuusto hyväksyi vuoden 2016 talousarvion käsittelyn yhteydessä talouden tasapainottamista tukemaan Hankasalmi-ohjelman. Vuosien 2015, 2016 sekä nyt vuoden 2017 positiiviset tilinpäätökset ovat johtaneet siihen, että taseessa ollut kattamaton mijoonien eurojen alijäämä on lähes kokonaan nyt vuoden 2017 tilinpäätöksessä tullut katetuksi.

Vuosi 2017 on siis jatkanut kunnan talouden tervehdyttämistä. Tilinpäätös on selkeästi ylijäämäinen. Se aiheutuu ensisijaisesti siitä, että toimintakate jopa pieneni edelliseen vuoteen nähden 0,3%. Ja kun toimintakate kasvu vuonna 2016 oli silloinkin vain 1,7 %, niin kustannusten kehitystä ollaan saatu kunnassa hyvin haltuun. Näin on toki tullut tapahtuakin, koska myös väestön määrä on kyseisinä vuosina vähentynyt ja palkankorotuksia ei kunta-alalla ole juurikaan ollut. Huomionarvoista on se, että alkuperäiseen talousarvioon 2017 nähden toimintakate toteutuu vuonna 2017 noin 1,5 % arvioitua pienempänä.

Suurimmat selittävät tekijät toimintakateen positiiviseen toteutumiseen löytyvät siitä, että pääosin vastuualueet ovat pystyneet toteuttamaan toimintaansa talousarviossa toiminnalle varattuja määrärahoja tehokkaammin. Palkkojen sivukuluihin oli talousarviossa vuodelle 2017 tehty myös liian suuri määrärahavaraus tarpeeseen nähden ja se osaltaan on auttanut vastuualueita alittamaan toimintakatteitaan.

Vain perusturvalautakunta ylittää sille talousarviossa varatut määrärahasa ja ylityksen syy on keskeisimmin sosiaalipalveluissa ja siellä lastensuojelun menoissa. Testamenttivarallisuutta käytettiin talousarviossa suunnitellusti vanhuspalvelujen rakennemuutoksen rahoittamiseen vuonna 2017 noin 450 000 euron edestä.

Rahoituspohjassa vaikuttavat yhä kaiken aikaa valtiovallan vuonna 2012 aloittamat leikkaukset valtionosuuksiin. Toisaalta valtionosuusuudistus, joka toteutettiin 2015 ottaa aiempaa valtionosuusjärjestelmää paremmin huomioon mm. kunnan sairastavuutta ja palvelutarvetta. Siksi vuonna 2015 valtionosuuksien kokonaismäärä kääntyi kuitenkin Hankasalmella pieneen nousuun. Ja vuonna 2016 kunnalle kertyi valtionosuuksia yli miljoona euroa edellisvuotta enemmän ja lähes 300 000 euroa talousarviossa arvioitua enemmän. Valitettavasti vuonna 2017 valtionosuuksien kokonaismäärä laski tästä tasosta yli 750 000 euroa. Ja väestön määrän väheneminen johtaa siihen, että pientä laskua valtion osuuksissa on vuonna 2018.

Verotulojen kehitys on ollut viime vuosina huolestuttava. Vuodelle 2015 kunta korotti tuloveroprosenttiaan 0,5 %-yksiköllä, mutta tuloverotuottoja kertyi silloinkin jopa hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vuodelle 2016 ei siksi ennakoitu juurikaan tuloverotuottojen kasvua, etenkin kun väestön määrä on laskenut. Toteuma vuonna 2016 oli kuitenkin noin 300 000 euroa edellisvuotta suurempi. Nyt vuonna 2017 kunnallisverotuottojen määrä on lähes 400 000 euroa vuotta 2016 pienempi ja vähenemä kunnallisverotuottojen määrässä on jatkumassa myös vuonna 2018 huolimatta työllisyyden paranemisesta. Hyvästä tilinpäätöksen tuloksesta vuonna 2017 huolimatta verotulojen negatiivinen kehitys asettaa suuria haasteita tulevaisuuteen.

Kulukehitystä sosiaali- ja terveyspalveluissakin kyettiin siis 2015 ja 2016 tavoitteiden mukaisesti loiventamaan hyvistä palveluista kuitenkin kiinni pitäen. Lastensuojelu- ja vammaispalvelumenot olivat edelleen suhteessa muihin kuntiin ja niihin tulevaan valtionosuusrahoitukseen nähden liian suuret, mutta kulukehitystä saatiin käännettyä oikeaan suuntaan. Nyt vuoden 2017 tilinpäätöksessä sosiaalitoimen menot ovat nousseet taas huolestuttavalle tasolle. Ylitysten syitä on kuitenkin perusturvalautakunnassa jo tarkkaan analysoitu ja kulujen nousu ei alkuvuoden 2018 perusteella kumulatiivisesti jatku enää.

Vuosi 2017 onnistui siis talouslukujen perusteella hyvin. Kunnan toimintojen kannalta olennaista oli se, että Monitoimitalo valmistui peruskorjauksestaan ja liikuntaolosuhteet sen kautta kunnassa kohenivat. Palveluja ja toimintoja ei kunnassa jouduttu supistamaan tai karsimaan vuoden 2017 kuluessa hyvään taloudelliseen tulokseen pääsemiseksi.

Vuoden 2017 kuluessa tehtiin myös isoja linjauksia, joiden mukaiset toimenpiteet toteutuvat vasta tulevana vuosina. Uuden koulukeskuksen rakentamisesta linjattiin joulukuussa talousarviosta päättämisen yhteydessä. Kevyen liikenteen väylälle Aseman ja kirkonkylän välille päätettiin hakea hankerahoitusta vuonna 2017 ja varautua kunnan maksusuuteen hankkeessa. Ja vuoden lopulla valtuusto ohjasi periaatepäätöksellään kunnanhallitusta selvittämään, olisiko osa kunnan sote-kiinteistöistä myytävissä ja osa hoivapalveluista järjestettävissä muutoin kuin kunnan toimesta. Nämä linjaukset ovat osana kunnan uutta strategiaa, joka saatiin lähes valmiiksi vuoden 2017 kuluessa. Joulukuussa 2017 strategia asetettiin kuntalaisille nähtäville ja lausunnonle ja se hyväksytään lopullisesti alkuvuonna 2018.

Vuoden 2017 kuluessa hyväksyttiin kunnalle uusi hallintosääntö.

1.2.2 Kunnan strategia

Hankasalmen kunnan strategiaa valmisteltiin vuonna 2015 voimaan tulleen uuden kuntalain mukaiseksi uuden kesäkuussa aloittaneen valtuuston toimesta syksyllä 2017. Vuosille 2010 – 2014 laadittu vanha strategia oli käytännössä voimassa vielä vuoden 2017, mutta toimintavuotta ohjasi myös jo uuden strategian luomisen kautta esiin nousseet päämäärät ja tavoitteet. Uutta strategiaa luotiin voimassa olevan strategian pohjalta ja esimerkiksi missioon ja visioon ei tehty suuria muutoksia.

Vuonna 2017 voimassa ollut strategia esitetään siis vielä tässä tilinpäätöksessä. Maaliskuussa 2018 kunnalle on hyväksytty uusi strategia.

Hankasalmen kunnan tehtävä

MISSIO

Hankasalmi on hyvä kunta asua, kasvaa, kasvattaa, ikääntyä, tehdä työtä, yrittää ja harrastaa

VISIO

Hankasalmi on hyvän arjen kunta

Tehtävä toteutetaan ja tavoitteeseen pyritään seuraavilla arvoilla:

Yhteisöllisyys

Yhteistyökykyisyys

Vastuullisuus

Osallisuus

Yrittäjäyys

Päämäärät, joiden kautta arvot ja tavoitteet vuosina 2010-2014 toteutuvat:

Kunnan päätöksentekijät ja työntekijät ovat kiinnostuneita kuntalaisten ja kunnan sidosryhmien mielipiteistä ja ottavat ne huomioon.

Tehokkaasti ja taloudellisesti järjestetyillä palveluilla on turvattu kuntalaisten hyvinvointi.

Maaseutumaisen Hankasalmen päätöksillä on edistetty kestävästä kehitystä kuntalaisten tarpeista lähtien.

Hankasalmella päätösten vaikutukset kuntalaisiin ja yrityksiin on arvioitu valmistelussa.

Hyvinvoivat ja osaavat työntekijät turvaavat palvelujen vaikuttavuuden ja mahdollisuuden kunnan kehittämiseen.

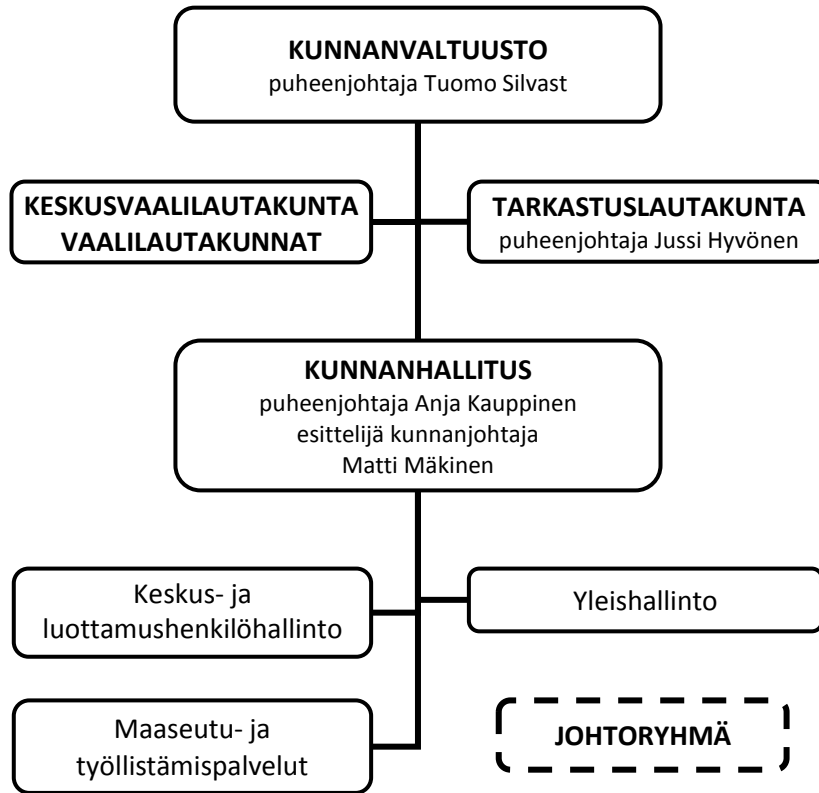
1.2.3 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Vuoden 2017 kuluessa kunnan hallinnossa ei viranomaisjohdon puolella tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vastuualuejohtajat jatkoivat tehtävissään ja muutos lautakuntien esittelijöiden kohdalla tapahtui ainoastaan Rakennus- ja valvontalautakunnan kohdalla, kun teknisen päällikön virkaan valittu Tiina Pellinen aloitti tässä tehtävässä.

Kuntavaalit pidettiin keväällä 2017 ja ensimmäistä kertaa kesken talousarviovuoden vaihtuivat siis kaikki toimielimet kunnassa kerralla. Eli koko luottamuselinorganisaatio vaihtui kunnassa puolivälissä tilinpäätösvuotta. Uutena hallintosäännön mukaisena toimielimenä aloitti toimintansa konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto, jonka kunnanhallitus valitsee toimikaudekseen valmistelevaan ja valvomaan näitä asiakokonaisuuksia. Seuraavassa koonnissa on esitetty kesäkuussa toimikautensa aloittanut kunnanvaltuusto ja sen valitsevat toimielimet.

Alkuvuoden ajan vuonna 2017 luottamustoimissa toimineet luottamushenkilöt ovat nähtävissä vuoden 2016 tilinpäätöksessä.

Kunnan hallinto-organisaatio

PERUSTURVALAUTAKUNTA

puheenjohtaja
Matti A. Janhonen

esittelijä
palvelujohtaja
Tiina Koponen

- sosiaalipalvelut
- kotihoito ja vanhustyö
- terveyspalvelut

SIVISTYSLAUTAKUNTA

puheenjohtaja
Mirja Riipinen

esittelijä
sivistystoimenjohtaja
Eila Laulajainen-Malkki

- peruskoulut
- lukio
- kansalaisopisto
- kulttuuripalvelut
- kirjasto
- liikuntapalvelut
- nuorisopalvelut
- päivähoito

YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA

puheenjohtaja
Arto Rämö

esittelijä
kiinteistöjohtaja
Tomi Jylänki

- ympäristöpalvelut
- talon palvelut
- konsernin kiinteistöhallinto
- infrapalvelut

RAKENNUS- JA VALVONTALAUTAKUNTA

puheenjohtaja
Sanna Hänninen

esittelijä tekninen
päällikkö Tiina Pellinen

Viranomaistehtävät:

- rakennusvalvonta
- ympäristön-suojelu
- maa-aineslaki
- yksityistielaki

Luottamushenkilöt

Kunnanvaltuusto

Puheenjohtaja	Tuomo Silvast	KESK
1. varapuheenjohtaja	Esko Repo	SDP
2. varapuheenjohtaja	Veli-Matti Saarinen	KOK
jäsenet	Tapio Hult	VAS
	Jussi Hyvönen	SDP
	Mervi Hyvönen	KESK
	Pekka Häkkinen	SDP
	Sanna Hänninen	KESK
	Matti Janhonen	VAS
	Leena Jäntti	KESK
	Maria Kaatrasalo	KD
	Ossi Karjalainen	PS
	Anja Kauppinen	KESK
	Ari Korhonen	KESK
	Marja-Leena Kytölä	VAS
	Kirsi Laitinen	KESK
	Elisa Lamberg	KESK
	Ari Leinonen	PS
	Antero Manninen	KESK
	Matti Okker	PS
	Marjo Pihlaja	VIHR
	Esko Pöyhönen	KESK
	Mirja Riipinen	KESK
	Arto Rämö	KESK
	Laura Sohlman	SDP
	Marjatta Tynkkynen	KESK
	Irma Vuorimaa	VAS

Kunnanhallitus

Puheenjohtaja	Anja Kauppinen	KESK
1. varapuheenjohtaja	Marja-Leena Kytölä	VAS
2. varapuheenjohtaja	Ari Korhonen	KESK
jäsenet	Pekka Häkkinen	SDP
	Leena Jäntti	KESK
	Elisa Lamberg	KESK
	Markku Manninen	PS
	Marjo Pihlaja	VIHR
	Esko Pöyhönen	KESK

Keskusvaalilautakunta

Puheenjohtaja	Tiina Kallioniemi
varapuheenjohtaja	Pekka Petrilä
jäsenet	Mira Heinonen
	Pasi Roiko-Jokela
	Seija Makkonen

Tarkastuslautakunta

Puheenjohtaja	Jussi Hyvönen
varapuheenjohtaja	Marjatta Tynkkynen
jäsenet	Hellevi Halttunen
	Vesa-Pekka Suominen
	Anne Sundell
	Hannu Hyyryläinen

Perusturvalautakunta

Puheenjohtaja	Matti A. Janhonen
varapuheenjohtaja	Riikka Korhonen
jäsenet	Pekka Rossi
	Maiju Kauppinen
	Kimmo Jäppinen
	Mari Mäkelä
	Arto Gustafsson
	Laura Sohlman
	Anne Mellin

Sivistyslautakunta

Puheenjohtaja	Mirja Riipinen
varapuheenjohtaja	Irma Vuorimaa
jäsenet	Erkki Jormakka
	Kirsi Laitinen
	Reino Ylönen
	Maria Kaatrasalo
	Kari Häkkinen
	Hannele Viinikainen
	Ossi Karjalainen

Ympäristölautakunta

Puheenjohtaja	Arto Rämö
varapuheenjohtaja	Sanna Hänninen
jäsenet	Jukka Hänninen
	Saija Nurmela
	Varpu Pöyhönen
	Lena Paju
	Tuomo Pihlaja
	Markku Kovanen
	Ari Leinonen

Rakennus- ja valvontalautakunta

Puheenjohtaja	Sanna Hänninen
varapuheenjohtaja	Matti Okker
jäsenet	Arto Rämö
	Mervi Hyvönen
	Markku Häkkinen
	Pasi Kuokka
	Minna Pynnönen

1.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Tilinpäätökseen on vuoden 2017 osalta koottu aiempien vuosien tapaan lyhyesti tietoja julkisen talouden tilasta ylipäätään ja sen vaikutuksista valtionosuuksiin, työllisyydestä, väestökehityksestä sekä verotuksesta tämän otsikon alle. Nämä on katsottu keskeisiksi esimerkeiksi merkittävistä yleisesti Hankasalmen talouteen vaikuttavista asioista käyttötalous- ja investointimenojen ohella.

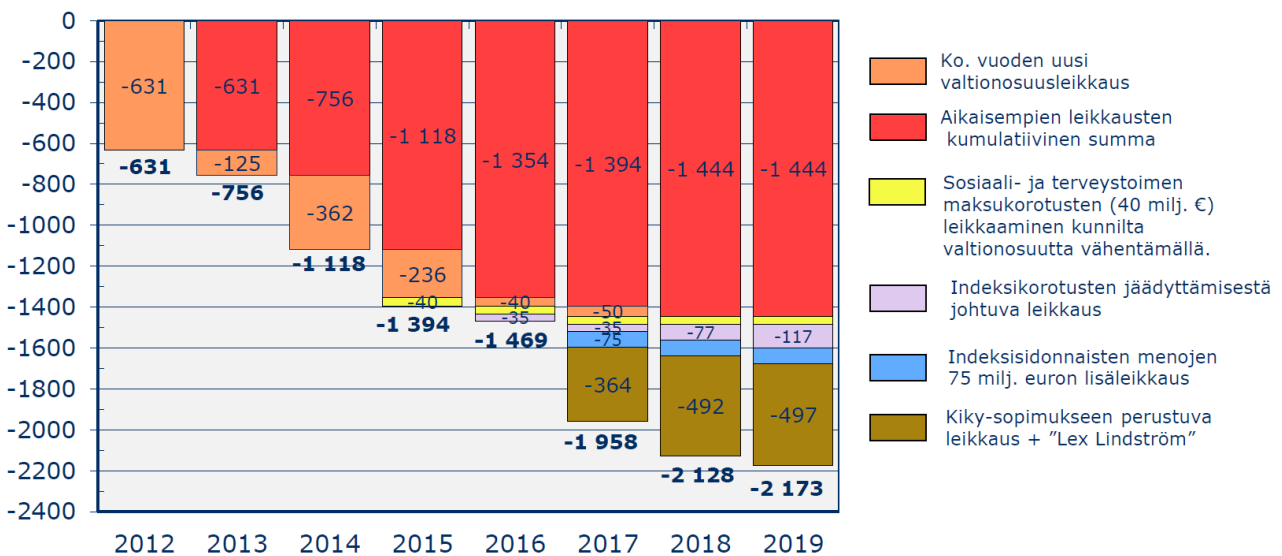
Julkisesta taloudesta:

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston taloudellisessa katsauksessa vuoden 2017 lopussa todetaan, että vuonna 2017 BKT kasvaa jopa noin 3,1 %, kun VM oli ennustanut noin prosentin kasvua edellisen vuoden lopussa. Kuluvaan vuoteen 2018 BKT:n kasvuksi ennustetaan joulukuun tiedoilla muodostuvan 2,4 prosenttia. Kasvu oli pitkään vaimeaa, mutta 2017-2018 ovat vauhdikkaan kasvun aikaa ja yksityisen kulutuksenkin kasvu jatkuu työllisyyden kohenemisen tukemana. Vienti on myös nopeasti alkanut toipua. Vuodelle 2019 ennustetaan BKT:een 1,9 % kasvua. Vuonna 2018 ja 2019 palkkojen nousu kiihtyy.

Yleisestä talouskasvusta ei voida kuitenkaan odottaa vielä vuonna 2018 verotulojen kasvun kautta Hankasalmen kunnan talouteen helpottavaa tekijää – pikemmin päinvastoin verotulojen vaatimaton kehitys vaikeuttaa sitä. Vuonna 2017 kunnallisverotuotto väheni edellisestä vuodesta 1,7 % ja kuluvaan vuoteen vähenemä jatkuisi noin 2,0 %. Vuosina 2019 ja 2020 talouskasvu onneksi verotuloissa sitten jo näkyy ja niille vuosille ennustetaan Hankasalmellekin selkeää verotuottojen kasvua 2,5 – 3,2 % välillä vuosittain. (lähteenä kuntaliiton veroennustekehikko)

Valtionosuuksien leikkaukset ovat viime vuodet taas heikentäneet puolestaan entisestään kuntien talouden tulopohjaa. Tätä kuvaa seuraavassa esitettävä kuntaliiton laatima taulukko. Valtionosuuksien kohdalla on kuitenkin Hankasalmen kunnan kohdalla todettava, että valtionosuusjärjestelmän uudistus, joka astui voimaan vuodelle 2015, kohdentaa Hankasalmen kunnan palvelutarpeeseen ja esimerkiksi väestön sairastavuuteen nähden oikeudenmukaisemmin valtionosuuksia. Järjestelmä uudistus kasvatti näin ollen Hankasalmen tulopohjaa vuosille 2015 ja 2016, mutta väestön vähenemä leikkaa valtionosuuksien määrää sitten tulevana vuosina. Samoin rahoitus pohjaa vähentävät uudet valtionosuusleikkaukset, jotka aiheutuvat mm. kilpailukyky sopimuksesta, mutta myös muista leikkauksista kuntien rahoitukseen.

Vuosien 2012-2019¹⁾ leikkausten vaikutus kuntien peruspalvelujen* valtionosuuteen, milj. €

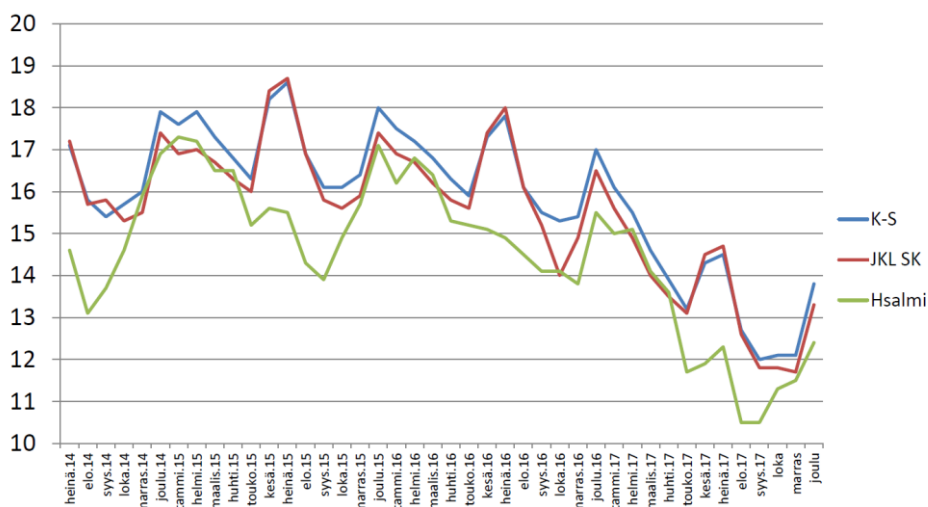

* Tämän lisäksi OKM:n valtionosuusrahoitusta on leikattu noin 400 milj. € vuosina 2012-2015. Vuosina 2016-2019 toteutettavat OKM:n leikkaukset ovat arviolta yli 220 milj. € vuoden 2019 tasolla.

Työllisyydestä:

Verotulojen kertymään on merkittävä vaikutus työllisyysasteella. Työllisyyden näkymät koko Keski- Suomessa olivat pitkään erittäin huolestuttavat. Vuoden 2016 kuluessa tilanne maakunnassa koheni ja vuonna 2017 niin Hankasalmeella kuin Keski-Suomessa työllisyysaste parani selvästi.

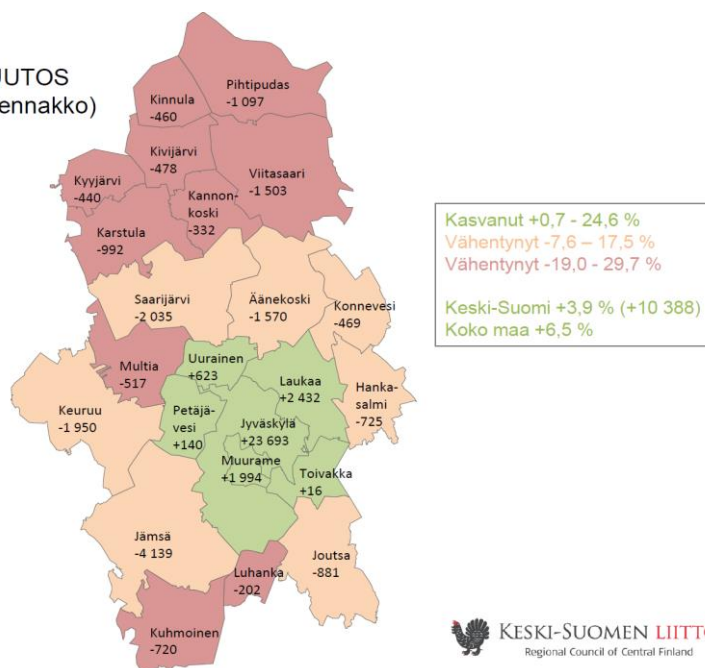
Työttömyyden kohdalla on muistettava, että kunnan vastuita työmarkkinamenoista on kasvatettu ja tukityöllistämisen ehtoja kiristetty vuodesta 2015 eteenpäin. Ja kun Hankasalmeella ja Keski-Suomessa työttömyysprosentti oli vuosien ajan todella korkea, niin suorat kustannuksetkin työttömyydestä kunnalle kasvoivat – välillisistä kustannuksista puhumattakaan. Sekä kunnan talouden että kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta on erittäin tärkeää, että työttömyysprosentti vuonna 2017 koheni selvästi. Lisäksi kehityksemme on maakunnan ja Jyväskylän seudun kehitystä hieman parempaa koko ajan, mikä on sekin merkittävä seikka. Tammikuun 2018 prosentit ovat taas nekin puolestaan joulukuuta 2017 matalampia ja vuoden 2017 tammikuuta selkeästi matalampia, joten kehitys työllisyyden paranemisen suhteen näyttää nyt Keski-Suomessa ja Hankasalmeella hyvältä.

Väestöstä:

Vuosina 2000-2017 Keski-Suomen väestömäärä lisääntyi noin 10 388 henkilöllä (3,9 %). Väestön määrä on kuitenkin kasvanut vain Jyväskylän seudulla. Jyväskylän kaupunkiseudun ulkopuolella mm. Keuruun, Saarijärven ja Jämsän kaupunkialueet ovat sen sijaan menettäneet väestöään. Pohjoisessa ja eteläisessä Keski-Suomessa vähenemä on ollut suhteellisesti suurinta. Ennusteiden mukaan väestön kasvu keskittyy jatkossakin Jyväskylän seudulle.

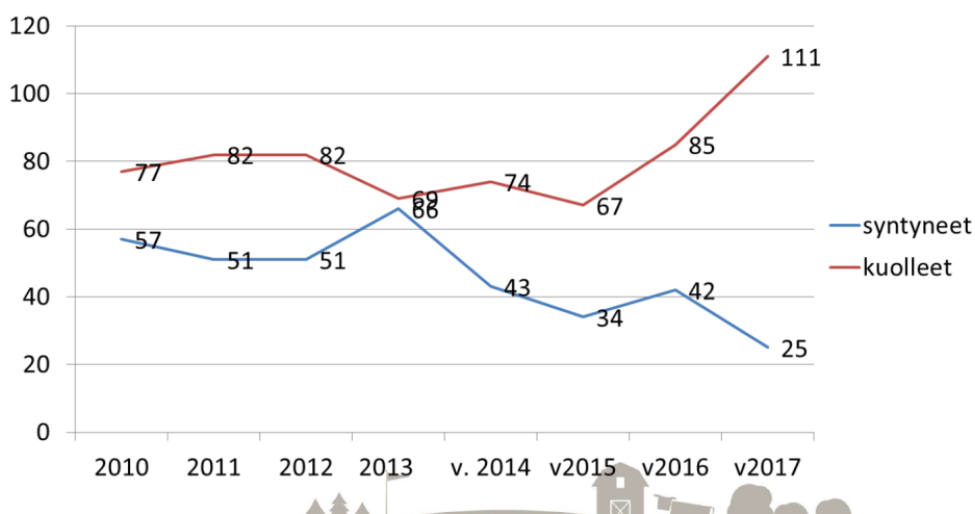
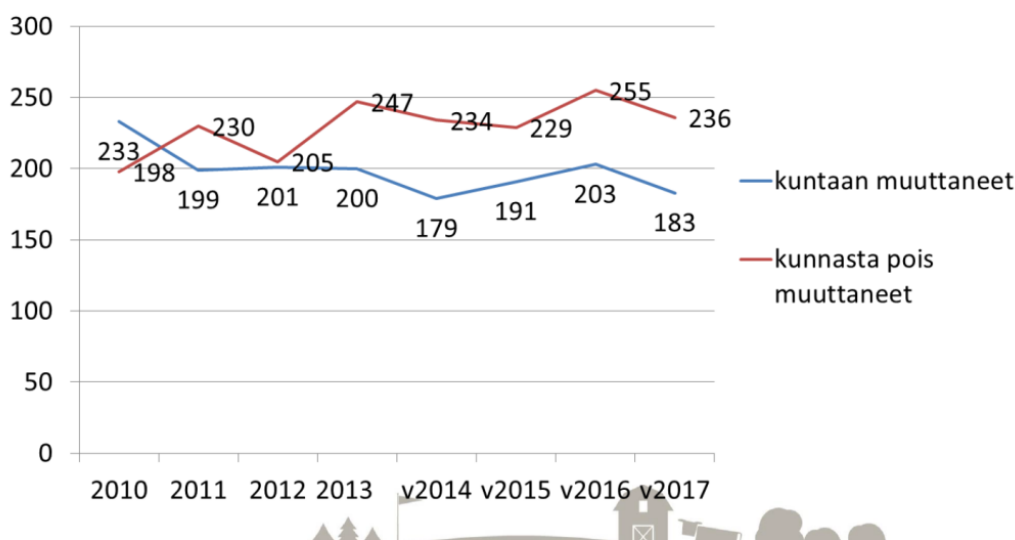
VÄESTÖMUUTOS 2000-2017 (ennako)

Vuonna 2017 väestön määrä kasvoi vain neljässä Keski-Suomen kunnassa: Muuramessa, Uraisilla, Jyväskylässä, Laukaassa.

Hankasalmea tarkastellen voidaan todeta, että kunta oli muuttovoittoinen ison osan 2000-luvun ensimmäisestä vuosikymmenestä. Vielä nytkin keskuskaupungin läheisyyden tuoma vetovoima jossain määrin heijastuu Hankasalmelle, mutta väestön määrä kuitenkin vähenee huolimatta aiemman muuttovoiton aiheuttamasta väestön nuorenmisesta ja syntyvyyden kasvusta 2010-luvun alkuvuosina. Tulo- ja lähtömuuton määriin, kunta voi omilla toimillaan vaikuttaa ja uusi maaliskuussa hyväksytty kuntastrategia on laadittu tämä seikka vahvasti huomioiden.

Vuosien 2011-2013 syntyneiden suuri määrä on vaikuttanut selkeästi vuosiin 2014 – 2017, joina syntyvyys on sitten ollut poikkeuksellisen matalaa – vuosi 2017 ja kuluva vuosi 2018 ovat vuosikymmenen alun vastapainoksi poikkeuksellisen pienen syntyvien määrän vuosia. Tätä kehitystä on syytä huolella seurata jatkossa.

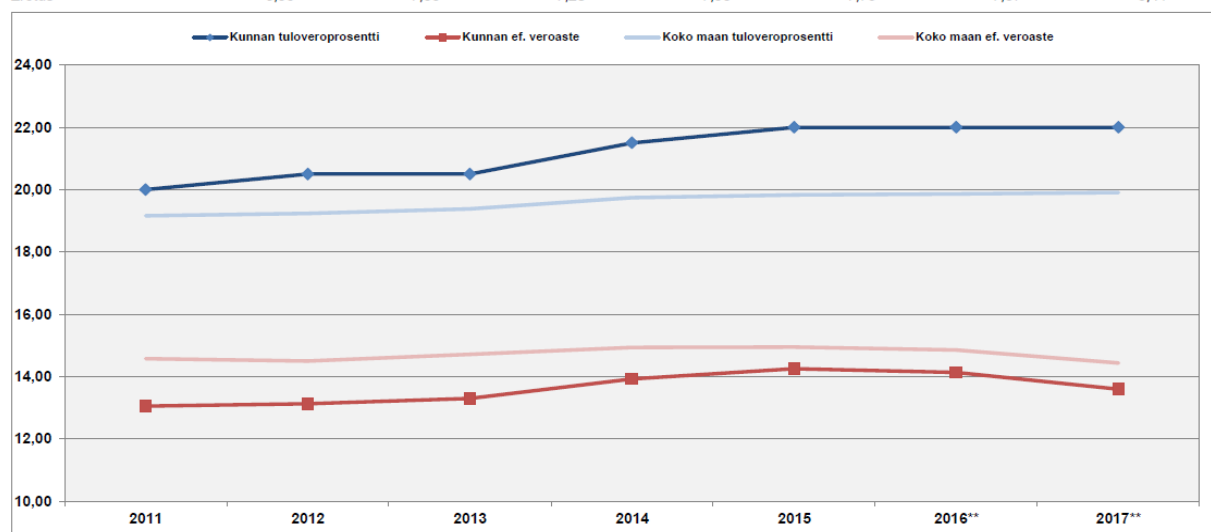
Verotuksesta:

Verotuksen tasoon ei ole Hankasalmella muutamaan vuoteen puututtu. Hankasalmen kunnan veroprosentti oli vuonna 2013 jo 20,5 ja sitä jouduttiin syksyllä 2013 nostamaan yhdellä prosenttiyksiköllä. Vuodelle 2015 tehtiin kunnallisveroon vielä 0,5 %-yksikön korotus, jonka jälkeen veroprosenttimme on nyt siitä lähtien ollut 22%. Verotuottojen määrä ei tällä verotuksen tasollakaan kuitenkaan Hankasalmella kasvata verotuottoa asukasta kohden merkittävästi, sillä erilaisten verotukseen kohdistuvien vähennysten jälkeen Hankasalmen todellinen ns. efektiivinen veroaste, joka on maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin, jää sängen matalalle tasolle. Tätä kuvaa seuraava taulukko.

Valitse kunta:

Hankasalmi

	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Kunnan tuloveroprosentti	20,00	20,50	20,50	21,50	22,00	22,00	22,00
Kunnan ef. veroaste	13,05	13,12	13,30	13,92	14,25	14,13	13,59
Erotus	6,95	7,38	7,20	7,58	7,75	7,87	8,41

Koko maa	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Koko maan tuloveroprosentti	19,16	19,24	19,38	19,74	19,83	19,86	19,91
Koko maan ef. veroaste	14,57	14,49	14,71	14,93	14,94	14,85	14,44
Erotus	4,59	4,75	4,67	4,81	4,89	5,01	5,47

Kun hankasalmelaisten ansiotaso on matalampi kuin maassa keskimäärin ja efektiivinen veroaste muuta maata pienempi, vaikka tuloverotuksen taso on jo 22 %:n, niin verotulojen kasvun varaan ei talouden tasapainottamista voida jättää.

1.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Rahoitus

Vuoden 2017 osalta olennaisia muutoksia verotus- ja valtionosuusjärjestelmässä ei ollut samassa mittakaavassa kuin vuosikymmenen aiempina vuosina. Valtionosuusjärjestelmässä vaikutti kilpailukykysovimuksen johdosta aiheutuva leikkaus, jolla käytännössä leikattiin kunnilta tuloista pois lomarahaleikkausten tuoma vähennys henkilöstömenoihin.

Valtionosuuksiin on lisäksi vaikuttanut vuonna 2017 indeksidonnaisten menojen valtionosuuksiin tehdyt leikkaukset, jotka ovat vähentäneet kunnan rahoituspohjaa. Aiempien vuosien valtionosuusleikkauksilla ja väestön vähenemän aiheuttamalla muutoksella rahoituspohjaan on kuitenkin näitä suurempi merkitys.

Edellä otsikossa 1.2.4 Yleinen talouden kehitys kuvattiin valtionosuusleikkausten määrää koko maan tasolla. Hankasalmen kohdalla niiden vaikutus on kuvattavissa euromääräisesti seuraavalla taulukolla, joka kuvaa, ettei vuonna 2017 tapahtunut merkittävää muutosta valtionosuuksissa. (Kilpailukykysovimuksen vaikutuksen kanssa luvut ovat punaisella sulussa vuoden 2017 kohdalla – eli menot ovat keventyneet lähes samassa suhteessa – ei varsinainen leikkaus kiky-leikkaus)

Vaikutus Hankasalmella tulopohjaan (luvuista puuttuu mm. kehysriihi 3/2014) punaisella on kikyn vaikutus	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uusi leikkaus €/asukas	-118	-23	-67	-35	-14	-34 (ja71)
Kokonaisvaikutus kumulatiivisesti	620 000	740 500	1091600	1275000	1350000	1 530 000 (1 900 000)
Lisäksi vuodesta 2012 saakka vaikuttanut tuloihin kiinteistöveron poisto verotulotasauksesta (suuruusluokka noin tasolla)	n. 300000	n. 300000	300000	300000	300000	300 000

Edellisessä taulukossa on siis huomioitava, että tästä vertailusta puuttuu kehysriihen 3/2014 leikkaus, joka ei kohtaannu kaikkiin kuntiin samalla suuruudella ja jota ei voida esittää muodossa euroa/kuntalainen, kuten aiemmat leikkaukset voidaan (tosin niistäkin leikkauksista verotulotasauksen muutos on taulukossa karkealla arviotasolla). Kyseinen 2014 kehysriihen päätös leikkasi Hankasalmenkin valtionosuutta arviolta lähes noin 20 euroa/kuntalainen - siis yllä kuvattuna olevien leikkausten päälle vuonna 2015 ja siitä eteenpäin. Leikkausten tosiasiallinen vaikutus on hivenen kuvattua pienempi Hankasalmen väestön määrän vähenemän vuoksi.

Edellä kuvatun ohella on muistettava, että vuoden 2015 valtionosuusjärjestelmämuutos kasvatti Hankasalmen kunnan valtionosuuksien määrää.

Toiminta

Toiminnassa tapahtunut merkittävä muutos oli maatalouslomituksen järjestämistä vastuualueesta luopuminen vuoden 2017 alussa, mikä poisti kunnalta merkittävän talous- ja henkilöstöriskin. Muutoksella oli merkittävä vaikutus kunnanhallituksen vastualueen menoihin ja tuloihin, sekä kunnan henkilöstön määrään.

Muita olennaisia muutoksia ei kunnan toiminnassa vuoden 2017 kuluessa tapahtunut.

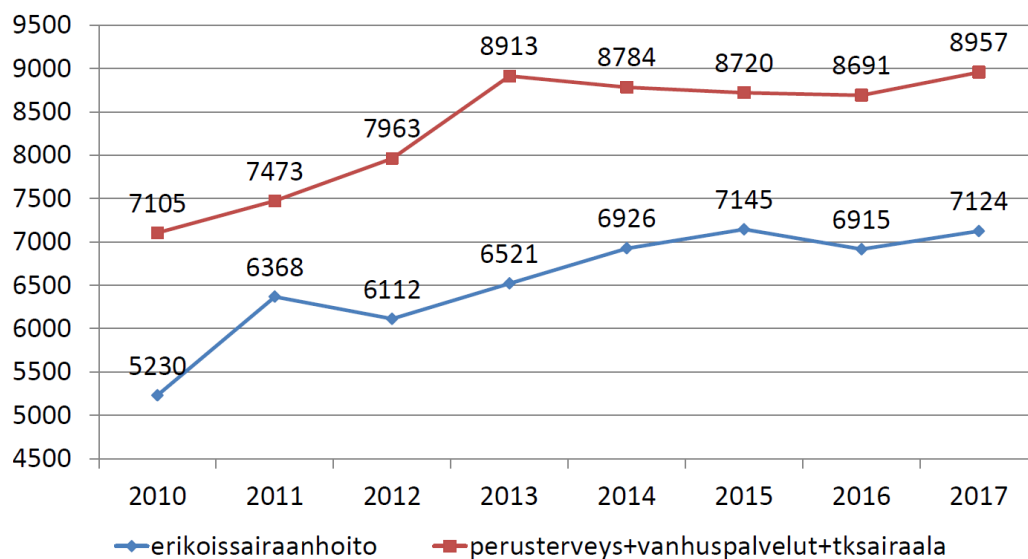
1.2.6 Merkittävät poikkeamat tilinpäätösvuoden talousarvioon niiltä osin kuin valtuusto ei ole muutoksia hyväksynyt talousarviomuutoksina.

Perusturvalautakunta - sosiaalipalvelut

Merkittävä tuloksen kannalta negatiivinen poikkeama tilinpäätösvuonna oli perusturvalautakunnassa, jossa sosiaalipalveluissa aiheutui 664 000 euron määrärahaylitys talousarvioon nähden ja perusterveydenhuollossakin 244 000 euron ylitys. Perusturvalautakunta arvioi vielä syksyllä 2017 kyseisten ylitysten tulevan katetuksi lautakunnan sisällä ja siksi ylitykselle ei haettu valtuustolta lisämäärärahaa. Loppuvuoden erikoissairaanhoidon laskutus (erikoissairaanhoidon sinällään alitti sille talousarviossa varatut määrärahat) kuitenkin kasvoi sen verran alkuvuodesta, että tämä tavoite ei toteutunut, vaan perusturvalautakunta ylittää talousarviossa toimintaansa varatut määrärahat 376 000 eurolla.

Vanhusten asumisen ja hoivan palvelut käytännössä alittaa talousarviossa toimintaan varatut määrärahat, mutta lastensuojelu- ja vammaispalvelumenot sekä perusterveydenhoidon menot kasvoivat ennakoimattoman paljon talousarvioon nähden ja kyseinen kehitys aiheuttaa haasteita vuoden 2018 talouteen. Vuonna 2015 aloitettu eteneminen päämäärätietoisesti kodinomaisen hoidon ja hoivan suuntaan vanhuspalveluissa näyttäisi silti edelleen viimeisimpien tilinpäätösvuosien perusteella onnistuneen.

Tätä kuvaa seuraava taulukko, jossa nettokuluissa on huomioitu testamenttivarallisuuden kohdentaminen vanhushpalvelujen rakennemuutokseen (esimerkiksi vuonna 2015 on vähennetty tuloja oheisessa vertailussa 400 000 euroa, 2016 on vähennetty 150 000 euroa sekä 2017 on vähennetty 450 000). Taulukossa on huomioitava, että kasvu perusterveydenhoidon ja vanhushpalvelujen kohdalla vuodesta 2016 vuoteen 2017 tulee nimenomaan vanhushpalveluista.

Yllä oleva taulukko ja vuoden 2017 kehitys kuvaa kuitenkin sitä, että sekä talouden että toiminnan näkökulmasta on perusturvalautakunnassa keskitettävä huomio nyt ennen kaikkea sosiaalitoimen alaisiin palveluihin ja työ on perusturvalautakunnassa jo aloitettu.

Muut muutokset talouden suhteen:

Keskeisiä muita ennakoimattomia muutoksia talousarvioon nähden, oli henkilöstömenojen alittuminen, johon keskeisin seikka oli se, että palkkojen sivukuluihin oli talousarviossa varattu määräraha toteumaa suurempana.

Kunnanhallituksen vastuualueella kunnan puunmyyntikauppa, jonka arvo olisi ollut noin 100 000 euroa, ei toteutunut hallinto-oikeuteen päätöksestä tehdyn valituksen vuoksi vielä vuonna 2017.

1.2.7 Kunnan henkilöstö

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina 31.12.2017 esitetään talousarvon toteutumista käsittelevässä luvussa 2. Henkilöstön määrä henkilötyövuosina (htv1) kuvaa palveluksessaolopäivien lukumäärää. Kunnan henkilöstön lukumäärä 31.12. esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Kunnan henkilöstöä koskevat muut tiedot esitetään erillisenä asiakirjana, henkilöstökertomuksena, joka saavutetaan valtuuston käsiteltäväksi tilinpäätöksen kanssa samanaikaisesti.

Henkilöstökulut esitetään kunnan tuloslaskelmassa eritellysti tilikauden palkat, palkkiot, eläkekulut ja muut henkilösivukulut. Tilinpäätöksen liitetietona esitetään taseeseen aktivoidut henkilöstömenot.

1.2.8 Ympäristöasiat

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto edellyttää ympäristöasioiden kirjaamista ja esittämistä kunnan tilinpäätöksessä.

Vuoden 2017 kuluessa kunnan toiminnassa ei sinällään toteutunut sellaisia ympäristökysymyksiä, joilla olisi ollut vaikutusta kunnan talouteen. Merkittäviä ympäristövahinkoja ei sattunut ja vesihuollon puolella kunnan jätevedenpuhdistamo on valmistunut vasta muutama vuosi sitten ja isoja investointitarpeita ei sen suhteen ole tiedossa. Vesihuollon henkilöstöresurssia on myös kasvatettu ja kunta on mukana vesiviisas kunta -hankkeessa, jolla kartoitetaan muutostarpeita kunnan vesihuollossa.

Jätehuollon kohdalla mahdollinen liittyminen jätehuoltoyhtiöön jätettiin päätettäväksi vuoden 2018 aikana, mutta asiaa valmisteltiin jo vuonna 2017. Ympäristön kannalta kunnassa on ollut merkittävintä viime vuosina luopuminen vaiheittain öljyn käytöstä kunnan kiinteistöissä. Aseman ja kirkonkylän taajamiin ovat valmistuneet kaukolämpölaitokset ja Niemisjärven koulun yhteyteen on toteutettu pellettiratkaisu lämmöntuontantoon – tämä viimeinen osa muutosprosessia, eli Niemisjärven pellettiratkaisu toteutui vuodeksi 2017.

1.2.9 Muut ei-taloudelliset asiat

Kirjanpitolain 3a luvun mukaisesti kunnan on annettava tiedot siitä, miten kunta huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta sekä ihmisoikeusasioista.

Korruption ja lahjonnan torjunta

Kunnalla on olemassa sisäisen valvonnan ohje, hankintaohjeet sekä hankintaohje pienhankintoihin. Kunnanjohtajan osalta johtajasopimuksessa on määritelty omassa luvussaan periaatteet vieraanvaraisuuden vastaanottamisen suhteen.

Kunnanhallitus valitsee toimikaudekseen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston. Kyseinen jaosto luottamushenkilöelimenä valvoo ja ohjaa korruption ja lahjonnan torjuntaa. Operatiivisella tasolla valvontavastuu on esimiehillä edellä mainittuja ohjeita noudattaen.

Ihmisoikeusasiat

Kuntaa koskeva lainsäädäntö, kunnan omat säännöt ja ohjeistukset sekä kunnan strategia ohjaavat huomioimaan ihmisoikeusasiat kokonaisvaltaisesti omassa toiminnassa ja päätöksenteossa.

Erylisiä muita ohjeistuksia, joilla kunnassa varmistetaan ihmisoikeuksien toteutuminen, ovat esimerkiksi vuonna 2015 hyväksytty kotouttamissuunnitelma, henkilöstöstrategia, suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi sekä sosiaalityön palveluiden toimintaohjeet.

1.2.10 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Hankasalmella ja muilla Suomen kunnilla on haasteena tällä hetkellä arvioida tulevaa kehitystä, jota pitäisi erityisesti tilinpäätöksessä arvioida talouden näkökulmasta. Tämän aiheuttaa se, että vuoden 2020 alusta Suomessa pitäisi valmistelussa olevan lainsäädännön mukaisesti siirtyä kolmiportaiseen julkiseen hallintomalliin, jossa uudet maakunnat ottaisivat vastuulleen mm. sosiaali- ja terveyspalvelut. Tällä on merkittävä vaikutus niin kunnan käyttötalouden kuluihin kuin niiden rahoitukseen. Verotus ja valtionosuudet muuttuvat myös merkittävästi mahdollisen maakuntauudistuksen myötä.

Jos kuitenkin tarkastellaan verotulojen kehitystä arvioitavissa olevina vuosina, niin vuodet 2017-2018 olivat tämän hetkisen kehityksen perusteella kunnallisveron kasvun suhteen negatiivisia, mutta sen jälkeen niiden kohdalla edessä olisi muutos parempaan kehitykseen. Valtionosuuksiin ei ole tiedossa muita muutoksia, kuin mitä sote- ja maakuntauudistus aiheuttaa 2020 ja siitä eteenpäin.

0

Yhteenveto						
TILIVUOSI	2015	2016	2017**	2018**	2019**	2020**
Verolaji						
Kunnallisvero	13 211	13 534	13 141	12 812	13 225	13 558
Muutos %	-0,2	2,4	-2,9	-2,5	3,2	2,5
Yhteisövero	790	708	854	884	940	993
Muutos %	12,8	-10,4	20,6	3,5	6,4	5,6
Kiinteistövero	1 331	1 333	1 308	1 298	1 298	1 298
Muutos %	14,7	0,1	-1,9	-0,8	0,0	0,0
VEROTULOSSI KIRJATTAVA	15 333	15 575	15 303	14 994	15 464	15 849
Muutos %	1,6	1,6	-1,7	-2,0	3,1	2,5

Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu

Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	119,4	119,8	120,6	122,0	123,5	125,3
Kuluttajahintaindeksin muutos	-0,2	0,3	0,7	1,2	1,2	1,5
Peruspalvelujen hintaindeksi	129,3	130,1	128,0	129,1	130,8	133,1
Peruspalv. hintaindeksin muutos	0,6	0,6	-1,6	0,9	1,3	1,7

Keskeisiä taloudellisia ja toiminnallisia muutoksia on tapahtumassa kunnan omassa toiminnassa lähivuosina. Kevään 2018 aikana tehdään kunnassa ratkaisuja mm. uuden koulukeskuksen rakentamisesta ja osan sote-kiinteistökokonaisuuden myymisestä. Molemmilla päätöksillä tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia niin käyttötalouteen, lainakantaan, poistoihin, henkilöstöön kuin kunnan taseeseen. Sote-kiinteistökokonaisuuden tasearvo on yli 3 miljoonaa ja vanhan koulukeskuksen yli miljoona. Sote-kiinteistöt pyritään myymään vähintään tasearvostaan ja samalla etsitään ulkopuolista tahoa toteuttamaan kyseisten kiinteistöjen välttämätön uusiminen. Uuden koulukeskuksen rakennuskustannukset taas kohoavat lähtökohtaisesti noin 12 miljoonaan euroon. Miten hallitsemme kyseisten ratkaisujen vieraan pääoman määrän lisääntymisen ja poistojen kasvun, on käyttötaloutemme kannalta ratkaisevan tärkeää.

Tähän yhdistyen pitää lyhyesti arvioida sote- ja maakuntauudistuksen jälkeistä tilanne Hankasalmen kunnassa. Tällä hetkellä lainsäädännön valmistelua kunnan tuloslaskelmaa uudistuksen jälkeen voidaan peilata parhaiten VM:n Maakunta- ja soteuudistuksen www-sivuille laatiman ns. painelaskelman kautta. Kyseinen laskelma ei ole ennuste, vaan skenaario, jonka kautta voi hahmottaa jossain määrin kunnan toimintakatteen ja verorahoituksen kehityksen suuntaa uudistuksen jälkeisessä maailmassa. Arvioissa ei yritetä ennakoida mahdollisia tehtävänmuutoksia eikä siinä oteta huomioon kunnan omia toimenpiteitä (esim. veroprosentin nostoa tai elinkeinopoliittisia toimia) tai tuottavuuden muutoksia. Eikä laskemassa ole huomioitu uusia mittavia investointeja ja niiden vaikutuksia käyttötalouteen. Tämä Hankasalmen kohdalla on muistettava ottaa skenaariota tarkasteltaessa huomioon

Huomioi myös, että vuosi 2018 VM:n alla olevassa laskelmassa poikkeaa omasta talousarviostamme – skenaario on VM:n sivujen painelaskelman mukainen, mutta antaa siis suuntaa odotettavissa olevaan muutokseen (luvut tuhansia euroja):

	nykykunta 2018	arvio uusikunta 2020
toimintakate	-32 230	-10 461
verotulot	15 801	8487
valtionosuudet	18 717	4007
poistot	- 1 700	- 1 643
tulos	+ 588	+ 452

Liikkumavara kunnan taloudessa suunniteltavien investointien kohdalla on siis tiukka. Maakunta- ja soteuudistuksen rahoituksen kehittymistä uudistuksen viimeisissä vaiheissa on tarkasteltava huolella. Lisäksi kunnassa on huomioitava, että vero- ja valtionosuustoteumiin vuodesta 2020 eteenpäin tämän hetken valmistelussa olevassa lainsäädännössä vaikuttaa erityisesti sotemenojen määrä vuosina 2018 ja 2019.

1.2.11 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Talouden tasapainotuksen ongelmiin ja julkisen talouden yleisiin ongelmiin liittyvät kunnan keskeisimmät riskit. Kunnan on vuoden 2018 kuluessa onnistuttava löytämään osalle sähköomaisuuttaan ostaja, jotta kunnan tasapainotusohjelma toteutuu suunnitellusti.

Kunnan lainakanta on vielä nyt muuhun kuntakenttään verrattuna vielä pieni ja esimerkiksi korkojen nousu ei sinällään sen suhteen aiheuttaisi kunnalle suuria ongelmia. On kuitenkin syytä ottaa huomioon se, että kunnan lainakanta on nyt painottunut vahvasti lyhytaikaisiin kuntatodistuslainoihin. Siksi vuonna 2017 nostettiin 1,7 miljoonan euron pitkäaikainen talousarviolaina, jolla kasvatettiin riskittömimpien pitkäaikaisten lainojen osuutta lainakannassa. Tiedossa on myös, että jatkossa kunnan vieraan pääoman määrä kasvaa tulevien isojen investointien vuoksi merkittävästi.

Vastuut kuntakonsernin ulkopuolelle eivät ole Hankasalmen kunnalle suuri riski. Kunta on antanut takauksia vain omille konserniyhtiöilleen ja vesiosuuskunnille. Näiden toiminnan ja talouden toteumaa on seurattava huolellisesti, mutta tällä hetkellä ei ole tiedossa ongelmia takausvastuiden suhteen. Hankasalmen kunta ei usean muun Keski-Suomen kunnan tavoin lähtenyt takaamaan Verkko-osuuskunta Kuuskaistaa, joten sillä ei ole vastuuta ja riskejä Laajakaista kaikille -hankkeen kohdalta.

Toiminnallisten riskien kohdalla tällä hetkellä toteutuu terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kautta lääkäreiden rekrytointiin liittyvät ongelmat, kuten jo edellisenä vuonnakin. Muilta osin henkilöstön saatavuus kunnan työ- ja virkasuhteisiin on ollut hyvä. Koulukeskuksen toiminta ennen uusia koulutiloja sisältää haasteita väistötiloineen, mutta vanha koulu pyritään pitämään pääosin toimintakunnossa uuden koulun valmistumiseen saakka.

Vahinkoriskien kohdalla kunnan vakuutusturva kilpailutettiin vuoden 2015 aikana ja vakuutusten hallinta siirtyi meklaritoimisto Novumille. Uudet vakuutukset ovat pääsääntöisesti LähiTapiolassa ja kilpailutuksessa parannettiin kunnan vastuuvakuutusten korvaavuutta. Vakuutusturvaa tarkastellaan yhdessä Novumin kanssa vuosittain.

Keskeisenä strategisena riskinä voi pitää sote-kiinteistöjen kilpailuttamisessa onnistumista niin, että samanaikaisesti vanha kiinteistökanta poistuu kunnan taseesta ilman negatiivista vaikutusta käyttötalouteen ja palvelujen tuotantokulut niin asiakkaalle kuin kunnalle ja jatkossa maakunnalle pysyvät kohtuullisina sekä toiminta laadukkaana.

Hyvän tilinpäätöstävän edellyttämän oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi on syytä antaa tieto myös keskeisistä oikeudenkäynneistä. Niitä ei Hankasalmen kunnan osalta kuitenkaan tällä hetkellä ole.

1.3 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan järjestäminen

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista. Lisäksi sisäisellä valvonnalla varmistetaan, että päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja lain säännöksiä, viranomaisten ohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kunnanhallitus, joka valitsee kunnan hallintosäännön mukaisesti toimikaudekseen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston valmistelemaan ja valvomaan mm. sisäisen valvonnan toteutumista.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Kunnan hallintosäännössä määrätään kunnan päätöksenteko- ja kokousmenettelystä. Samoin hallintosäännön luku 10 määrittelee sisäisen valvonnan tehtävät niin kunnanhallituksen, konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston, lautakuntien kuin viranhaltijoiden osaltakin. Hallintosääntö on hyväksytty toukokuussa 2017. Hallintosäännön mukaan valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista kunnassa ja kuntakonsernissa. Valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen linjaukset, tavoitteet ja osa-alueet sekä niiden toimeenpano-, seuranta- ja arviointimenettelyt. Nämä valmistellaan konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston toimesta uuden hallintosäännön mukaisesti valtuustolle seuraavaan talousarviokokoukseen.

Sisäisen valvonnan ohjeessa määritetään sisäisen valvonnan vastuut ja talouden hoitoon kuuluva valvonta. Konserniohje ohjaa konsernihallinnon hoitamista. Ohjeiden mukaan toimimista on vielä terävöitettävä. Ohjeet myös päivitetään uuden hallintosäännön mukaisiksi vuoden 2018 kuluessa. Niiltä osin, kuin ohjeet siihen saakka poikkeavat kunnan hallintosäännöstä, noudatetaan kunnassa hallintosäännön määräyksiä.

Toimielinten päätösten oikeellisuutta valvotaan siten, että toimielimen pöytäkirja on toimitettava kunnanhallitukselle ja viranhaltijan päätöspöytäkirja asianomaiselle toimielimelle. Delegoidun päätösvallan osalta toimielin voi käyttää tarvittaessa otto-oikeutta ja päättää asiasta uudelleen. Delegoinneista lautakunnat ja kunnanhallitus päättävät vuodeksi kerrallaan, jolloin päätösvallan siirron aiheellisuus tulee säännöllisesti tarkasteltavaksi.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Sisäisen valvonnan ohjausjärjestelmä perustuu kunnanhallituksen ohjeeseen sisäisen valvonnan hoitamisesta kunnan organisaatiossa. Ohjausjärjestelmässä keskeisiä toimintoja ovat strateginen- ja taloussuunnittelu, lautakuntien käyttösuunnitelmat sekä laskentajärjestelmä, pääkirjanpito, osto- ja myyntireskontra sekä palkkakirjanpito.

Vastuualueet toimittavat talouden seurantaraportit kunnanhallitukselle neljännesvuosittain. Valtuustoa informoidaan talouden kehittymisestä kunnanvaltuuston kokousten yhteydessä iltakouluissa ja seminaareissa. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista käsitellään kunnanvaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitukselle viedään pääsääntöisesti kuukausittain tiedoksi talousarvion toteutuminen vastuualueittain sekä tuloslaskelma ja raportti maksuvalmiudesta.

Talousarvion seurantaraporttien poikkeamien analysointi on vieläkin ollut turhan suppeaa ja eikä ole kaikilta osin ollut riittävää. Kaikille esimiehille on nykyisin suora mahdollisuus omalla työkoneellaan seurata alaisuudessaan olevan toiminnan taloudellisista kehitystä reaaliajassa ja tämä parantaa jatkossa talouden seurantaa.

Riskienhallinnan järjestäminen

Konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto yhdessä kunnanjohtajan kanssa ohjaa kunnan riskienhallinnan järjestämistä.

Vahinkojen varalta kunnalla on meklaritoimisto Novumin hoidossa tapaturma- ja vahinkovakuutusurva ja kunnan vastuuvakuutusta vahvistettu. Riskienhallinta taas on osa päivittäistä toimintaa työpaikoilla. Kunkin vastuualueen on kartoitettava omat rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus- ja toimintariskit ja tämä prosessi tehdään dokumentoidusti osana kunnan valmiussuunnitelman laatimista kevään 2018 kuluessa.

Työsuojelupäällikkö yhdessä työsuojelutoimikunnan kanssa valvoo työoloja kunnassa.

Sisäilmatyöryhmä puolestaan tarkastelee työtilojen – olojen turvallisuutta. Tarvittaessa sen johdolla teetetään sisäilmatutkimuksia, jotka ohjaavat tarvittaviin kunnostustoimenpiteisiin. Sisäilmaohje on kuntaan luotu vuonna 2014.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta perustuu mm. sisäisen valvonnan ohjeeseen ja hallintosääntöön. Toimielimet nimeävät vuosittain vastuualueellaan henkilöt, jotka ovat oikeutettuja hyväksymään

laskuja sekä päättävät hankintavaltuuksien euromääräiset rajat viranhaltijoittain. Valtionosuutta saavissa hankkeissa noudatetaan avustuspäätöksissä määrättyjä ehtoja.

Sopimustoiminta

Sopimusriskejä pyritään arvioimaan mahdollisimman kattavasti sopimusta valmisteltaessa. Erillistä sopimuksen hallintajärjestelmää kunnassa ei ole vielä käytössä, mutta sen hankkimista valmistellaan vuoden 2018 kuluessa. Tilivelvollisilla viran- ja toimenhaltijoilla on velvollisuus seurata sopimusehtojen noudattamista ja vanhentumisaikoja. Sopimuksissa tulee varmistaa se, että niihin liittyvät tietosuojan ja kunnan valmiussuunnitelman toteuttamiseen liittyvät seikat on sopimuksissa huomioitu. Tätä varmistustyötä tehdään osana tietosuojaprojektia kevään 2018 kuluessa.

1.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Toimintakertomuksessa kuvataan niitä olosuhteita ja tapahtumia, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi tilikauden tulos ja taloudellinen asema muodostuvat. Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa.

Molempien laskelmien ja niistä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa kunnan rahoituksen riittävyttä. Rahoituslaskelmassa osoitetaan edelleen, miten investoinnit, sijoitukset ja lainanlyhennykset tulorahoituksen lisäksi muutoin rahoitetaan. Esitystasona toimintakertomuksessa käytetään tuhansia euroja. Laskelmiin otetaan vain ulkoiset tulot ja menot.

Vuoden 2017 tuloksessa tulee huomioida, että se sisältää vanhuspalveluissa kertaluontoisena eränä testamenttivarojen käyttöä 450 000 euroa ja lisäksi kunnan metsätiloja on myyty vuoden kuluessa noin 300 000 euron edestä. Molemmat seikat sisältyivät myös talousarvioon, joten kunnan tilinpäätöksen tulos on yli puoli miljoonaa euroa talousarviossa tavoiteltua parempi.

1.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävyys jaksotettuihin menoihin osoitetaan tuloslaskelman välitulosten eli toimintakatteen, vuosikatteen ja tilikauden tuloksen avulla.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilikauden tietojen vertailussa edelliseen tilikauteen tulee ottaa huomioon, että maatalouslomitus on päättynyt kunnan toimintana vuoden 2016 lopussa. Tilikauden 2016 laskelmat sisältävät maatalouslomituksen luvut. Vertailutietona kunnan tuloslaskelma 2016 ilman maatalouslomitusta on esitetty kohdassa 3.2.

KUNNAN TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

Ulkoiset tulot ja menot, 1000 e	2017	2016	Muutos
Toimintatuotot	5 835	8 078	-2 243
Toimintakulut	-38 055	-40 381	2 326
Toimintakate	-32 220	-32 303	83
Verotulot	15 304	15 575	-271
Valtionosuudet	19 127	19 893	-767
Rahoitustuotot ja -kulut	78	0	78
Korkotuotot	0	2	-1
Muut rahoitustuotot	163	85	78
Korkokulut	-70	-84	14
Muut rahoituskulut	-16	-3	-13
Vuosikate	2 288	3 165	-877
Poistot ja arvonalentumiset	-1 578	-1 637	59
Tilikauden tulos	710	1 528	-818
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	22	22	0
Tilikauden ylijäämä	732	1 550	-818

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	15,3	20,0	-4,7
Toimintakate, euroa/asukas	-6 418	-6 265	-153
Vuosikate/Poistot, %	145	193	-48
Vuosikate, euroa/asukas	456	614	-158
Asukasmäärä 31.12.	5 020	5 156	-136

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUKUJEN SELITTEET

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista
= $100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$ Tunnusluku kuvaa maksurahoituksen osuutta toimintamenoista.

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää kattavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate prosenttia poistoista
= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot}$ ja arvonalentumiset

Kun vuosikatteen ja poistojen vertailussa tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoista valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Tilinpäätöksen liitetiedossa 13 on annettu selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja keskimääräisten poistonalaisten investointien vastaavuudesta.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Tulorahoituksen voidaan katsoa olevan riittävä, jos poistot kattavat pitkällä aikavälillä keskimääräiset poistonalaiset investoinnit.

Vuosikate euroa/asukas
Vuosikate asukasta kohden on tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa käytetty tunnusluku.

Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä. Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntien välisissä vertailuissa on otettava huomioon erot veroprosenteissa sekä eroja toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus.

Asukasmääränä käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Alijäämäinen tilikauden tulos liitetään seuraavassa tilinpäätöksessä taseen oman pääoman erään edellisten vuosien alijäämä. Tilikauden tuloksen käsittelystä on tässä toimintakertomuksessa oma varsinainen lukunsa.

1.4.2 Toiminnan rahoitus

KUNNAN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2017	2016
Toiminnan rahavirta	2 007	3 144
Vuosikate	2 288	3 165
Tulorahoituksen korjaukset	-281	-21
Investointien rahavirta	-1 501	-3 046
Investointimenot	-1 863	-3 190
Rahoitusosuudet investointimenoihin	24	118
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	<u>338</u>	<u>26</u>
Toiminnan ja investointien rahavirta	506	98
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	11	-81
Antolainasaamisten lisäykset	-20	-91
Antolainasaamisten vähennykset	31	9
Lainakannan muutokset	1 184	1 232
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 700	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-516	-768
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	2 000
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 292	959
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-485	-183
Vaihto-omaisuuden muutos	-4	7
Saamisten muutos	108	726
Korottomien velkojen muutos	<u>-911</u>	<u>409</u>
Rahoituksen rahavirta	-97	2 110
Rahavarojen muutos	409	2 208
Rahavarojen muutos	409	2 207
Rahavarat 31.12.	3 173	2 765
Rahavarat 1.1.	2 765	556

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä		
5 vuodelta, €	-6970	-7499
Investointien tulorahoitus, %	124,4	103,0
Lainanhoitokate *)	1,6	2,3
Kassan riittävyys, pv	25	23
Asukasmäärä 31.12.	5 020	5 156

*) Tunnuslukua laskettaessa otetaan vuosilyhennysten määräksi laskennallinen vuosilyhennys, kun kunnan lainakannasta enemmän kuin 20 % on kertalyhenteisiä lainoja.

Laskennallinen vuosilyhennys saadaan jakamalla lainakanta 31.12. luvulla kahdeksan.

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUKUJEN SELITTEET

INVESTOINNIT

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €

Toiminnan ja investointien positiivinen (ylijäämäinen) rahavirta määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen ja negatiivinen (alijäämäinen) rahavirta määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

LAINANHOITO

Lainanhoitokate

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Jos kunnan lainakannasta enemmän kuin 20 % on kertalyhenteisiä lainoja, otetaan lyhennyksen määräksi tunnuslukua laskettaessa laskennallinen vuosilyhennys, joka saadaan jakamalla edellä mainittu lainakanta 31.12. kahdeksalla.

Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Luotettavan kuvan kunnan lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useamman vuoden jaksolla. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1–2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

MAKSUVALMIUS

Kassan riittävyys (pv)

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassastamaksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavarioihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset.

1.5 Rahoitusasema ja sen muutokset

Kunnan rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Rahoitusasemassa tilikaudella tapahtuneet muutokset kuten sijoitukset, pääoman lisäykset ja palautukset käyvät ilmi rahoituslaskelmasta.

Tarkemmin eritelty, sentin tarkkuudella laadittu tase esitetään osassa 3 Tilinpäätöslaskelmat.

KUNNAN TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

VASTAAVAA	2017	2016
1000 e		
PYSYVÄT VASTAAVAT	30 374	30 171
Aineettomat hyödykkeet	101	43
Aineettomat oikeudet	101	43
Aineelliset hyödykkeet	27 147	27 001
Maa- ja vesialueet	1 740	1 793
Rakennukset	21 055	19 342
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 659	3 604
Koneet ja kalusto	443	416
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	250	1 848
Sijoitukset	3 126	3 126
Osakkeet ja osuudet	3 126	3 126
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	33	36
Valtion toimeksiannot	11	14
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	21	21
VAIHTUVAT VASTAAVAT	5 375	5 081
Vaihto-omaisuus	36	32
Muu vaihto-omaisuus	36	32
Saamiset	2 166	2 285
Pitkäaikaiset saamiset	659	670
Myyntisaamiset	16	16
Lainasaamiset	644	654
Lyhytaikaiset saamiset	1 506	1 614
Myyntisaamiset	803	1 000
Lainasaamiset	0	5
Muut saamiset	492	420
Siirtosaamiset	212	190
Rahoitusarvopaperit	255	269
Muut arvopaperit	255	269
Rahat ja pankkisaamiset	2 919	2 496
VASTAAVAA YHTEENSÄ	35 782	35 287

VASTATTAVAA	2017	2016
euroa		
OMA PÄÄOMA	18 504	17 772
Peruspääoma	18 669	18 669
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-897	-2 447
Tilikauden ylijäämä	732	1 550
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	44	66
Poistoero	44	66
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	51	539
Lahjoitusrahastojen pääomat	41	530
Muut toimeksiantojen pääomat	9	9
VIERAS PÄÄOMA	17 184	16 911
Pitkäaikainen	4 364	3 349
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 915	2 901
Liittymismaksut ja muut velat	448	448
Lyhytaikainen	12 821	13 562
Joukkovelkakirjalainat	7 000	7 000 *)
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	686	516
Ostovelat	3 395	3 385
Muut velat	261	500
Siirtovelat	1 479	2 161
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	35 782	35 287

*) Lyhytaikaiset kuntatodistuslainat.

Vuoden 2016 vertailutieto siirretty rahoitus- ja vakuutuslaitoslainoista joukkovelkakirjalainoihin.

TASEEN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Omavaraisuusaste, %	51,8	50,6
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	42,7	38,8
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	89,2	
Kertynyt alijäämä, 1000 €	-165	-897
Kertynyt alijäämä, €/asukas	-33	-174
Lainakanta 31.12., 1000 €	11 601	10 417
Lainakanta 31.12., €/asukas	2311	2020
Lainasaamiset, 1000 €	644	654
Asukasmäärä 31.12.	5 020	5 156
KUNNAN LAINAKANTA, 1000 e	2017	2016
Pitkäaikaiset lainat	4 601	3 417
Lyhytaikaiset lainat, kuntatodistuslainat	7 000	7 000
Korollinen vieras pääoma	11 601	10 417

TASELASKELMAN TUNNUSLUKUJEN SELITTEET

Taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat kunnan omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta.

Omavaraisuusaste, %

$$= 100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Kaavassa koko pääoma tarkoittaa taseen vastattavien loppusummaa. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$$

Tunnusluku kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Tunnusluvun osoittajaan merkitään tarkasteluvuoden tilinpäätöksen koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakkomaksuilla. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista, verotuloista ja käyttötalouden valti-onosuuksista.

Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulo- ja rahoitusvarainhuollolla.

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

$$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun, silloin kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut. Tunnusluvun osoittajaan merkitään tarkasteluvuoden tilinpäätöksen koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakkomaksuilla. Lisäksi osoittajaan merkitään liitetiedoissa esitetyt vuokravastuut ja leasingvastuut. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista, verotuloista ja käyttötalouden valti-onosuuksista.

Tunnusluku ottaa paremmin huomioon erilaisilla malleilla, kuten rahoitusleasingsopimuksilla rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa. [2017]

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

$$= \text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$$

Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, taikka paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

$$= [\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.

Lainakanta 31.12.

$$= \text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$$

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvuoden päättämispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainasaamiset 31.12.

= Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.6 Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulo ja -meno -käsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

Kunnan kokonaistulot ja -menot

ulkoiset tulot ja menot

1000 euroa

TULOT		%	MENOT		%
Toiminta	40 428		Toiminta	38 140	
Toimintatuotot	5 835	13,8	Toimintakulut	38 055	93,9
Verotulot	15 304	36,2	- Valmistus omaan käyttöön		
Valtionosuudet	19 127	45,3	Korkokulut	70	0,2
Korkotuotot			Muut rahoituskulut	16	
Muut rahoitustuotot	163	0,4	Satunnaiset kulut		
Satunnaiset tuotot			Tulorahoituksen korjauserät		
Tulorahoituksen korjauserät	-281		Pakollisten varausten muutos		
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden			- Pakollisten varausten lisäys/vähennys		
luovutusvoitot	-281	-0,7	- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot		
Investoinnit	362		Investoinnit	1 863	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	24	0,1	Investointimenot	1 863	4,6
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	338	0,8	Rahoitustoiminta	536	
Rahoitustoiminta	1 731		Antolainasaamisten lisäykset	20	0,1
Antolainasaamisten vähennykset	31	0,1	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	516	1,3
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 700	4,0	Lyhytaikaisten lainojen vähennys		
Lyhytaikaisten lainojen lisäys			Oman pääoman vähennykset		
Oman pääoman lisäykset					
Kokonaistulot yhteensä	42 241	100	Kokonaismenot yhteensä	40 540	100

1.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous

1.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

Hankasalmen kunta on jäsenenä seuraavissa tytäryhteisöissä, kuntayhtymissä sekä osakkuusyhteisöissä:

Tytäryhteisöt

Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka
Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma
Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo
Kiinteistö Oy Vuokrahanka

Kuntayhtymät

Keski-Suomen liitto
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä

(Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalo sulautuu Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakaan 1.1.2017)

Osakkuusyhteisöt

Asunto Oy Hankasalmen Hankamäki I
Asunto Oy Hankasalmen Koivulehto
Asunto Oy Hankasalmen Petäjäranta
Asunto Oy Niemisjärven Päivätie II
Asunto Oy Satohanka
Asunto Oy Säkinmäen Kuusirinne
Asunto Oy Vuokonmaa
Kiinteistöosakeyhtiö Kuuhanavesi

Yhdistely konsernitilinpäätökseen	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt -Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt -Muut yhtiöt		
Kuntayhtymät		8
Osakkuusyhteisöt		
Yhteensä	8	8

1.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt konserniohjeet 22.3.2010. Konserniohjeisiin sisältyy ohjeistus tytäryhtiöiden säännöllisestä raportoinnista kunnanhallitukselle. Raportoinnin toteutumisessa on vielä kehitettävää ja konserniohje on vuoden 2018 kuluessa päivitettävä vastaamaan kunnan uutta hallintosääntöä.

Kunnan toukokuussa 2017 hyväksytyssä hallintosäännössä konserniohjauksesta määritellään luvussa 4. Kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanhallituksen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto, kunnanjohtaja ja kiinteistöjohtaja.

Konsernin tytäryhtiöille on vuoden 2017 talousarviossa asetettu taloudelliset tavoitteet.

1.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Hankasalmen kunnan 100 prosenttisesti omistamia tytäryhteisöjä ovat Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka ja Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma. Muita tytäryhteisöjä ovat vuonna 2017 olleet Kiinteistö Oy Hankasalmen virastotalo, Kiinteistö Oy Hankasalmen vuokratalo ja Kiinteistö Oy Vuokrahanka.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalla on asuntoja 255. Vuonna 2016 asuntojen fyysinen vuokrausaste oli 75 %. Keskivuokra yhtiöllä oli 8,53 €/m². Pitkäaikaista lainaa yhtiöllä on 2,9 M€ (joista rahoituslaitoksilta 2,3 M€ ja kunnalta 0,5 ME) ja lyhytaikaista lainaa 0,5 M€. Taseen loppusumma on 5,3 M€. Yhtiö on suorittanut lainanlyhennykset suunnitellusti ja tehnyt poistot suunnitelman mukaisesti.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan kiinteistönhoitopalvelut tuotetaan kokonaan kunnan tuottamina palveluina. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalta ei ole peritty korkoa vuonna 2017 kunnan myöntämistä lainoista.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma käsittää asuin- ja liikehuoneistoja. Yhtiön toiminnassa ei ole ollut muutoksia tai niiden valmisteluja vuoden 2017 aikana.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalon talous on ollut hyvässä kunnossa. Yhtiö käsittää käytännössä kunnanviraston rakennuksen tilat. Vuoden 2017 aikana alkoi virastotalolla tiivistyskorjausinvestointi, joka rahoitetaan vieraalla pääomalla ja joka valmistuu vuoden 2018 kuluessa.

Kiinteistö Oy Vuokrahangalla on asuntoja 14. Vuokratuotot ovat toteutuneet jo pitkään aina laaditun talousarvion mukaisena. Yhtiö on velaton. Kiinteistö Oy Vuokrahangan myyntiä valmistellaan ja sen on tarkoitus toteutua vuoden 2018 kuluessa.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalolla on 10 asuntoa. Yhtiö sulautettiin Koy Hankasalmen Hakaan vuoden 2017 lopussa ja se kuuluu osaksi Hakaan vuoden 2018 alusta.

1.7.4 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Kuntakonserniin kuuluvista tytäryhtiöistä Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka on selvittänyt kiinteistöjensä kunnan vuoden 2017 aikana. Tulosten perusteella harkitaan vuonna 2018 toimet, joilla vuokrausastetta saadaan nostettua. Käytännössä jo kunnan strategiassa on linjattu maaliskuussa, että osasta Hakan kiinteistöjä luovutaan ja osa puretaan – ja jäljelle jäävälle kiinteistökannalle päätetään peruskorjausaikataulu. Hakan vuokra-asuntojen määrä vähenee ja laatu kohenee tulevina vuosina. Toimenpiteet nostavat hiukan asuntojen vuokria peruskorjausten kautta, mutta vastaavasti asumisen laatu paranee.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalo on sulautunut Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakaan, kuten talousarvioon oli päämääräksi vuodelle 2017 osoitettu.

Vuokrahangan mahdollinen myyminen vuonna 2018 vaikuttaa hivenen konsernin taseeseen – yhtiön myynti on talousarvion ja strategian tavoitteena. Somerinkulman osalta ei tällä hetkellä ole merkittäviä muutoksia näköpiirissä. Virastotalo Oy:n tiivistyskorjauksella pidetään toimitilat käyttökunnossa ja tilat terveinä seuraavaan isompaan peruskorjaukseen saakka, jonka voi arvioida olevan edessä 7-10 vuoden kuluttua.

Maakunta- ja soteuudistus johtaa siihen, että seuraavina kahtena vuotena niiden kuntayhtymien, joihin Hankasalmi kuuluu, taseessa mahdollisesti olevia ylijäämiä palautetaan kunnille. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin mittava ”Uusi sairaala”-hanke ei myöskään näillä näkymin lisää kuntien, kuten Hankasalmen, vastuita vieraasta pääomasta, koska sairaanhoitopiirien pitäisi siirtyä pois kuntien omistuksesta uudistuksen myötä, mikäli valmistelussa oleva lainsäädäntö vuoden 2018 kuluessa hyväksytään.

Osakkuusyhteisöt koostuvat kunnan taseessa nyt pienistä asunto-osakeyhtiöistä, joissa kunnalla on 1-2 vuokra-asuntokohdetta omistuksessaan. Kunnan strategiassa linjataan omistajapoliittiseksi linjaukseksi, että tämä osa omistuksesta pyritään myymään strategiakauden kuluessa. Toimenpiteitä tämän tavoitteen suhteen valmistellaan ja osin toteutetaan vuoden 2018 kuluessa.

1.7.5 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kunnan tilintarkastaja toimii tilintarkastajana myös kunnan merkittävimmissä tytäryhteisöissä. Tämä on keskeinen osa ulkoisen valvonnan järjestämistä konsernitasolla.

Eri kiinteistöyhtiöihin nimettyjä kunnan edustajia on kuultu tarpeen mukaan. Yhtiöiden toiminnasta on tarvittaessa informoitu kunnanjohtajaa. Tytäryhteisöjen toimintaa seurataan tilinpäätösasiakirjoista ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä. Konserniohjeilla on luotu yhdenmukaista käytäntöä tytäryhteisöjen toimintaan.

Konsernin riskienhallinnan tehostamiseksi ja valvonnan järkevöittämiseksi katsottiin tarpeelliseksi kunnan uudessa hallintosäännössä, joka hyväksyttiin toukokuussa 2017, perustaa kunnanhallituksen alaisuuteen Konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto. Uudessa hallintosäännössä on myös oma lukunsa (luku 4), jossa säädetään konserniohjauksesta.

Toimivallan ja vastuunjako konserniohjauksessa

Kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanhallituksen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto, kunnanjohtaja ja kiinteistöjohtaja. Konsernijohtajan tehtävät ja toimivallan jako on määritelty kunnan hallintosäännön 20 §:ssä.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Kunnanhallitus nimeää edustajat tytäryhtiöiden yhtiökokouksiin. Konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto vastaa tytäryhteisöjen hallitusten jäsenten nimitysprosessista, nimeää kunnan ehdokkaat tytäryhteisöjen hallitukseen sekä antaa yhtiökokousedustajille omistajaohjauksen edellyttämät toimintaohjeet.

Vuodesta 2009 lähtien kunnanjohtaja on nimetty yhtiökokousedustajaksi merkittävimpiin tytäryhteisöihin. Kunnanjohtaja on raportoinut yhtiökokouksen päätöksistä kunnanhallitusta. Kunnanjohtajan tehtävänä on toimia konsernin johtajana ja aktiivisella omistajaohjauksella myötävaikuttaa ohjattavikseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan.

Kiinteistöjohtajan tehtävänä on aktiivisella johtamisella myötävaikuttaa johdettavikseen tai ohjattavikseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan.

1.7.6 Konsernin tilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNIN TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2017	2016
Toimintatuotot	15 022	17 234
Toimintakulut	-47 578	-49 802
Toimintakate	-32 557	-32 568
Verotulot	15 243	15 514
Valtionosuudet	20 400	21 318
Rahoitustuotot ja -kulut	59	-50
Korkotuotot	62	48
Muut rahoitustuotot	166	93
Korkokulut	-102	-135
Muut rahoituskulut	-67	-56
Vuosikate	3 145	4 214
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 342	-2 483
Satunnaiset erät	2	
Tilikauden tulos	806	1 731
Tilinpäätössiirrot	5	191
Laskennalliset verot	1	-64
Vähemmistöosuudet	-12	-5
Tilikauden ylijäämä	799	1 853
KONSERNITULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	31,6	34,6
Toimintakate, euroa/asukas	-6 485	-6 316
Vuosikate/Poistot, %	134,3	169,7
Vuosikate, euroa/asukas	627	817
Asukasmäärä 31.12.	5020	5156

Konsernituloslaskelman tunnusluvut lasketaan samoin perustein kuin vastaavat kunnan tuloslaskelman tunnusluvut. Tuloslaskelman tunnuslukujen selitteet ovat kohdassa 1.4.1.

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA 1000 euroa	2017	2016
Toiminnan rahavirta	2 860	4 216
Vuosikate	3 148	4 214
Tulorahoituksen korjauserä	-288	2
Investointien rahavirta	-3 409	-4 281
Investointimenot	-3 829	-4 476
Rahoitusosuudet investoin	27	120
Pysyvien vastaavien luovutustulot	392	75
Toiminnan ja investointien rahavirta	-550	-65
Rahoituksen rahavirta	717	3129
Antolainojen muutokset	11	-82
Antolainojen lisäykset	-20	-91
Antolainojen vähennykset	31	9
Lainakannan muutokset	1 961	2507
Pitkäaikaisten lainojen muutos	2 723	274
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-762	2 233
Oman pääoman muutokset	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 254	703
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	-497	-184
Vaihtomaisuuden muutos	-4	12
Saamisten muutos	968	408
Korottomien velkojen muutos	-1 721	467
RAHAVAROJEN MUUTOS	168	3 064
Rahavarat 31.12	4 837	4 669
Rahavarat 1.1.	4 669	1 605
RAHAVAROJEN MUUTOS	168	3 064
KONSERNIN RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Investointien tulorahoitus, %	82,8	96,7
Kassan riittävyys, pv	22	34
Asukasmäärä 31.12.	5020	5156

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

VASTAAVAA	2017	2016
1000 e		
PYSYVÄT VASTAAVAT	39 783	38 188
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	466	321
Muut pitkävaikutteiset menot	98	0
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	2 209	2 266
Rakennukset	28 754	27 208
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 672	3 626
Koneet ja kalusto	773	782
Muut aineelliset hyödykkeet	38	234
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 797	2 761
Sijoitukset		
Muut osakkeet ja osuudet	975	989
Muut lainasaamiset		81
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	53	55
VAIHTUVAT VASTAAVAT	7 384	8 116
Vaihto-omaisuus	126	122
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	108	120
Lyhytaikaiset saamiset	2 313	3 205
Rahoitusarvopaperit	272	287
Rahat ja pankkisaamiset	4 565	4 382
VASTAAVAA YHTEENSÄ	47 220	46 359
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	19 769	18 956
Peruspääoma	18 666	18 666
Arvonkorotusrahasto		2
Muut omat rahastot	994	979
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-691	-2 544
Tilikauden ylijäämä	799	1 853
VÄHEMMISTÖOSUUDET	437	444
PAKOLLISET VARAUKSET	339	323
Muut pakolliset varaukset	339	323
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	73	571
VIERAS PÄÄOMA	26 603	26 065
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	11 137	8 414
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	576	509
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	8 306	8 869
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	6 584	8 273
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	47 220	46 359

KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Omavaraisuusaste	41,9	43,5
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	52,5	48,1
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	52,9	48,4
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 euroa	108	-691
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas	21	-134
Konsernin lainat, euroa/asukas	3873	3 352
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 euroa	19 442	17 283
Kunnan asukasmäärä 31.12.	5020	5156

KONSERNIN LAINAKANTA, 1000 e	2017	2016
Pitkäaikaiset lainat	11 137	3 417
Lyhytaikaiset lainat	8 306	8 869 *)
Korollinen vieras pääoma	19 442	12 286

*) Vuoden 2016 vertailutieto korjattu tilinpäätöslukuja vastaavaksi.

Konsernitaseen tunnusluvut lasketaan samoin perustein kuin vastaavat kunnan taseen tunnusluvut. Taseen tunnuslukujen selitteet ovat kohdassa 1.5.

Keskeiset liitetiedot

Toimintakertomuksessa annetaan tietoja sellaisista kunnan talouteen ja konsernitilinpäätökseen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei tehdä selkoa tuloslaskelmassa, taseessa tai rahoituslaskelmassa.

Tilinpäätöksen liitetiedot täydentävät laskelmien muodossa esitettyä tilinpäätösinformaatiota oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi kunnan ja kuntakonsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Tilinpäätöksen liitetiedot esitetään kokonaisuudessaan luvussa 4.

1.8 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

1.8.1 Asiaa koskeva sääntely

Kuntalain mukaan kunnanhallituksen on tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman talouden tasapainottamiseksi .

1.8.2 Tilikauden tuloksen käsittely

Kunnanhallituksen esittely tuloksen käsittelystä

Kunnanhallituksen on KuntaL 115 § mukaan toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelmasta ilmenevää tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai siirtää muuhun vapaaseen pääomaan.

Kunnanhallitus esittää tilikauden 1.1.-31.12.2017 tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- tuloutetaan tehtyä poistoeroa suunnitelman mukaan 21 941,84 euroa
- tilikauden ylijäämä 731 561,75 euroa siirretään taseen omaan pääomaan kohtaan edellisten tilikausien yli-/alijäämä.

1.8.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävydestä talouden tasapainottamiseksi. (KuntaL 115 §).

Talousarviota vuodelle 2018 laadittaessa arvioitiin lokakuun 2017 toteuman ja vastuualueiden ¼- vuosiseurannan kautta jo tilikauden 2017 tuloksen olevan ylijäämäinen, mutta talousarviossa todettiin, että mm. erikoissairaanhoidon loppuvuoden toteuma ja mahdollinen kalliiden hoitojen tasauslasku tekevät arvioinnista vielä vaikeaa.

Tasapainotusohjelma laadittiin siksi silloin varovaisuuteen perustuvalla arviolla, että vuoden 2017 ylijäämä on talouden syyskuun toteumaan pohjautuen 400 000 euroa. Näin ollen kattamatonta alijäämää olisi ollut jäljellä noin puoli miljoonaa euroa vuoden 2018 alussa. Vuoden 2017 ylijäämä on huomattavasti suurempi, eli noin 732 000 euroa, mikä johtaa siihen, että kattamatonta alijäämää on vuoden 2018 alussa enää 165 000 euroa.

Näin ollen tilinpäätöksen yhteydessä ei ole syytä tehdä muutosta talousarvion 2018 yhteydessä jo hyväksytyyn alijäämän kattamissuunnitelmaan, joka on seuraava:

Taloussuunnitelmavuoden 2018 aikana toteutetaan seuraavat toimenpiteet turvaamaan ylijäämäinen vuositulos:

1) metsäkiinteistöomaisuuden myynti (kertaluonteinen tuloutus) 270 000 euroa

2) sähköomaisuuden myynti 1 500 000 euroa

KAIKKI YHTEENSÄ 1 770 000 EUROA

Näistä keinoista metsäomaisuuden myynti sisältyy käyttötalouden lukuihin ympäristötoimessa. Sähköomaisuuden myyntiä ei ole viety talousarvion 2018 lukuihin, jotta käyttötalousmenot olisivat talousarviossa mahdollisimman verrannollisia aiempiin vuosiin. Vuodelle 2018 arvioitu noin 200 000 euron alijäämäinen tulos, sekä aiempien vuosien kattamaton alijäämä tulee käytännössä katetuksi sähköomaisuuden osittaisella myynnillä. Tuottoa käytetään konkreettisesti vuoden 2018 investointien rahoittamiseen.

Myyntiratkaisun ajoittuminen vuoteen 2018 pohjautuu jo vuoden 2017 talousarvioon ja on siis osa kunnan suunnitelmaa talouden tasapainottamiseksi. Tasapainotusohjelmaa tarkistetaan seuraavan kerran vuoden 2019 talousarvion käsittelyn yhteydessä.

2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

2.1 Seurantaa koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen. Toteutumisvertailusta on lisäksi käytävä ilmi, onko menot, tulojen lisäksi, muutoin rahoitettu talousarviossa määrättyllä tavalla. Muulla rahoituksella tarkoitetaan rahavarojen käyttöä ja muita maksuvalmiuden muutoseriä rahoituslaskelmassa.

2.2 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

2.2.1 Keskusvaalilautakunta

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Tehtävä: Keskusvaalilautakunta vastaa vaalien järjestämisestä.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

- Vaalien valmistelutoimenpiteet
- Ennakoäänestyksen järjestäminen ja ennakoäänestysasiakirjojen tarkastaminen
- Varsinaisen äänestyksen järjestäminen (vaalilautakunnat)
- Kunnallisvaaleissa lisäksi ehdokashakemusten vastaanotto ja tarkastaminen, ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen, ennakoäänien laskenta ja kaikkien äänten tarkastuslaskenta, tiedottaminen ja vaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen.

Toiminnan painopisteet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

- Äänestysaluejako ja vaalilautakuntien määrä säilyy ennallaan (Asema, Kirkonkylä, Niemisjärvi)
- Kuntavaalit 2017, presidentin vaali 2018, mahdolliset maakuntavaalit 2018, eduskunta- ja europarlamenttivaalit 2019, vuonna 2020 ei ole säännön mukaisia vaaleja.

Toiminnan painopistealuleiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Kuntavaalien 2017 järjestäminen toteutui suunnitellusti.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

KESKUSVAALILAUTAKUNTA 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Myyntituotot	1						
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot							
Toimintatuotot	1						
Henkilöstökulut	-1	-17		-17	-17		
Palvelujen ostot		-5		-5	-6	-1	29,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		-1		-1	-1		15,0
Avustukset							
Muut toimintakulut							
Toimintakulut	-1	-23		-23	-25	-1	
Toimintakate	0	-23		-23	-25	-1	6,2
Poistot							

2.2.2 Tarkastuslautakunta

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lisäksi valtuusto valitsee toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastamista varten yhden tai useamman tilintarkastajan (JHTT-tilintarkastaja/tilintarkastusyhteisö).

Tilintarkastuspalvelut kunta ostaa valtuuston päätökseen perustuen tilintarkastusyhteisö BDO Auditor Oy:ltä. Vastuunalaisena tilintarkastajana toimii JHT, HT Aki Rusanen.

Palvelusuunnitelman kuvaus

Tilintarkastajan tehtävänä on tarkastaa kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös hyvää tilintarkastustapaa noudattaen. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on seurata tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista, valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, miten valtuuston tilikaudelle asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet.

Toteutuminen

Tarkastuslautakunta esittää toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden osalta arvionsa kunnanvaltuustolle erikseen laadittavassa arviointikertomuksessa vuodelta 2017.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

TARKASTUSLAUTAKUNTA 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Myyntituotot							
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot							
Toimintatuotot							
Henkilöstökulut	-7	-7		-7	-9	-1	19,0
Palvelujen ostot	-17	-18		-18	-22	-4	24,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	0		0	0	0	-35,6
Avustukset							
Muut toimintakulut							
Toimintakulut	-24	-25		-25	-31	-6	
Toimintakate	-24	-25		-25	-31	-6	22,4
Poistot							

2.2.3 Kunnanhallitus

STRATEGINEN TAVOITE

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Uuden kuntalain mukaisen päivitetyn kuntastrategian luominen ja kunnan hallintosäännön päivittäminen	Ennen kuntavaaleja Hankasalmen kunnalla on oltava hyväksyttyä uusi uuden kuntalain mukainen hallintosääntö, jonka pitää pohjautua kuntastrategiaan, jota luodaan samanaikaisesti. Kuntastrategiasta päättää uusi valittu valtuusto.	Kuntastrategian kautta luodaan tavoitteet ja niitä kuvaavat tuleviin talousarvioihin ja tilinpäätöksiin ja strategian toteutumista seurataan sekä TA:n että TP:n laadinnan yhteydessä niiden kautta.	Hallintosääntö hyväksyttiin toukokuussa ja oli voimassa uuden valtuuston aloittaessa. Uusi valtuusto tarttui heti kuntastrategian luomiseen ja se saatiin joulukuussa 2017 lausunnolle kuntalaisille. Strategia on hyväksytty maaliskuussa 2018.

RISKIT

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiseksi

- isot kuntaorganisaation ulkoiset muutospainet (mm. sote- ja maakuntauudistus) voi johtaa sen kaltaisiin ennakoimattomiinkin muutoksiin, joiden kautta valmisteltava strategia ja/tai hallintosääntö joudutaan nopeasti päivittämään uudestaan. Tai strategian tavoitteet osoittautuvat toimimattomiksi.
- kokonaisvaltainen strategian ja sääntöjen uusiminen sekä uusi kuntalaki edellyttävät henkilöstöltä ja luottamushenkilöiltä muutoksia toimintatapoihin ja toiminnan painopisteet uudelleen suuntaamista – vanhoista, vakiintuneista tavoista on vaikea päästä irti
- riskit pyritään hallitsemaan selkeällä aikatauluttamisella, vastuilla ja seurannalla – sekä tiedottamisella ja sisäisellä koulutuksella

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Hallintosääntö saatiin laadittua hyvin aikataulussa. Nyt on sitten päivitettävä kunnan muut säännöt hallintosäännön mukaisiksi ja se prosessi vaatii oman aikansa. Henkilöstö ja luottamushenkilöt ovat omaksuneet uuden hallintosäännön hyvin.

Strategian jalkauttaminen on seuraava suuri haaste. Mutta strategian tavoitteet viedään mittareineen kunnan talousarvioon ja niitä seurataan tilinpäätösten yhteydessä jatkossa, jolloin strategian toteutumisen seuranta on selkeää ja strategia myös päivittyy esimerkiksi niiden muutosten myötä, mitä vaikkapa maakunta- ja soteuudistus kuntaan aiheuttaa.

Uusi hallintosääntö ja uusi kuntastrategia selkiyttävät ja ohjaavat merkittävästi kunnan toimintaa ja taloutta.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

KUNNANHALLITUS 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Myyntituotot	2 482	225		225	96	-129	-57,4
Maksutuotot	306						
Tuet ja avustukset	228	257		257	310	53	20,6
Muut toimintatuotot	4	5		5	-6	-11	-214,0
Toimintatuotot	3 019	488		488	401	-87	-17,8
Henkilöstökulut	-3 208	-1 384		-1 384	-1 397	-13	0,9
Palvelujen ostot	-1 112	-813		-813	-769	44	-5,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-57	-36		-36	-31	5	-14,3
Avustukset	-527	-301		-301	-114	187	-62,1
Muut toimintakulut	-165	-134		-134	-114	20	-14,6
Toimintakulut	-5070	-2668		-2668	-2 425	243	-9,1
Toimintakate	-2 050	-2 180		-2 180	-2 024	156	-7,2
Poistot	-68	-70		-70	-44	26	-37,1

2.2.3.1 Keskus- ja luottamushenkilöstöhallinto

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Hyvinvointikertomuksen vakiinnuttaminen kunnan päätöksenteon tueksi,	Sähköisen hyvinvointikertomuksen hyödyntäminen. Vastuualueiden sitouttaminen hyvinvointityöhön	Toisaalta sähköisen hyvinvointikertomuksen tietokannasta valittujen indikaattorin kautta seurataan kunnan omaa kehitystä ja toisaalta verrataan Hankasalmen muihin kuntiin	Hyvinvointikertomus on käsitelty kunnanvaltuuston talousarviokokouksessa, hyvinvointikertomuksen indikaattorit olivat käytössä kuntastrategiaa laadittaessa ja sen päämääriä pohdittaessa.

RISKIT

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiselle

- kyetäänkö valitsemaan kuvaavimmat indikaattorit ja toisaalta sopivimmat verrokkikunnat
- miten saadaan kaikki vastuualueet sitoutumaan hyvinvointityöhön
- riskit hallitaan johtoryhmän ja kunnanhallituksen sitoutumisella yhteisesti hyvinvointityöhön

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Edelleen on tehtävää eri vastuualueiden poikkihallinnollisessa työskentelyssä hyvinvointikertomuksen parissa. Indikaattoreita ei vuonna 2017 lähdetty uusimaan tai arvioimaan ja niiden arvioimiseen tulisi pyrkiä nyt vuonna 2018. Hyvinvointityötä kehitetään ja jatketaan yhä seuraavina vuosina.

Tehtävä: Kunnan johtamisesta vastaaminen.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

Kunnanjohtajan, kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston toiminta sekä kunnan elinkeinotoiminta.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

- Hyvän arjen Hankasalmi –strategian päivittäminen kevään 2017 aikana vuosille 2017 – 2021 sekä sen jälkeen syksyllä elinkeino- ja työllisyys-poliittisen ohjelman päivittäminen.
- SOTE-uudistuksen valmistelun johtaminen Hankasalmen kunnan osalta yhdessä perusturva-lautakunnan kanssa
- Kuljetuspalveluissa optimointijärjestelmän käyttöönotto ja kuljetuskustannusten kasvun hillintä
- Hallintosäännön uudistaminen ja kunnan muiden sääntöjen päivittäminen vastaamaan uutta kuntalakiä ja kunnan uutta hallintosääntöä sekä viranhaltijoiden perehdyttäminen koko kokonaisuuteen
- Maaseudun kehittäminen Leader-rahoituksella Maaseutukehityksen kautta

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Hyvän arjen Hankasalmi –strategiaa on luotu koko vuosi 2017 ja se on hyväksytty maaliskuussa 2018. Strategian mukaisesti kuntaan perustetaan vuonna 2018 kunnan elinvoimaa turvaamaan yritysvaikutustyöryhmä, jonka kanssa yhteistyössä päivitetään vuonna 2018 elinkeino- ja työllisyyspoliittinen ohjelma. Strategian hyväksymisaikataulu on siirtänyt ohjelman luomista.

SOTE-uudistuksen valmisteluun liittyvät tehtävät ovat työllistäneet kunnanhallituksen vastuualuetta laajojen lakipakettien lausuntojen ja erilaisten taloudellisten ja toiminnallisten tietojen kokoamisen muodossa koko vuoden 2017.

Kuljetuspalveluissa optimointijärjestelmän käyttöönottoa on lykätty, koska huomio on täytynyt keskittää koko joukkoliikenteen muutoksiin ja taksilain muutoksiin, joilla on tulevaisuudessa suuri vaikutus niin kuljetuskustannuksiin kuin kuljetusmahdollisuuksiin.

Hallintosääntö on uudistettu vuonna 2017. Kunnan muiden sääntöjen päivittäminen vastaamaan uutta kuntalakiä ja kunnan uutta hallintosääntöä tehdään vuosien 2018- 2019 kuluessa.

Maaseudun kehittämistä Leader-rahoituksella Maaseutukehityksen kautta on kunnassa jatkettu aiempien vuosien tapaan.

Elinkeinotoiminnan mittareissa kunnan alueella sijaitsevat työpaikat kuvaavat muutosta taantuman keskellä vuonna 2015. Muutos vuodesta 2014 vuoteen 2015 on erittäin merkittävä ja huolestuttava, mutta työikäisen väestön määrän ja toisaalta työttömyyden kehityksen kautta on pääteltävissä, että vastaava kehityskulku ei ole viimeisinä vuosina jatkunut. Syksyllä 2018 saadaan vuoden 2016 tilastotiedot tilastokeskuksesta.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2012	Tp 2013	Tp 2014	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
väestömäärän kehityksen kääntäminen positiivisempaan suuntaan	Tilastokeskuksen tilasto	5457	5401	5310	5234	5156	5150	5020 *)
elinkeinotoiminnan tukeminen työpaikkojen turvaamiseksi ja synnyttämiseksi Hankasalmella	kunnan alueella sijaitsevien työpaikkojen määrä (2007 → 2008 hävisi 57 työpaikkaa, sen jälkeen kasvua taantumaan saakka)	Tot 12 1524 (-9)	Tot 13 1527 (+3)	Tot 14 1502 (-25)	Tot 15 1385 (-117)			

*) Tilastokeskuksen väestöennuste 15.2.2018

Henkilöstön määrä (htv¹)	TP 2015	TP 2016	Ta 2017	TP 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Keskus- ja luottamushenkilöhallinto					
Vakituiset (sis. 0,4 elinkeinopäällikön osuuden)	1,9	1,9	1,9	1,9	
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	1,9	1,9	1,9	1,9	

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Keskus- ja luottamus- henkilöhallinto	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
1000 e							
Luottamushenkilöhallinto							
Toimintatuotot	1	1		1	-10	-11	-973,2
Toimintakulut	-520	-602		-602	-515	86	-14,3
Toimintakate	-518	-601		-601	-525	76	-12,6
Kuljetussuunnittelu							
Toimintatuotot	5						
Toimintakulut	-90	-183		-183	-53	129	-70,7
Toimintakate	-85	-183		-183	-53	129	-70,7
Metsätilojen hoito							
Toimintatuotot	33	130		130	25	-105	-80,6
Toimintakulut	-39	-25		-25	-36	-11	44,5
Toimintakate	-6	105		105	-11	-116	-110,4
Kunnallisverotus							
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-118	-117		-117	-111	5	-4,5
Toimintakate	-118	-117		-117	-111	5	-4,5
Elinkeinopalvelut							
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-112	-113		-113	-109	3	-3,1
Toimintakate	-112	-113		-113	-109	3	-3,1
Välikäsi-hanke							
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-8	-4		-4		4	-100
Toimintakate	-8	-4		-4		4	-100
KaPa-hanke, suomi.fi -palveluvarannon käyttöönotto							
Toimintatuotot					5	5	
Toimintakulut							
Toimintakate					5	5	
Keskus- ja luottamushenkilöhallinto yhteensä							
Toimintatuotot	39	131		131	21	-111	-84,3
Toimintakulut	-887	-1 043		-1 043	-835	208	-19,9
Toimintakate	-848	-912		-912	-815	97	-10,6

2.2.3.2 Yleishallinto

STRATEGINEN TAVOITE

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Kunnan johtamisen ja esimiestyön tukeminen	Henkilöstöraportointijärjestelmän käytön vakiinnuttaminen esimiestyön tueksi mm. varhaisen välittämisen mallin ja henkilöstön tasapuolisen kohtelun tarpeisiin	- pitkien sairauspoissaolojen kehittyminen - arviot johtamisesta työhyvinvointikertomuksessa	HR-järjestelmä on esimiesten keskuudessa otettu käyttöön. Pitkät sairauspoissaolot määrällisesti ovat vähentyneet, mutta osin se aiheutuu maatalouslomituksen poistumisesta kunnan tehtävistä. Työhyvinvointikertomusta ei ole toteutettu keväällä 2018.
Sähköisen asioinnin kehittäminen	Intran ja HR:n käytön vakiinnuttaminen kunnan henkilöstön parissa. Siirrytään pääsääntöisesti sähköiseen viestintään. Lisätään sähköisen asioinnin mahdollisuuksia	Palkanlaskentaan ei enää saavu paperilomakkeita pitkäaikaisessa työ- tai virkasuhteessa olevilta. Sähköinen asiointi kuntalaisilta kasvaa selkeästi vuosittain.	Intraa ja HR:ää vakiinnutetaan ja sähköinen viestintä on kunnan pääviestintämuoto. Sähköisen asioinnin määrä ei merkittävästi ole kasvanut vuonna 2017.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Poikkeaman perustelut
Tehokas asiakirjahallinto, tiedon sähköinen säilytys					
Sap HR -ohjelman käyttö	ohjelman käyttöaste	100 %	100 %	100 %	toteutunut käytössä olevien toimintojen osalta
Sap-talousjärjestelmän käyttö	käyttäjäkoulutukset		uudet käyttäjät	koulutettu	peruskäyttökoulutus toteutunut suunnitellusti
Taloussuunnitteluohjelman käyttöönotto henkilöstömenojen osalta	Ta 2017 henkilöstötiedot	100 %	100 %	-	Sap HR –toimintoa hyödynnetään talousarvion laadinnassa
Sähköisten lomakkeiden lisääminen	lomakkeiden määrä		Yli 10	10	kaikki eivät kuitenkaan aktiivisessa käytössä
AD-käytön lisääminen	kaikki v.2017 mukaan		100 %	95 %	hieman kesken henkilöstöjärjestelyjen vuoksi
Verkkoyhteyksien kehittäminen	nopeuden nosto ja langattomuuden lisääminen				toteutunut suunnitellusti

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

- riskit ovat päivittämisen suhteen ajankäytöllisiä, eli työ tehdään normaalin muun työn ohessa, siksi nämäkin tavoitteet nyt siirtyneet
- esimiesten vaihtuessa raportointiohjelman opettaminen uudelle työntekijälle jää vähäiseksi tai kokonaan puuttumaan
- käyttäjien toimintatapojen muuttaminen ottaa aikansa, eli esimerkiksi osa ei aktiivisesti käytä sähköpostia, intraa ja nettiä – nyt se olisi välttämätöntä henkilöstöltä

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Arkistonmuodostussuunnitelman laatiminen oman työn ohessa on ollut haasteellinen.

Tehtävä: Tuottaa kunnan hallinto- ja talouspalvelut sekä atk-palvelut sekä henkilöstöhallintopalvelut.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Hallinto- ja talouspalvelut :
 - o Keskusarkiston ylläpito
 - o Asiakirjahallinnosta vastaaminen
 - o Kunnanvaltuuston ja -hallituksen kokousten valmistelu ja päätösten täytäntöönpano
 - o Talouden suunnittelu ja seuranta
 - o Talous- ja palkkahallinnosta vastaaminen
- Atk-palvelut :
 - o Kunnan tieto- ja viestintäjärjestelmien ylläpito ja kehittäminen
 - o Kunnan laiteympäristön ylläpito ja tietoturva huolehtiminen
 - o Työntekijöiden ja luottamushenkilöiden sovellus- ja laitetuki
 - o Kunnan tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuudesta ja kehittämisestä vastaaminen
- Henkilöstöhallinto :
 - o Virka- ja työsuhdeasioiden hoito ja työhyvinvoinnin tukeminen
 - o Työterveyshuollon järjestäminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

- Asiakirjahallinnon suunnitelmien päivittäminen ja vahvistaminen
- Talousseurannan menetelmien käytön tehostaminen ja osaamisen vahvistaminen
- Arkistojen ajantasalle saattaminen ja sähköisen arkistoinnin kehittäminen
- Henkilöstöraportoinnin ja taloussuunnittelun ohjelmistojen käyttäjäosaamisen vahvistaminen
- Talousseurannan menetelmien ja osaamisen tehostaminen
- Sähköisen ja ulkoisen viestinnän kehittäminen ja parantaminen jatkuu
- Microsoftin Active Directoryyn siirtyminen koko hallinnon osalta jatkuu
- Työssäjaksamisen tukemista jatketaan
- Verkkoyhteyksien kehittäminen
- Sähköisen asioinnin mahdollisuuksien lisääminen

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Hallinto- ja talouspalvelut:

Sähköisen arkiston arkistonmuodostussuunnitelman ohjelma hankittiin ja ohjelman käyttökulutuksesta sovittiin vastuualueiden kanssa. Henkilöstöarkisto seulottiin ja järjestettiin.

Vastuualueiden talousarvion laadintaprosessissa ja talousseurannassa hyödynnettiin Sap NetWeaver –toimintoa. Talousarvion ja tilinpäätöksen laadinnassa henkilöstöraportoinnin tietojen täysimittainen hyödyntäminen edellyttää vielä kehitystoimenpiteitä.

Henkilöstöhallinto:

Henkilöstöraportoinnin ohjelmistoja esimiehet ovat ottaneet käyttöön ja osaamista on vahvistettu. Sähköistä viestintää ja etenkin Intraa on kehitetty ja päivitetty ja sen käyttö on myös selkeästi lisääntynyt. Esimerkiksi sähköinen perehdytysopas on laadittu esimiehille helpottamaan uusien alaisten vastaanottoa töihin. TYHY-työryhmä on aktivoitu toimimaan kunnassa ja sen toimenpiteiden kautta pyritään tukemaan työssä jaksamista.

Atk-palvelut:

AD:hen siirtyminen koko hallinnon osalta parantaa tiedon kulkua ja helpottaa toimintojen järjestämistä ja se nyt melkein valmiina. Verkko-yhteyksien kehittämällä on nopeutettu tietoverkkoa ja päiväkodit on saatu langattoman verkon piiriin.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Hallinto- ja talouspalvelut, atk-palvelut ja henkilöstöhallinto					
Vakituiset	11,46	11,86	11,86	9,89	-1,97
Sijaiset		1,62	1,58	1,77	0,15
Työllistetyt		0,08	0,42	0,41	0,33
Muut määräaikaiset	1	1	1	0,81	-0,19
Oppisopimus					
Yhteensä	12,46	14,56	14,86	12,88	-1,68

Vakituisien määrä laskettu Tp 2015 ja Tp 2016 tehtävien mukaan, Tp2017 palkallisten palveluksessaolopäivien mukaan.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Yleishallinto 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Hallinto- ja talouspalvelut							
Toimintatuotot	19	22		22	21	-1	-3,4
Toimintakulut	-454	-469		-469	-413	56	-12,0
Toimintakate	-435	-447		-447	-392	55	-12,4
Atk-palvelut							
Toimintatuotot	7	7		7	9	2	33,8
Toimintakulut	-253	-245		-245	-242	3	-1,0
Toimintakate	-246	-239		-239	-234	5	-2,0
Henkilöstöhallinto							
Toimintatuotot	70	50		50	55	5	10,4
Toimintakulut	-204	-203		-203	-189	14	-6,7
Toimintakate	-134	-153		-153	-134	19	-12,3
Yleishallinto yhteensä							
Toimintatuotot	96	78		78	85	7	8,5
Toimintakulut	-911	-917		-917	-844	72	-7,9
Toimintakate	-815	-838		-838	-759	79	-9,4

2.2.3.3 Maaseutu- ja työllistämispalvelut

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
1. Työttömyyden taso alle maakunnan ja Jyvässeudun keskiarvon	Uusien työpaikkojen edistäminen. Tukityöllistäminen kuntaan ja yrityksiin.	Työttömyys-% Hankasalmi Jyvässeutu Keski-Suomi	Hankasalmi 12,5 JKL-Seutu 13,4 Keski-Suomi 13,7 Työllistettiin palkkatuella kuntaorganisaatioon 22,75 htv ja yrityksiin 2,5 htv. Kuntouttava työtoiminta. Yritysten asema pääsääntöisesti vakaa ja kehittyvä, niin suurimpien yritysten kuin pienyritystenkin osalta.
2. Yritystoiminnan toimitilarapeisiin vastaaminen	Päivitetään vapaat toimitilat. Tonttirekisteri ajan tasalla. Markkinoidaan vapaita toimitiloja suurin kontaktein.	Yritysten toimitilarapeisiin löytyneet ratkaisut	Kuudelle yritykselle löydettiin hedän tarvitsema toimitila/paikka. Teollisuustontille valmistui uusi teollisuushalli. Vaihtoehtoja etsitään edelleen mm. Kirkonkylän entisen S– Marketin tiloihin ym. Uusia yritysneuvotteluja on käyty ja käydään. Neuvottelut eivät ole julkisia, ainoastaan tulos, jos toteutuu.
3. Maatilayritysten ja muun yritystoiminnan investoinnit	Yritystenomistajan- vaihdojen ja investointien edistäminen	Työpaikkakehitys Maatilayritysten liikevaihto	Vuoden aikana toteutui kolme sukupolvenvaihdosta. Maatilayritysten liikevaihto kasvoi vuodesta 2015 vuoteen 2016 1,0 milj. euroa. Liikevaihto yhteensä 19,5 milj. euroa. Vuoden 2017 tilastoja saatavilla touko-kesäkuussa. Aktiivitulojen määrä väheni yhdellä vuodesta 2016 vuoteen 2017, ollen yhteensä 185.

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

- Yleinen työllisyystilanne ja työnantajien mahdollisuudet työllistää.
- Jyväskylän työvoimatoimiston sivupisteen toiminnan jatkuminen Hankasalmella.
- Väestön keskittyminen isoihin kaupunkikeskuksiin ja työvoiman saatavuus.
- Maatilatalouden kannattavuuskehitys

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

- Työvoiman ammattitaidon ylläpitäminen mm. pitkäaikaistyöttömiä tuki työllistämällä.
- Hyvät peruspalvelut ja toimiva infra.
- Hyvä yrittämisen ilmapiiri ja yrityshankkeiden tukeminen.

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Yrityksiin työllistämässä ei päästy tavoitteeseen 5 htv:tä. Työvoima ei kohtaa yritysten tarpeisiin toivotulla

tavalla. osaamisvajeen uudet työvoimahallinnon tulkinnat rajaavat pois osaavaa henkilöstöä, joita yritykset olisivat valmiita työllistämään. Vaikka työllisyys yleisesti paranee, niin ei työmarkkinatuen piirissä olevista monikaan työllisty suoraan vapaille markkinoille. Ensin työllistyvät pääsääntöisesti lyhyen aikaa työttömänä olleet ja pitkäaikaistyöttömistä hyvin harva ollenkaan. Kunnallisen työllistämisen kautta olemme työllistäneet lähes yksinomaan pitkäaikaistyöttömiä ja saaneet työllistämiseen TE-toimiston kautta palkkatukea. Kuntaorganisaatioon työllistettiin yhteensä 22,75 htv. Tätä kautta työllistämällä olemme alentaneet kuntaan tulevaa työmarkkinatuen laskutusta Kelalta ja sen lisäksi saaneet palkkatukea TE-toimistolta. Suuri haaste on väestömäärän väheneminen, joka vaikuttaa ennenkaikkea ostovoimaan palvelusektorilla. Kaikki eurot ovat erityisen tärkeitä turvaamaan avoimen sektorin työpaikat ja palvelut. Vaikutus näkyy myös kunnan verotuloissa ja valtionosuuksissa.

Tehtävä:

Maaseutuhallinnon tehtävät ja maaseudun kehittäminen osana Laukaan yhteistoiminta-aluetta. Kunnallisesta työllistämisestä sekä yrityksiin työllistämisestä vastaaminen. Elinkeinojen kehittämistehtävät kunnanjohtajan tukena.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- EU ja kansallisten tukien hakuprosessin hoitaminen osana Laukaan yksikköä, jossa maatalo- ja muun yritystoiminnan vahvistaminen investointeja ja sukupolvenvaihdoksia edistäen.
- Vastata kunnallisesta työllistämisestä yrityksiin ja kuntaorganisaatioon.
- Yritysneuvonta ja yritystoiminnan edistäminen.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella

- Maatilojen investointien edistäminen.
- Yritysten käyttöön vapaiden toimitilojen kartoitus ja päivitys sekä toimitilojen ja teollisuustonttien markkinointi. Koulutustilaisuudet
- Hankasalmen työttömyysaste alle Jyvässeudun ja maakunnan keskiarvon. Työllisyydenhoidossa painopiste alle 25 -vuotiaissa nuorissa ja pitkäaikaistyöttömissä sekä yrityksiin työllistämässä.

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Maatilojen investointeja edistettiin järjestämällä rahoituspäivä Revontulessa sekä välittämällä keskustellen ja sähköisesti infoa rahoitusmahdollisuuksista. Uusia investointeja on vireillä.

Elinkeinopäälliköllä on kartoitettuna vapaat toimitilat sekä ei julkisesti myynnissä / vuokrattavissa olevat tilat. Tätä kautta on pystytty vastaamaan kysyntään lähes 100 prosenttisesti. Jos ei heti, niin pienellä viiveellä. Suurin haaste tällä hetkellä on löytää toimija vapautuneeseen Keskimaan kiinteistöön (n. 800 m²), johon liittyen on verkkoja heitetty ja neuvotteluja käyty ympäri Suomea vuokraajan löytämiseksi. Tämän lisäksi on vapaana n. 200 neliön halli sekä vapautumassa n. 850 m²:n lämmin halli. Vuoden aikana on vaihtanut omistajaa iso teollisuushalli, johon vireillä uutta toimintaa.

Kunnan suurimmat yritykset sekä pienyritykset ovat työllistäneet hyvin, eikä juurikaan yritysten lopettamisia ole ollut.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Maatilyritysten taloudellinen menestyminen	Maatilojen tulot	18,46 milj.	19.5 milj.		
	Maatalouden tulot	10,26 milj.	10.8 milj.		

Vuoden 2017 tulotiedot saatavilla arviolta touko-kesäkuun vaihteessa aikaisintaan.

Henkilöstön määrä (htv¹) Maaseutu- ja työllistämispalvelut	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vakituiset	51,20		0,8	0,8	
Sijaiset	5				
Työllistetyt , kunnallinen työllistäminen	19,75	14,10	20,0	22,75	+8,65
Työllistetyt , yrityksiin työllistäminen	1,1	1.75	5,0	2,5	+0,75
Muut määräaikaiset	43		0,6	0,6	
Oppisopimus					
Yhteensä	120,75		26,4	26,65	+9,40

2.2.4 Perusturvalautakunta

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

PERUSTURVALAUTAKUNTA	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
1000 euroa							
Myyntituotot	36	35		35	44	9	25
Maksutuotot	1646	1 566		1 566	1571	5	0,3
Tuet ja avustukset	414	545		545	525	-19	-3,5
Muut toimintatuotot	272	312		312	316	4	1,25
Toimintatuotot	2368	2 458		2 458	2 456	-1	-0,08
Henkilöstökulut	-5725	-6 277		-6 277	-5 799	479	7,6
Palvelujen ostot	-15 660	-15 687		-15 687	-16 395	-707	-4,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-298	-234		-234	-310	-76	-32,8
Avustukset	-1426	-1 022		-1 022	-1092	-70	-6,9
Muut toimintakulut	-448	-587		-587	-586	-1	-0,3
Toimintakulut	-23 557	-23 808		-23 808	-24 182	-374	-1,6
Toimintakate	-21 189	-21 350		-21 350	-21 726	-376	-1,8
Poistot	-64	-70		-70	-61	-9	-8,7

2.2.5.1 Hallinto ja toimisto

Entisen kolmen sihteerin vakanssin sijaan perusturvan toimistotyöt organisoitiin sihteeritiimille, joka aloitti toimintansa 1.1.2017. Toimistotehtäviin sihteeritiimistä tulee 1,5 htv ja 0,5 htv sosiaalityöntekijöihin (esim. välitystiliasiakkaat, itsenäistymisvarat, henkilökohtaisten avustajien kustannuskorvaukset). Palvelujohtajan palkasta on 50 % perusturvan hallinnossa, loput kunnan henkilöstöhallinnossa. Johtavan sosiaalityöntekijän palkat ovat sosiaalityössä, hänen työajastaan hallinnon ja työnjohdollisiin tehtäviin on kulunut noin 40%. Vanhuspalvelupäällikkö on sadan prosentin hallinnollisten tehtävien virka ja palkkakulut jyvittyvät henkilöstön suhteessa vanhuspalveluiden kustannuspaikoille (ennen vuotta 2017 palkkakulut olivat kotihoidossa).

Hallinto ja toimisto	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
1000 euroa							
Myyntituotot							
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot							
Toimintatuotot							
Henkilöstökulut	-113				-134		
Palvelujen ostot	-42				-52		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4				-2		
Avustukset	-55				-50		
Muut toimintakulut	-8				-3		
Toimintakulut	-221	-246		-246	-241	4	1,9
Toimintakate	-221	-246		-246	-241	4	1,9
Poistot							

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

2.2.4.1 Sosiaalipalvelut

Strateginen tavoite

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Ehkäisevien sekä varhaisen vaiheen palvelujen, toimintojen ja työotteen vahvistaminen korjaavien palvelujen käytön vähentämiseksi	<p>Varhaisen tuen tarjoaminen eri toimijoiden välisenä yhteistyönä</p> <p>Vahvistetaan hyvinvointia antamalla tukea erilaisissa elämäntilanteissa oleville yksilöille ja perheille, jotta he selviytyvät arjen tilanteista.</p>	<p>Sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen piirissä 0-17 –vuotiaita vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä</p> <p>Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0–17–vuotiaita vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä ≤ 6,5 %</p> <p>Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17–vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä ≤ 1,3 %</p> <p>Kehitysvammahuollon avohuollon ohjauksessa olevat asiakkaat % kohderyhmästä</p> <p>Monialaisen työvoimapalvelun (TYP:n) asiakkaat</p> <p>Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä vuoden aikana ≤ 23 %</p> <p>Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden määrä vuoden aikana ≥ 70</p>	<p>4,1 % (sis. palvelutarpeen arviot ja palveluissa olevat)</p> <p>Toteutunut, 6,5 %</p> <p>Ei toteutunut, vuoden aikana sijoituksessa olleet 2,2 %, tilanne 31.12.17 1,4 %</p> <p>68 %</p> <p>87 aktiivista asiakkuutta</p> <p>Ei toteutunut, pitkäaikaistyöttömiä 26,8 %</p> <p>Ei toteutunut, kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneita 69</p>

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017:

1. Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Sosiaalipalvelujen palveluprosessien jatkuva kehittäminen	Kehitetään työkäytäntöjä ja sisäisiä palvelurakenteita asiakaslähtöisemmiksi ja taloudellisimmiksi. Asiakkaiden tarpeiden ja tilanteiden tunnistamisessa, toimintakyvyn arvioinnissa ja päätöksenteossa hyödynnetään työryhmän ammattitaitoa. Päätöksenteko perustuu lainsäädäntöön ja kuntakohtaisiin linjauksiin ja päätösten perusteet käydään läpi asiakkaiden kanssa.	Hakemusten käsittely ja palvelutarpeen arviointi moniammatillisissa työryhmissä, tot. 100 % Hakemusten käsittelyn/ palvelutarpeen arvioinnin/päätöksenteon toteutuminen lakisääteisessä määräajassa, tot. 100 % Toimenpiteitä aiheuttaneiden oikaisuvaatimusten määrä vuoden aikana ≤ 1	Toteutunut. Toteutunut. Toteutunut.

RISKIT

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiseksi

- palvelujen kysyntä ja tarve lisääntyvät ennakoitua enemmän eri palveluissa
- asiakkaiden entistä monialaisemmat ongelmat
- kustannukset lisääntyvät (myös vaihtoehtokustannukset) eri palveluissa
- toimeentulotuen perusosan tehtäväsiirto Kelalle ja palveluohjauksen tarpeen lisääntyminen
- pitkäaikaistyöttömien määrän lisääntyminen ja työllisyystilanteen edelleen heikkeneminen

Miten riskit hallitaan/miten niihin voidaan reagoida

- tarkistetaan asiakaskriteereitä ja –ohjeistusta tarpeen mukaan
- kehitysvammahuollon asiakasprosessien toimivuutta kehitetään edelleen
- varahenkilöjärjestelyn varmistaminen
- keskittyminen perustehtäviin
- moniammatillisen yhteistyön edistäminen Kelaan, kunnan ja muiden toimijoiden välillä
- työpajatoiminnan kehittämiseen panostaminen
- työttömien terveystarkastusten jatkaminen sekä jatkotoimenpiteiden tehostaminen ja kehittäminen
- työttömien aktivoimisen tehostaminen varhaisessa vaiheessa

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittämiseen

Vuonna 2017 tuli käsiteltäväksi yhteensä 149 lastensuojelua tai sosiaalihuoltoa koskevaa ilmoitusta (v. 2016 125). Lastensuojeluilmoituksia oli 133, pyyntöjä lapsen sosiaalihuollon tarpeen arvioimiseksi tuli 9 ja 3 lapsen asia tuli selvitettäväksi muulla tavalla. Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tuli 4. Lastensuojelua tai lapsen sosiaalihuollon tarvetta koskevien vireilletulojen määrä lisääntyi 19 % edelliseen vuoteen verrattuna. Asiakkuuksien määrä on ollut edelleen kasvava. Yhtenä syynä lisääntymiseen voi olla painopisteen siirtyminen ennaltaehkäisevään työhön, jolloin yhteydenottoja lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluihin tehdään aikaisemmassa vaiheessa kuin aiemmin.

Palvelutarpeen arvioita saatiin vuoden aikana päätökseen 56 kpl (v. 2016 59 selvitystä ja arviota). Selvitys- tai arviointityöskentelyn perusteella aloitettiin 25 lapsen suunnitelmallinen lastensuojelun asiakkuus ja 3 lapsen sosiaalihuoltolain mukainen erityistä tukea tarvitsevan lapsen asiakkuus. Useimmiten palvelutarpeen arvion kautta voitiin saada muutosta tilanteeseen tai ohjata lapsi tai vanhemmat muiden palvelujen piiriin aloittamatta

lapsen asiakkuutta. Kaikki lastensuojelulain mukaiset lastensuojeluilmoitukset ja pyynnöt palvelutarpeen arvioimiseksi on käsitelty 7 arkipäivän määräajan kuluessa. Myös palvelutarpeen arviot/lastensuojelutarpeen selvitykset on toteutettu kolmen kuukauden määräajan puitteissa.

Lastensuojelun avohuollon suunnitelmallisen työn asiakkaina oli vuoden aikana yhteensä 60 eri lasta (v. 2016 25 lasta). Sosiaalihuoltolain perusteella asiakkaana oli vuoden aikana 25 lasta (v. 2016 28 lasta).

Ehkäisevää työtä lisäämällä myös muissa kuin sosiaalihuollon järjestämissä lasten ja perheiden palveluissa, voidaan lasten ja perheiden avun tarpeeseen tarjota tukea aiemmin ennen pulmien kärjistymistä lastensuojelun palveluita vaativaksi. Huomiota on vuoden aikana kiinnitetty erityisesti yhteistyöhön koulun ja nuorisotoimen henkilöstön kanssa. Tavoitteena on ollut tukea lasten kasvu- ja kehitystä kotiympäristössä. Palvelurakenteen puutteena on edelleen ollut lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluiden heikko saatavuus paikkakunnalta, jolloin niitä on osittain jouduttu korvaamaan lastensuojelun palveluilla. Lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina järjestettiin kunnan oman toiminnan ohella ostopalveluna mm. tehostettua perhetyötä, tuettua asumispalvelua, ensikotitoimintaa, laitoshuoltoa perhekuntoutusta, ammatillista tukihenkilötoimintaa, lähisuuhdeväkivaltatyötä, lapsiperheiden kotipalvelua ja perheterapiaa.

Kodin ulkopuolelle eripituisiksi jaksoiksi sijoitettuna oli vuoden aikana 20 lasta (2016 19 lasta) 2,2 % kunnan 0–17 -vuotiaista. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista neljä oli sijoitettuna avohuollon lyhytaikaisena tukitoimena kuntouttavalle jaksolle. 2 lasta oli sijoitettuna perheen kanssa ja 2 lasta oli sijoitettuna omaan kotiin. Kiireellisen sijoituksen päätös tehtiin 4:lle lapselle (2016 5 päätöstä) ja uusia huostaanottopäätöksiä tehtiin 3 (2016 3 päätöstä). Vuoden aikana 4 huostaanottoa päättyi. Vuoden lopussa sijaishuollossa oli 13 lasta eli 1,4 % kunnan 0-17 -vuotiaista lapsista (2016 10 lasta). Kunnan jälkihuoltovelvoitteen piirissä oli vuoden aikana 18–21 -vuotiaista 13 nuorta ja yksi alaikäinen lapsi (v. 2016 11 nuorta ja 1 lapsi). Hankasalmella on jo useita vuosia jatkunut tilanne, jossa viimesijaisia lastensuojelun toimenpiteitä ei ole tarvinnut kohdistaa päivähoitokäisiin tai alakouluikäisiin lapsiin, vaan viimesijaiset toimenpiteet kohdistuvat lähes poikkeuksetta yläkouluikäisiin lapsiin. Tällä perusteella vaikuttaa siltä, että pienempien lasten palvelut toimivat hyvin, mutta yläkouluikäisten lasten perheet eivät saa riittävästi tukea kasvustustehtävässään.

Perhetyötä tehtiin sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisissa asiakasperheissä. Kotikäyntejä oli yhteensä 245. Kotikäynnit olivat pituudeltaan 1-8 tuntia, vaihdellen tarpeen mukaan 1-5 käyntiä viikoittain tai harvemmin. Kouluikäisten osuus asiakkaina lisääntyi ja työ oli iltapäiväpainotteista.

Lisäksi perhetyöntekijä teki sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arvioita yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa, omaishoidon (5) ja lapsiperheiden kotipalvelun (3) tarpeen arvioita yhdessä muiden toimijoiden kanssa työparityöskentelynä. Lapsiperheiden kotipalvelua perhetyönä perhetyöntekijä teki kahdessa perheessä yhteistyössä ostopalveluna ostetun kotipalvelun kanssa.

Toisen lapsiperhesosiaalityöntekijän olemassaolo mahdollisti perhetyöntekijälle enemmän resursseja tehdä perhetyön kotikäyntejä suunnitelmallisemmin ja omaa työtä kehittämällä, mm. perhekeskusmallin suunnitteluun jäi aikaa.

Toimeentulotuen lakisääteisiä käsittelyaikoja pystyttiin noudattamaan vuonna 2017. 1.1.2017 alkaen perustoimeentulotuen käsittely siirtyi Kelalle. Siirto lisäsi asiakkaiden tarvetta saada sosiaalitoimesta henkilökohtaista ohjausta, neuvontaa ja edunvalvontaa, koska muutos toteutui nopealla aikataululla eikä Kela ollut varautunut tarpeeksi muutokseen. Toimeentulotukea vuonna 2017 saaneita kotitalouksia oli 134, luku sisältää myös kuntouttavan työtoiminnan korvauksia saaneet (vuonna 2016 199).

Sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arvioita tehtiin 17 (vuonna 2016 20) aikuiselle.

Kuntouttavan työtoiminnan piirissä oli vuonna 2017 69 eri henkilöä (v. 2016 86) ja keskimäärin 50 (v. 2015 44) henkilöä kuukaudessa. Kuntouttavan työtoiminnan päiviä oli yhteensä vuonna 2017 4585 (v.2017 4950). Pitkäaikaistyöttömiä oli 28,6 % kaikista työttömistä (v.2016 34 %). Monialaisia työllistämissuunnitelmia tehtiin pitkäaikaistyöttömille noin kerran viikossa, 2-6 suunnitelmaa/päivä yhteistyössä TE-toimiston kanssa. Vuonna 2017 tehtyjen aktivointisuunnitelmien määrä oli huomattavasti alhaisempi kuin vuonna 2016, TE-hallinnon

puutteellisten henkilöresurssien (virkailijan pitkät sairauslomat, ei sijaista) vuoksi. Tämä näkyi myös kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien määrässä, koska kuntouttavaa työtoimintaa ei voida järjestää henkilölle ilman aktivointisuunnitelman tekoa.

Työpajalla oli kuntouttavassa työtoiminnassa yhteensä 42 eri henkilöä. Työpajan tilat todettiin toimimattomiksi ja epäkäytännöllisiksi ja muuttoa uusiin tiloihin alettiin kartoittamaan kesällä 2017. Syksyn kuluessa muuttoa ja toiminnan tiivistämistä toimintakeskus Mäkituvan kanssa alettiin suunnittelemaan ja toteuttamaan.

Kuntouttavana ryhmätoimintana toteutettiin Nuorten starttiryhmää yhdessä etsivän nuorisotyöntekijän ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Ryhmä kokoontui yhdessä teemapäivään kerran viikossa Taitotuvalle. Ryhmätoimintaan osallistui 3-7 työtöntä nuorta.

Kunnan työyksiköt, paikalliset järjestöt ja seurakunta osallistuivat kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen. Valtio maksoi korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä v. 2017 46 464 € (v.2016 49 945 €) Päiväkorvausta maksettiin kunnan työpaikkoihin v. 2017 8520 € (v.2016 19 323 €) ja järjestöille/yhdistyksille 8122,79 € (v. 2016 6558,50 €).

Omaishoidon tukea sai vuoden 2017 aikana 58 eri henkilöä (56 v. 2016), heistä yli 75-vuotiaita oli 33 henkilöä, mikä on 4,8 % ikäluokasta (strateginen tavoite TA 17 on 6-7 %) ja alle 18-vuotiaita oli 10 henkilöä. Perhetyöntekijä teki omaishoidon tuen selvityskäyntejä yhdessä kotihoidon sairaanhoitajan kanssa 5 lapsiperheessä. Omaishoidon tuen toimintamalli ja myöntämisperusteet vuodelle 2017 on vahvistettu (PETU 23.2.2017). Uusien hakijoiden kohdalla moniammatillinen työryhmä arvioi yhdessä täytyvätkö myöntämiskriteerit.

Pitkäaikaisessa perhehoidossa oli 8 vanhusta ja 6 vammaista henkilöä vuoden 2017 aikana. Lyhytaikaista perhehoitoa järjesti 2 perhekotia vanhuksille (yhteensä 41 henkilölle) ja 5 perhekotia vammaisille lapsille (yhteensä 5 lasta). Hankasalmi on mukana perhehoidon maakunnallisessa koordinointi-pilotissa.

Ympäri vuorokautista asumispalvelua ostettiin vuoden lopussa yhdeksälle kehitysvammaiselle henkilölle ja pitkäaikaista kuntoutusta laitoksessa yhdelle kehitysvammaiselle henkilölle. Palveluasumista ostettiin kolmelle vaikeavammaiselle henkilölle.

Sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluja ostettiin vuoden aikana 19 henkilölle eri pituisia jaksoja, joista yli 65-vuotiaita oli 9 henkilöä ja joista kolme on kotikuntaa vaihtanutta henkilöä.

Vammaispalvelulain mukaisia kuljetuspalveluasiakkaita oli viime vuoden aikana yhteensä 134 henkilöä. Henkilökohtaista apua sai 44 henkilöä ja asunnonmuutostöitä sekä asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita myönnettiin 9 henkilölle.

Toimintakeskus Mäkituvan kirjoilla oli vuoden 2017 aikana asiakkaita yhteensä 39 (avotyössä 6, työtoiminnassa 12 ja päivätoiminnassa 8). Asiakkaista yksi oli ulkopaikkakuntalainen Hankasalmella perhehoidossa asuva henkilö, joka kävi toimintakeskuksessa työtoiminnassa. Päivä- ja työtoimintoja ostettiin kahdelletoista henkilölle, lisäksi toimintakeskuksessa oli 1 henkilö kuntouttavassa työtoiminnassa. Yksi erityisammattikoulun opiskelija suoritti keväällä neljän viikon työssäoppimisjakson toimintakeskuksessa suorittaen samalla ammattiosaamisen näytön. Kesäkuussa yksi erityisammattikoulun opiskelija osallistui henkilökohtaisen avustajan avustamana toimintakeskuksen työtoimintaan. Avohuollon ohjausta tehtiin 21 eri kehitysvammaisen henkilön kanssa.

2.Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Henkilöstön työhyvinvoinnin ja ammattitaidon ylläpitäminen	Erilaiset työturvallisuusriskit minimoidaan ja järjestetään mahdollisuus ammattitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen koulutuksen avulla. Koulutussuunnitelman tekoon osallistuu myös henkilöstö.	Toimistotiimin toimivuus Koulutussuunnitelman mukaiset koulutukset toteutuneet % Kehityskeskustelut 1 krt/v, tot. 100 % Koulutuspäivät/hlö/v ≥ 3 pv	Toteutunut. 86 % toteutunut. Toteutunut. Kolmea henkilöä lukuunottamatta on toteutunut.

RISKIT

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiseksi

- työpaine ja kuormitus lisääntyvät lainsäädäntöuudistusten vuoksi

Miten riskit hallitaan/miten niihin voidaan reagoida

- työyhteisöpalaverit pidetään säännöllisesti viikoittain
- työryhmätyöskentelyä hyödynnetään
- työkuormitusta seurataan säännöllisesti liiallisen työpaineen ehkäisemiseksi
- varhaisen välittämisen keskustelujen käyminen tarvittaessa

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittämiseen

Työyhteisöpalaverit on pidetty säännöllisesti lähes viikoittain, lisäksi on järjestetty tyhy-toimintaa.

Kehityskeskustelut käytiin vakituisen henkilöstön kanssa.

Palvelujohtaja ja johtava sosiaalityöntekijä aloittivat SOTE-johtamisen erityisammattitutkinnon suorittamisen oppisopimuskoulutuksena keväällä 2016 ja vuoden 2017 aikana he tekivät tutkintoon kuuluvan kehittämistyön toimintakeskuksen ja työpajan yhteistyön tiivistämiseen liittyen.

Aikaa aikuissosiaalityön ja vammaispalveluiden asiakastyölle on liian vähän johtavan sosiaalityöntekijän tehtäväkuvan laajuuden takia. Tämä aiheuttaa riskin sekä asiakkaiden oikeusturvan että työntekijän kuormituksen suhteen. Aikuissosiaalityön työnkuvia on alettu pohtimaan uudelleen vuoden 2017 loppupuolella.

Toimintakeskuksessa on kahden vakituisen ohjaajan toimi, joista toinen ohjaaja on ollut osatyökyvyttömyyseläkkeellä. Syksyllä ohjaaja jäi sairauslomalle ja hänen tilallaan osa-aikaisena työntekijänä (50%) toimi toimintakeskuksessa aiemmin työllistettynä ollut henkilö vuoden 2017 loppuun saakka. Kehitysvammahuoltoon saatiin 1.5.2016 alkaen ensin määräaikainen ja 1.4.2017 alkaen vakituinen ohjaajan toimi, jonka työntehtävät jakautuvat puoliksi avohuollon ja toimintakeskuksessa tapahtuvan ohjauksen kesken.

Tehtävä:

Sosiaalihuoltolain sekä muiden sosiaalihuollon erityislakien (lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki, kehitysvammalaki, päihdehuoltolaki, toimeentulotukilaki, perhehoitajalaki, omaishoidontukilaki) mukaisten palvelujen järjestäminen kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

Kehitysvammapalveluilla autetaan asiakkaita, joiden toimintakyky on häiriintynyt synnynnäisesti tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi.

Lastensuojelulla turvataan lapsen oikeus turvalliseen ja virkkeitä antavaan kasvu ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja vaikutetaan kasvuolosuhteisiin sekä tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja toteutetaan yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua

Vammaispalveluilla edistetään vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistään ja poistetaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja omaisten ja eri yhteistyötahojen kanssa.

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on parantaa henkilön elämänhallintaa ja toimintakykyä, jotta hän voisi työllistyä, hakeutua koulutukseen tai osallistua TE-hallinnon työllistymistä edistäviin palveluihin. Kuntouttavalla työtoiminnalla voidaan myös pyrkiä tukemaan henkilön pärjäämistä arjessa ja ylläpitämään nykyistä toimintakykyä. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille.

Myöntämällä toimeentulotukea sekä toteuttamalla aikuissosiaalityötä ja palveluohjauksellista työtä tuetaan, ohjataan ja neuvotaan asiakkaita omatoimisuuteen ja itsenäiseen selviytymiseen, mikäli asiakkaan omat voimavarat tai tulot eivät riitä.

Myöntämällä omaishoidontukea sekä järjestämällä perhehoitoa ja asumispalveluja mahdollistetaan vanhus- ja vammaisten henkilöiden tarpeenmukainen hoito osana tarkoituksenmukaista palvelu- ja hoitoketjua.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

- Eri-ikäisten asiakkaiden palveluketjujen tarkastelu taloudellisuuden ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta
- Ehkäisevän työn näkökulman vahvistaminen eri palveluissa huomioiden sosiaalihuoltolain uudistuksen edellyttämät toimenpiteet
- Eri sektoreiden välisen yhteistyön tehostaminen nuorten yhteiskuntatakuun edistämässä ja pitkäaikaistyöttömyyden hoidossa työmarkkinatuen rahoitusvastuun muuttuessa
- Yhteistyömahdollisuuksien hyödyntäminen eri hallintokuntien ja lähikuntien kesken huomioiden sote-palvelurakennemuutosten eteneminen sekä seudulliset hyvät käytännöt ja toimintamallit
- Perhekeskumallin suunnittelu ja työstäminen
- Omavalvontasuunnitelman tarkistaminen vuosittain

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Kunnanhallitus on nimennyt johtavan sosiaalityöntekijän Keski-Suomen LAPE-hankkeen ohjausryhmän jäseneksi. Valtakunnallisen LAPE-hankkeen tarkoituksena on kehittää lapsiperheiden palveluja siten, että yhteistyön tekeminen eri sektorien välillä lasten ja perheiden asioissa olisi saumatonta. Hankasalmen kunnan LAPE-työryhmänä toimii lasten ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto. LAPE-hankkeen myötä Hankasalmella on työstetty yhdessä lapsiperhehoitajien kanssa mm. perhekeskustoimintamallia sekä palveluohjauksellista työtä.

Hankasalmen kunta on jatkanut Mannerheimin lastensuojeluliiton kanssa kuntakumppanuussopimusta, jonka tavoitteena on vahvistaa matalankynnyksen lapsiperheiden palveluja. Sopimuksen myötä hankasalmelaisilla perheillä on mahdollisuus saada mm. MLL:n lastenhoitoapua sekä kummiperheitä. Haasteena toiminnalle on ollut se, ettei innokkaita vapaaehtoisia ole löytynyt kuin muutama henkilö.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Sosiaalipalvelujen nettokustannukset 5.657.523 €/ 5020	euroa/asukas	986	1029	958	1126
Työmarkkinatuen kuntaosuus €/ 5020	euroa/asukas			44	51
Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot 1.002.057 €/ 5020	euroa/asukas	184	189	175	200

Henkilöstön määrä (htv¹)	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Sosiaalipalvelut					
Vakituiset	8,4	7,35	10	10	2,65
Sijaiset		1,1		0,2	-0,9
Työllistetyt		0,41		1	0,59
Muut määräaikaiset	1,6	1,9	1	0,25	-1,65
Oppisopimus					
Yhteensä	10	10,76	11	11,45	0,69

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Sosiaalipalvelut	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
1000 euroa							
Sosiaalipalvelut							
Toimintatuotot	89	83		83	92	9	11,2
Toimintakulut	-1 892	-1728		-1728	-2120	-392	-22,7
Toimintakate	-1 803	-1645		-1645	-2028	-383	-23,2
Vammaispalvelut							
Toimintatuotot	34	16		16	17	1	7,7
Toimintakulut	-1008	-927		-927	-1019	-92	-9,9
Toimintakate	-974	-911		-911	-1002	-91	-9,9
Toimeentulotuki							
Toimintatuotot	209	0		0	4	4	0
Toimintakulut	-663	-295		-295	-310	-15	-5
Toimintakate	-454	-295		-295	-306	-11	-3,7
Toimintakeskus-Asuntola							
Toimintatuotot	35	37		37	28	-9	-24,3
Toimintakulut	-264	-265		-265	-276	-11	-4,1
Toimintakate	-229	-228		-228	-248	-20	-9
Omaishoito ja perhehoito							
Toimintatuotot	163	130		130	162	32	24,7
Toimintakulut	-586	-539		-539	-588	-49	-9,2
Toimintakate	-424	-409		-409	-426	-17	4,3
Muut sosiaalipalvelut							
Toimintatuotot	49	43		43	51	8	18
Toimintakulut	-1 473	-1547		-1547	-1698	-151	-9,8
Toimintakate	-1 424	-1504		-1504	-1647	-143	-9,5
Sosiaalipalvelut yhteensä							
Toimintatuotot	578	308		308	354	46	14,8
Toimintakulut	-5 886	-5301		-5301	-6011	-710	-13,4
Toimintakate	-5 308	-4993		-4993	-5657	-664	-13,3

2.2.4.2 Vanhuspalvelut

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Strateginen tavoite

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Laitosvaltainen palvelurakenne korvataan avo- ja asumispalveluilla	Ikäihmisten kotona tai kodinomaisissa olosuhteissa asuminen varmistetaan hyvin suunnitellulla ja joustavalla palvelurakenteella.	91–92 % yli 75-vuotiaista asuu omassa kodissaan	Ei toteutunut. Omassa kodissaan asui 31.12. 606 yli 75-vuotiaista henkilöä, mikä on 88,8 % vastaavanikäisestä väestöstä (31.12. 682). Palvelurakenne on raskas ja tehostetun palveluasumisen osuus on suuri.
		Säännöllisen kotihoidon piirissä 13–14 % yli 75-vuotiaista	Toteutunut. 30.11. säännöllisen kotihoidon piirissä oli 99 yli 75 -vuotiaista henkilöä, joka on 14,5 % vastaavanikäisestä väestöstä (682).
	Tehostetun palveluasumisen paikkoja on riittävästi vastaamaan laatusuosituksen tavoitetta.	Tehostetussa palveluasumisessa 6–7 % 75 vuotta täyttäneistä	Tehostetun palveluasumisen piirissä oli (31.12.) 69 yli 75-vuotiaista henkilöä, joka on 10,1% vastaavanikäisestä väestöstä (682).
	Laitoshoitoa kehitetään sisällöllisesti kuntouttavammaksi.	Laitoshoitossa hoidetaan enintään 2–3 % kunnan yli 75-vuotiaista	Toteutunut. Pitkäaikaisessa laitoshoidossa oli (31.12.) 2 yli 75 -vuotiaista henkilöä, joka on 0,3 % vastaavanikäisestä väestöstä(682).
	Toimintakyvyn ja palvelutarpeen arviointiin on selkeät mittarit	Arviointi on tasalaatuista ja sisällöltään yhtenevää.	Toteutunut. Arvioinnissa käytetään RAVA- ja MMSE-mittareita, ovat sisällöltään yhtenevät ja on huomioitu kognitiivinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ja elinympäristön esteettömyys, asumisen turvallisuus ja lähipalvelujen saatavuus.
Tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoitus on laatusuosituksen mukainen.	Henkilöstömitoituksen tulee vastata laatusuosituksia	Hoitajamitoitus vähintään 0,5	Toteutuu. Tehostetun palveluasumisen hoitoon osallistuvien hoitajien määrä on 49 hoitajaa. Palveluasumispaikkoja on yhteensä 84. Hoitajamitoitus on 0,58 hoitajaa/hoidettava

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017:

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Vanhuspalvelujen laadun ja riittävyyden arviointi vuosittain	PETULTK arvioi palvelujen laatua ja riittävyyttä asiakaspalautteiden perusteella	Asiakaskyselyn toteuttaminen	Toteutuu. Kaikki yksiköt ovat toteuttaneet asiakaskyselyn.
Uuden palvelukulttuurin sisäistäminen asiakaslähtöisessä hoiva- ja hoitotyössä	Henkilöstön muutoskoulutusta jatketaan terveyden ja toimintakyvyn tukemiseen ja asiakaspalveluun liittyvällä koulutuksella	Koulutussuunnitelman mukaiset koulutukset toteutuneet %	Toteutuu. Henkilöstön koulutukset ovat alkaneet.

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiseksi

- alle 75-vuotiaiden asiakkaiden määrä lisääntyy samalla kun yli 75-vuotiaiden palvelutarve lisääntyy
- asiakkaista alle 75-vuotiaiden osuus lisääntyy.
- pidentynyt elinikä lisää palvelujen tarvetta yli 80-vuotiailla
- kotona asuvat henkilöt yhä huonompikuntoisia ja monisairaita
- muistisairauksien lisääntyminen
- koulutetun henkilöstön riittävyys tulevaisuudessa
- lakisäätöiset määräajat eivät toteudu

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

- ennalta ehkäisevän työ (seniorikeskus, hyvinvointia tukevat kotikäynnit, muistipl toiminta, neuvontapalvelut, fysioterapeutti, voimavarahoitaja)
- riittävä henkilöstön resurssointi, myös sijaisuuksiin
- resursseja varattava myös alle 75-vuotiaiden hoitoon
- optimointijärjestelmän käyttö kotihoidossa
- asumispalvelujen lisääminen tukemaan kotihoitoa ja vähentämään laitoshoidon
- asiakaspalautteen kerääminen
- vanhusneuvoston roolin vahvistaminen ja mukaan ottaminen suunnitteluun ja arviointiin

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittämiseen

Vanhuspalveluissa henkilöstömenot ovat 69,8 % kaikista kustannuksista. Palvelujen ostot (mm. pesulapalvelut, kuljetuspalvelut, ravitsemuspalvelut) ovat 19,6 % kustannuksista. Aineet, tarvikkeet ja tavarat ovat 2,9 % kustannuksista. Muut toimintakulut (vuokrat) ovat 7,4 % kustannuksista.

Tehostetun palveluasumisen piirissä oli (31.12.2017) 69 yli 75-vuotiaasta asukasta, mikä on 10,1 % yli 75-vuotiaista (682).

Kotiranta:

Kotirannassa on ollut asukkaita vuonna 2017 yhteensä 26, joista yli 75-vuotiaita 24. Hoitopäiviä oli yhteensä 7098 (käyttöaste 97%), joista yli 75-vuotiaiden osuus oli 6684. Asukkaiden muisti- ym. pitkäaikaissairaudet etenevät ajan myötä ja heidän vointinsa vaihtelee päivien mittaan. Suurin osa asukkaista on raskashoitaisempia verrattuna vuoden takaiseen tilanteeseen. Henkilöstön sijoittelua työvuoroissa on tarvittaessa muutettu henkilöstömitoituksen puitteissa vastaamaan paremmin hoitoisuudesta johtuvaa tarvetta. Asukkaiden saattohoito palvelutalossa on onnistunut hyvin yhteistyössä hoitavan lääkärin kanssa.

Toiminta on muutoin vakiintunutta, mutta henkilöstörakenteessa on tapahtunut jonkun verran muutoksia. Kahdestatoista vakituisesta työntekijästä vuoden 2017 aikana täyttä työaika hoitotyössä teki vain 5 henkilöä. Henkilöstössä on ollut paljon osa-aikatyön tekijöitä osittaisista hoitovapaista, terveydellisistä syistä tai työnkuvien muutoksista johtuen. Joitain pidempiä sairauslomia on myös ollut. Sijaistarpeet ovat vuosilomien lisäksi muodostuneet näistä osa-aikaisuuksista sekä pidemmistä että äkillisistä sairauslomista. Lisäksi kesällä kaksi sijaista siirrettiin toiseen yksikköön tasoittamaan siellä ollutta pitkäaikaista sijaisvajetta. Varahenkilöstöllä on paikattu lyhyitä sijaisuuksia mahdollisuuksien mukaan, mutta tarvetta pidempiaikaisille sijaisille on myös ollut.

Vuoden aikana mm. vietettiin omaistenpäivää ja Suomi 100-vuoden teemaan liittyen erilaisia tapahtumia. Ulkoilua ja muuta viriketoimintaa toteutetaan asukkaiden voinnin mukaan mahdollisimman paljon. Työllistämisvaroin palkattuna on ollut 1 hlö asukkaiden viriketoimintaan sekä ulkoilussa ja kodin ulkopuolisessa asioinnissa avustamiseen. Työtoiminnan kautta on ollut 1 hlö (+avustaja) 4 pv viikossa mm. leipomassa asukkaiden kanssa, ulkoilemassa ja auttamassa talossa arjen pienissä askareissa. Asiakastytyväisyyskysely on toteutettu.

Metsätähti:

Metsätähden tehostetun palveluasumisen paikkoja on yhteensä 20. Metsätähdessä on ollut asukkaita vuonna 2017 yhteensä 29, joista yli 75-vuotiaita 27. Hoitopäivä on ollut 6460 (käyttöaste 88 %), joista yli 75 -vuotiaiden osuus oli 6000 hoitopäivää. Metsätähden remontin aikana osa asunnoista toimi väistötiloina.

Vakituisesta henkilökunnasta äitiys- ja hoitovapailla on 2 henkilöä, 50 % työajalla yksi henkilö. Yksi työntekijä eläköityi marraskuun lopussa ja uusi työntekijä aloitti toimessa joulukuussa. Käytettävissä on ollut työllistämisvaroin palkattu henkilö kuin myös kuntouttavan työtoiminnan kautta tullut henkilö.

Metsätähdessä työskenteli huhti-heinäkuussa yhteisötaiteilija Hanna Veander, joka suunnitteli ja toteutti takapihan piharemontin. Takapihalle istutettiin kasvillisuutta, valaistusta uusittiin ja laatoitettiin, jotta esteettömyys toteutuisi. Myös uusia pihakalusteita hankittiin. Alue myös aidattiin, jotta asukkaat voivat halutessaan ulkoilla turvallisesti omatoimisestikin.

Myös Metsätähden asukashuoneista 12:ssa tehtiin touko-kesäkuussa pintaremonttia, missä seinät maalattiin ja tapetoitiin. Yhteisötaiteilijan avulla jokainen vanhus itse valitsi mieleisen tapetin huoneeseensa, ja vanhukset ja päiväkodin lapset pitivät mm. puutarhassa istutuspäiviä ja yrteipajoja.

Remontointi jatkui viikolla 37 syyskuussa, jolloin asukassaunassa aloitettiin remontti ja kylmävarastoon aloitettiin miesten sosiaalitulojen rakentaminen. Nämä remontit jatkuivat vuoden loppuun.

Marraskuun viimeisellä viikolla vietimme päiväkodin kanssa Suomi 100-viikkoa juhluvuoden kunniaksi. Jokaisena päivänä ohjelmassa oli jotain Suomeen ja suomalaisuuteen liittyen. Asiakastytyväisyyskysely on toteutettu. Vastausprosentti oli 72%. Yhteenvetona voidaan todeta, että palveluihin ja hoitoon ollaan tyytyväisiä.

Tammiranta-Tammela:

Tammela-Tammirannan uusi palveluvastaava aloitti 1.5.2017 alkaen virassaan. Tammirannassa on ollut vuoden aikana yhteensä 152 asiakasta ja hoitopäivä on ollut 4751 vuoden aikana (käyttöaste 81%). Pitkäaikaisen laitoshoidon päätöksellä on Tammirannassa ainoastaan kolme henkilöä v:n 2017 lopussa. Tämä on mahdollistanut lyhytaikaisten jaksojen käyttämisen tehokkaasti sairaalasta kotiutuville kuin myös omaishoidon tuen asiakkaille. Lyhytaikaisten asiakkaiden lisääntyminen on näkynyt toisaalta myös lisääntyneinä lääkekuluina. Jyten fysioterapeutin kanssa yhteistyö on myös kehittynyt, ja tämä mahdollistaa entistä paremmin moniammatillisen näkökulman kotiutustilanteisiin.

Tammelassa on ollut vuoden aikana 13 eri asukasta, joista 75 vuotta täyttäneitä oli 11. Asukaspaikkoja on 11. Hoitopäiviä on ollut 3809 (käyttöaste 95 %), joista 75-vuotiaiden osuus oli 3094. Tammelassa yksi asunto on ollut tyhjillään syyskuun alusta alkaen.

Asiakaskysely on toteutettu. Pääsääntöisesti palaute oli hyvää. Tulevaisuuden mahdollinen yksityistäminen ja sisäilmaongelmat nousivat huolenaiheiksi.

Päiväranta:

Päivärannassa on tehostetun palveluasumisen paikkoja 33, joista 8 paikkaa on Tyyni-kodilla. Vuoden aikana Päivärannassa hoidettiin 75 asukasta, joista 75 vuotta täyttäneitä oli 62. Hoitopäiviä Päivärannassa oli 11889 (käyttöaste 99%), joista yli 75 -vuotiaiden osuus oli 9875 hoitopäivää. Päivärannassa oli alkuvuodesta käytössä kaksi kriisipaikkaa. Kriisipaikkoja käytti 26 asiakasta yhteensä 137 hoitopäivää. Yli 75 -vuotiaita oli 23 ja hoitopäiviä 131.

Päivärannassa otettiin käyttöön ruokailuun seisovapöytälinjasto, jonka avulla pyritään yksilöllisempään ja omatoimisempaan arkeen. Päivärannan palveluvastaavan virkasuhde päättyi marraskuussa ja uuden palveluvastaavan rekrytointi aloitettiin vuoden 2017 puolella.

Yleistä:

Vanhuspalveluissa koulutetun henkilöstön saaminen kaikkiin sijaisuuksiin varahenkilöstöstä tai ulkopuolisista sijaisista ei ole onnistunut, mutta mitoituksen mukainen henkilöstömäärä on kuitenkin pääsääntöisesti toteutunut kaikissa yksiköissä.

Kaikkiin palvelutaloihin on hankittu tarvittavia apuvälineitä mahdollistamaan asukkaiden asumisen mahdollisimman pitkään. Henkilökunnalle on järjestetty koulutusta mm. ensiavusta ja RAVA-toimintakykymittarin käytöstä. Koko henkilöstölle on järjestetty tyhy iltapäivä.

Kotihoito:

Säännöllisen kotihoidon käyntejä on ollut vuoden aikana 78.269, asiakkaita 228, joista yli 75 -vuotiaita 162. Tilapäisen kotihoidon käyntejä on ollut 876, asiakkaita on ollut 106, joista yli 75 -vuotiaita on ollut 65.

Kotihoito osallistui kukoistava kotihoito hankkeeseen osallistuen eri työpajoihin. Juurruttamissuunnitelmiksi kotihoidolle laadittiin ”Kotihoito 24/7”, ”Kuntouttava arviointijakso” ja ”Lääkärituki ja hoitajien vertaistuki”. Kotihoidon palveluvastaava ja vanhuspalvelupäällikkö osallistuivat esimiesvalmennukseen ja ”Tarvepohjainen toimintamalli” työpajoihin, jonka tuloksena laadittiin Tarvepohjaisen toimintamalli- käsikirja kotihoitoon. Eri ryhmille järjestettiin erillisiä sparrauspäiviä ja hanketyöntekijät vierailivat kunnassa.

Kotihoidossa on ollut käytössä toiminnanohjausjärjestelmä ”Lifecare Kotihoidon Optimointi ja Mobiili” Effic laajenuksena. Toiminnanohjausjärjestelmän avulla henkilöstöresursseja on pystytty kohdentamaan siten, että on voitu paikata useita lyhyitä poissaoloja ilman ulkopuolista sijaista.

Kaikille kalenterivuonna 80 vuotta täyttäneille henkilöille tarjottiin mahdollisuutta hyvinvointia tukevaan kotikäyntiin ja terveydenhoitajan tarkastukseen. 80 vuotta täyttäviä oli 45 henkilöä, joista 10 oli jo palvelujen piirissä. 26 henkilöä otti vastaan hyvinvointia tukevan kotikäynnin.

Seniorikeskus toimi viitenä päivänä viikossa, keskimäärin yhdeksän asiakasta päivässä. Seniorikeskuksessa kävi vuoden aikana 55 eri asiakasta. Hoitoketjun toimivuutta seurattiin Rava -indeksin avulla. SAS ryhmä (selvitä-arvioi-sijoita) kokoontui kerran viikossa. Ryhmän tehtävänä on ohjata asiakas tarkoituksenmukaisen hoidon piiriin tarvittaessa ja samalla nopeuttaa sairaaloista kotiutumista.

Kotihoidon kotiutustiimitoiminnalla pyritään tehostamaan sairaalasta kotiutumista sekä vähentämään asiakkaiden ohjautumista raskaisiin hoitomuotoihin. Kotiutustiimitoiminta on kuntouttavaa toimintaa, jolla varmistetaan kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Fysioterapeutit ja voimavarahoitaja ovat olleet tärkeässä roolissa kotiutusten tukena. Kotiutustoimintaa on kehitetty siten, että palveluvastaavan rooli on ollut entistä suurempi osana kotiutustiimiä, tällöin uusien asiakkaiden tuloa ja entisten asiakkaiden tilannetta / avuntarvetta pystytään paremmin ennakoimaan. Kotiutustiimin toiminta on vakiintunutta ja sen avulla on pystytty lyhentämään sairaalajaksoja.

Kotiutustiimi, kotihoidon sairaanhoitajien työpanos sekä yhteistyö ensihoidon henkilöstön ja vartiointiyrityksen lähihoitajan kanssa on mahdollistanut kotona annettavan hoidon tehostamista myös yöaikaan. Toimintaa kehitetään edelleen osana Kukoistava kotihoito -hanketta ja Tammirannan laitoshoidon yksikön kanssa

kriisiapaikkojen siirrettyä sinne. Avarn Oy:n hoitaja-vartijan käynnit ja tarvittaessa ensihoitoyksikön käynnit mahdollistavat hyvin esimerkiksi suonensisäisten lääkehoitojen toteuttamisen omassa kunnassa.

Voimavarahoitajan tehtäviin on kuulunut vuoden aikana:

Kotiutustilanteita (sairaalasta, kuntoutuksesta jne), joihin on kuulunut mm.

”häätä-apuvälineistön” kartoitus, mikäli fysioterapeutit eivät ole olleet mukana kotiutustilanteesessa. Pitkään kotoa poissaolon jälkeen kotiutusprosessi on kestänyt muutamasta päivästä pariin viikkoon. Näin on pyritty varmistamaan, että asiakas ei palaa takaisin sairaalaan turvattomuuden tai pärjäämättömyyden vuoksi.

Palveluntarpeenarviointeja, kun on tullut ”ilmoitus iäkkään henkilön palveluntarpeesta”, tai sairaalasta tulleen pyynnön myötä tai omaisen tai muun henkilön ilmaisema huoli. Lisäksi voimavarahoitaja on tehnyt hyvinvointia tukevia kotikäyntejä ja omaishoidon tuen hakemukseen liittyviä palvelutarpeen arviointeja.

Voimavarahoitajan **ohjausta** on annettu mm. uudessa asuinympäristössä toimimiseen (vesihanojen käyttö, pyykkikoneen käyttö, ulko-oven lukitus/avaaminen, sähkölieden käyttö, reittien opettaminen uuteen ympäristöön). Tarvittaessa on ollut myös **avustusta** uuden asunnon etsimiseen ja hakemiseen, tukiasioiden ohjausta ja avustamista niiden hakemisissa (hoitotuki, asumistuki, toimeentulotuki jne.). Voimavarahoitaja on avustanut kotihoidon henkilöstöä ”pulmatilanteissa”.

Muita voimavarahoitajan tarjoamia palveluja on ollut ”saattamisapua” sairaalassa, kaupassa tmv. ajatuksella, että asiakas jatkossa selviytyisi siitä itse, vanhojen asioiden uudelleen opettelu, esim. ruoanlaitto, tiskaaminen, kriisitilanteissa avustaminen, esimerkiksi ikäihmisen omaisen hautajaisjärjestelyt, kun ketään lähiomaisia ei ole. Asiakkaat ovat pääosin olleet ikäihmisiä, mutta lisäksi myös päihde- ja mielenterveysongelmaisia.

Käyntejä voimavarahoitajalla on ollut vuoden aikana yhteensä 501 ja asiakkuuksia yhteensä 112.

Muistitiimi on perustettu syksyllä 2017 pilotoimaan maakunnan alueella kahden muun kunnan kanssa muistitiimitoimintaa osana kukoistavaa kotihoitohanketta.

Kotihoidon sairaanhoitaja on kouluttautunut muistikoordinaattoriksi ja hän toimi muistikoordinaattorina 2pv/viikossa.

AVARNin hoitaja-vartija vastaa yöhoidon toteuttamisesta kotihoidossa ja palvelutaloissa ja Med Group (ensihoito) on toteuttanut yöaikaisen sairaanhoidon. Näillä järjestelyillä turvataan kotihoidon palvelut 24/7.

Yöaikaisen sairaanhoidon käyntejä on ollut 161, eri asiakkaita 46 ja ikäjakauma on ollut:

-64	11 hlöä
65-74	14 hlöä
75-84	12 hlöä
85-	9 hlöä

Yöaikaisen lähihoitajan käyntejä on ollut seuraavasti:

Turvapuhelinhälytyskäyntejä	287
Tarkastuskäyntejä	1563
Auttamiskäyntejä	1200
Yhteensä	3050 käyntiä

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Henkilöstön työhyvinvoinnin ja ammattitaidon ylläpitäminen vähintään nykyisellä tasolla	Varmistetaan henkilöstön riittävä osaaminen koulutuksella	Koulutuspäivät > 3 pv/hlö/v	25 % > 3 pv / v 25% = 2 pv / v 36 % = 1 pv / v 14 % = 0,5 pv / v
	Varmistetaan henkilöstön jaksaminen erilaiset työturvallisuusriskit minimoiden ja työolosuhteita parantamalla	Sairauspoissaolojen ka < 20 kalenteripv/hlö/v	Ei toteutunut. Keskiarvo 28,20 (112 työntekijää). Alle 20 pv:n poissaoloja ka 4,9 pv/hlö /v

RISKIT

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiseksi

- työpaine ja kuormitus lisääntyvät asiakasmäärien kasvaessa ja asiakkaiden toimintakyvyn laskiessa
- lainsäädännön tuomat paineet kotihoidolle
- keskeiset tehtävät ja palvelut yksittäisten työntekijöiden vastuulla

Miten riskit hallitaan / miten niihin reagoidaan

- säännölliset tiimipalaverit kerran viikossa
- kehityskeskustelut vuosittain
- koulutussuunnitelman tekeminen kattavasti koko vanhustenhuoltoon
- varhaisen välittämisen keskustelujen käyminen
- varahenkilöjärjestelmän kehittäminen ja keskitetty sijaisjärjestely

Tehtävä:

Hoito- ja huolenpitopalveluiden tuottaminen läpi koko palveluketjun

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

- Kotihoito edistää kunnan asukkaiden hyvinvointia ammattitaitoisilla ja kokonaisvaltaisilla hoito- ja huolenpitopalveluilla yhteistyössä omaisten ja muiden tahojen kanssa ja tukee asukkaiden omatoimisuutta.
- Palveluasumisen toiminta-ajatuksena on antaa hoitoa ja huolenpitoa kodinomaisissa olosuhteissa vanhuksille, jotka eivät enää selviydy tukitoimienkaan avulla omassa kodossaan.
- Sosiaalihuoltolain mukaista laitoshoidon tarjoava yksikkö pyrkii tukemaan vanhusten kotona selviytymistä ja ennalta ehkäisemään pitkäaikaiseen laitoshuoltoon siirtymistä järjestämällä yksilölliseen kuntoutussuunnitelmaan pohjautuvaa kuntouttavaa lyhytaikaishoitoa sekä palvelu- ja hoitosuunnitelmaan perustuvaa vuoro- ja vuorohoitoa niille, joiden toimintakyky tai kotona selviytyminen muutoin on heikentynyt. Arviointijaksolla kartoitetaan kokonaisvaltaisesti vanhuksen palvelujen tarve pyrkien mahdollistamaan kotona asuminen mahdollisimman pitkään avohoidon turvin.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

- Vanhusten palvelurakenteen muuttaminen avohoidon suuntaan vahvistamalla kotihoitoa ja tehostamalla kotiutusta sairaaloista kotiin. Palveluasumista ja perhehoitoa kehitetään niin, että vältetään raskaammilta hoitomuodoilta

- Hoidon oikea kohdentaminen ja palveluprosessien sujuvuuden mahdollistaminen ja varmistaminen kotiutustiimitoiminnan avulla, sekä SAS-ryhmän tehokkaalla työskentelyllä
- Hyvinvointia tukevien kotikäyntien ja terveystarkastusten kohdentaminen riskiryhmille ja tarvittaessa kalenterivuonna 80 vuotta täyttävillä henkilöillä
- Vanhuspalvelulain velvoitteiden toteuttaminen
- Yhteistyön lisääminen eri hallintokuntien ja lähikuntien välillä huomioiden kunta- ja palvelurakennemuutosten ja sote-uudistuksen tuomat vaatimukset ja seudulliset mahdollisuudet

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Kotihoidon käyntien yksikkökustannukset					
1.717.199 €/25.297	€/ tunti (brutto)	-	68	36	68
1.497.923 €/25.297	€/ tunti (netto)	-	49	32	59
Päiväranta					
1.136.791 €/11.889	€/ hoitopv (netto)	99	87	111	96
Metsätähti					
696.437 €/6460	€/ hoitopv (netto)	110	89	100	107
Kotiranta					
683.311 €/7098	€/hoitopv (netto)	94	91	92	96
Tammela					
349.274 €/3809	€/hoitopv, netto	-	101	100	92
Tammiranta					
783.736 €/4751	€/hoitopv, netto	-	117	140	165

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vanhuspalvelut					
Vakituiset	69,05	81	97	74,72	-6,28
Sijaiset	24,69	34,59	18	40,98	+6,39
Työllistetyt	3,7	2,71	4	4,75	+2,04
Muut määräaikaiset			1	0,65	+0,65
Oppisopimus					
Yhteensä	97,44	118,30	120	121,1	-2,8

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Vanhuspalvelut 1000 e	TP2016	Ta 2017	Ta- muutos	Ta 2017	Tp 2017	Poikkeama	Poikk.%.
Kotihoito							
Tulot	227	223		223	219	-3	-1,45
Menot	-1729	-1767		-1767	-1717	50	2,8
Netto	-1502	-1545		-1545	-1498	47	
Vanhuspalveluiden rakennemuutos							
Tulot	150	450		450	450	0	0
Menot							
Netto	150	450		450	450	0	0
Vanhuspalveluiden rakennemuutos, voimavaraohitaja							
Tulot		35		35	35	0	0
Menot	-5	-35		-35	-35	0	0
Netto	-5	0		0	0	0	0
Kotihoidon tukipalvelut							
Tulot	194	209		209	206	-3	-1,6
Menot	-336	-320		-320	-333	-13	-4
Netto	-142	-111		-111	-127	-16	-14,4
Seniorikeskus							
Tulot	33	36		36	39	3	7,5
Menot	-141	-213		-213	-138	75	35
Netto	-108	-177		-177	-99	78	44
Palveluasuminen Metsätähti							
Tulot*	182	261		261	232	-29	-11
Menot*	-790	-993		-993	-928	64	6,4
Netto*	-608	-732		-732	-696	36	4,9
Palveluasuminen Päiväranta							
Tulot	443	419		419	421	2	0,5
Menot	-1522	-1764		-1764	-1558	206	11,7
Netto	-1079	-1345		-1345	-1137	208	15,5
Palveluasuminen Kotiranta							
Tulot	266	262		262	257	-5	-1,9
Menot	-927	-968		-968	-940	27	2,8
Netto	-661	-706		-706	-683	22	3,1
Palveluasuminen Tammela							
Tulot	131	131		131	130	-1	0,7
Menot	-523	-531		-531	-479	52	10
Netto	-392	-400		-400	-349	51	13
Tammiranta							
Tulot	164	123		123	147	25	20
Menot	-796	-943		-943	-931	12	1,3
Netto	-632	-820		-820	-784	37	4,5
Vanhuspalvelut yhteensä							
Tulot	1789	2150		2150	2102	-48	-2,2
Menot	-6759	-7537		-7537	-7039	497	6,6
Netto	-4970	-5387		-5387	-4937	449	8,3

2.2.4.3 Terveyspalvelut

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Strateginen tavoite

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Hyvinvointia ja terveyttä edistävien, laadukkaiden ja kustannustehokkaiden perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palveluiden järjestäminen	Palvelujen tuottamista ohjaa vähintään vuosittain käytävissä sopimus-ohjausneuvotteluissa tarkistettu kuntalaisten palvelujen tarve.	Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit/ 1000 asukasta ≤ 2300	Toteutunut, 1387 (2016, sotkanet)
		Perusterveydenhuollon muut avohoitokäynnit/ 1000 asukasta ≥ 1400	Toteutunut, 1425 (2016, sotkanet)
	Palvelutuotannossa keskeistä on avoimuus tilaajan ja tuottajan välillä.	Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaat yhteensä % väestöstä ≤ 75	Toteutunut, 57,9% (2016, sotkanet)
		Sairastavuusindeksi, ikävakiointu ≤ 118	Toteutunut, 116,6 (kela 2016)
		Terveyskeskussairaaloitten käyttöaste ≤ 8/v	Ei toteutunut, käyttö 10,4 (9,4)

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

- päivystyskäyntien lisääntyminen keskussairaalassa
- terveyskeskussairaaloitten käyttöasteen lisääntyminen
- lääkäriresurssien heikkeneminen Hankasalmen terveysasemalla
- kiireettömän hoidon jonojen pidentyminen avosairaanhoidossa
- ongelmat vanhusten muistisairauksien hoidon ja kuntoutuksen järjestämisessä

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

- kunnan kotihoidon 24/7 toimivien palvelujen varmistaminen
- yhteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen erikoissairaanhoidon, JYEn ja kunnan välillä
- kotiutuksen toimintamallin jatkuva kehittäminen
- kunnan muistikoordinaattoritoiminnan käynnistäminen
- kuntouttavan lyhytaikashoidon saatavuuden varmistaminen

Tehtävä:

Kuntalaisten terveystarpeisiin ja palvelukysyntään perustuvien ennaltaehkäisevien, hoitavien ja kuntouttavien sekä kustannustehokkaiden palvelujen tilaaminen Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskukselta sekä terveellisen ja turvallisen elinympäristön turvaaminen kuntalaisille Jyväskylän kaupungin hallinnoiman ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen palveluilla.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

JYEn sopimuskunnat, Jyväskylä, Hankasalmi, Uurainen määrittelevät käytettävissä olevien resurssiensa puitteissa Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskuksen järjestämien terveydenhuollon palvelujen sisällön ja laajuuden. Jyväskylän kaupungin ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö hoitaa ympäristöterveydenhuollon tehtävät Hankasalmen, Joutsan, Jyväskylän, Luhangan, Multian, Muuramen, Petäjäveden, Toivakan ja Uuraisten alueilla.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

- Sote-uudistukseen valmistautuminen
- Uusien alueellisten toimintamallien kehittämiseen sitoutuminen
- Osallistuminen maakuntamallia tekevien työryhmien toimintaan
- Uusi Sairaala –hankkeen etenemiseen valmistautuminen yhteistyössä sairaanhoitopiirin kanssa
- Hankasalmi-ohjelman tavoitteiden huomioiminen terveydenhuollon sopimusohjausneuvotteluissa

TALOUDELLISET TAVOITTEET

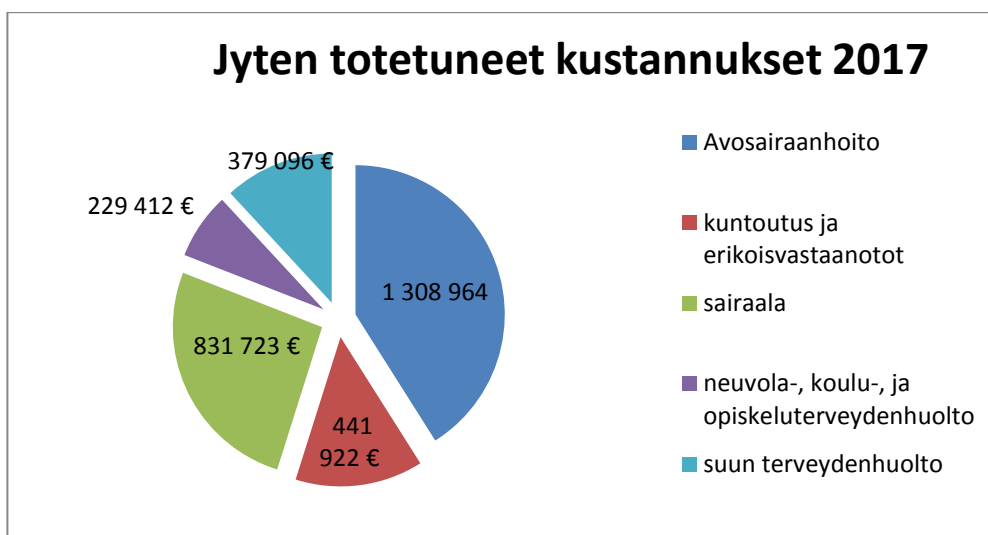
Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Perusterveydenhuollon (mukaan lukien hammashuolto) nettokustannukset 3.296 084 €/netto/5020	euroa/asukas	504	582	636	657
TK-sairaalakäyttö 831 723/5020	euroa /asukas	39*	156		166
Erikoissairaanhoidon nettokustannukset 7. 124 341 €/netto/5020	euroa/asukas	1365	1341	1362	1419

*tk-sairaalakäyttö 2015-2016 ei vertailukelpoinen, koska oli myös omaa tuotantoa ja tilastollisesti poikkeava vuosi. ”oman sairaalan” hoitopäivähinta tp 2015 oli 143 €.

Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveystalvelut

Jyten tuottamat terveydenhuollon palvelut ovat ryhmitelty viiteen kokonaisuuteen:

1. Avosairaanhoito (mm. lääkäri- ja sairaanhoitajavastaanotot, lk/sh konsultaatiot ja röntgen)
2. Kuntoutus ja erikoisvastaanotot
3. Terveyskeskussairaalat (Palokka, Kyllö ja Muurame)
4. Neuvola-, koulu- ja opiskelija terveydenhuolto
5. Suun terveydenhuolto.

Avosairaanhoito oli 40 (vuonna 2016: 40) % koko Jyten tuottamasta palvelukokonaisuudesta. Sen vuosikustannus oli 1 308 964 (vuonna 2016: 1 296 293) euroa. Kuntoutus ja erikoisvastaanotot ovat 17 (2016: 15) %:a kokonaisuudesta. Keskimääräinen Jyten terveyskeskussairaalan käyttöaste koko vuoden aikana 2015 oli 885 hoitopäivää eli noin 2,5 sairaansijaa, vuonna 2016 sairaansijoissa tapahtui dramaattinen nousu ollen keskimäärin 9,5 sairaansijaa / vrk. Vuoden 2016 keskimääräinen sairaansijaa oli 10,42 eli hoitopäiviä tuli yhteensä 3805 vrk. Tk-sairaalan kustannus tilinpäätösvuonna oli 831 723 € (vuonna 2016: 805 548 € ja vuonna 2015: 206 353 €).

JYTE-kuntien sopimusohjausneuvottelut käytiin 26.9.2017. Vuosittaisissa neuvotteluissa käsitellään muun muassa palveluverkkoa ja palveluiden volyymia kunnittain. Lisäksi käsitellään tarvittaessa yleiskustannusten kohdentamisperusteissa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia sekä muita talousarvioon ja palveluihin liittyviä asioita, joita kunnat haluavat nostaa esille. Jyten perussopimusta muutettiin siltä osin, kun Muuramen poisjäännin vuoksi oli tarpeellista.

Erikoissairaanhoido

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin Uusi sairaala -hanke käynnistyi syksyllä 2012 ja tämän hetkisen aikataulun mukaan uuden sairaalan on tarkoitus valmistua vuonna 2020. Hanke kehittää erikoissairaanhoidon toimintamahdollisuuksia, mutta ainakin lähivuosien aikana kasvattaa merkittävästi kuntien erikoissairaanhoidon kustannuksia.

Erikoissairaanhoidon talousarvio oli 7 169 000 euroa, toteuma on 7 124 341 € (6 914 650 €: 2016) vuonna 2017. Alitusta talousarvioon tuli siis noin 44 659 euroa. Kokonaisuudessaan erikoissairaanhoidon menot kasvoivat vuoden 2016 tilinpäätöksen verrattuna 209 691 € eli 3 %.

Kalliiden hoitojen tasausraja vuonna 2017 oli 60 000 euroa. Jos potilaan hoidon laskutus oli ylittänyt edellä mainitun kunnan omavastuun, ylimenevän hoidon kustannukset on tasattu kuntien kesken. Hankasalmen kunta maksoi lisää kalliiden hoitojen tasausmaksua 88 918 euroa. Erikoissairaanhoidon toteumaan pienissä kunnissa vaikuttaa myös vuosittainen satunnaisvaihtelu ja sen vaikea ennustettavuus.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Terveyspalvelut 1000 euroa	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Perusterveydenhuolto (JYTE)							
Toimintatuotot	0	0		0	0		
Toimintakulut	-3 571	-3 326		-3 326	-3 570	-244	-7,35
Toimintakate	-3 571	-3 326		-3 326	-3 570	-244	-7,35
Erikoissairaanhoido (ksshp)							
Toimintakulut	-6 915	-7 169		-7 169	-7 124	45	0,6
Toimintakate	-6 915	-7 169		-7 169	-7 124	45	0,6
Ympäristöterveydenhuolto (JYTE)							
Toimintakulut	-205	-230		-230	-196	34	14,7
Toimintakate	-205	-230		-230	-196	34	14,7
Terveyspalvelut yhteensä							
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-10 691	-10 725		-10 725	-10 891	-166	-1,55%
Toimintakate	-10 691	-10 725		-10 725	-10 891	-166	-1,55%

2.2.5 Sivistyslautakunta

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

SIVISTYSLAUTAKUNTA 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Myyntituotot	425	436		436	365	-71	-16,2
Maksutuotot	334	283		283	332	50	17,6
Tuet ja avustukset	238	199		199	228	29	14,7
Muut toimintatuotot	31	13		13	36	23	172,2
Toimintatuotot	1 028	930		930	961	31	3,3
Henkilöstökulut	-5 680	-5 859		-5 859	-5 508	350	-6,0
Palvelujen ostot	-2 350	-2 341		-2 341	-2 540	-199	8,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-346	-364		-364	-382	-18	4,9
Avustukset	-322	-394		-394	-323	71	-18,0
Muut toimintakulut	-1 048	-1 089		-1 089	-1 106	-17	1,5
Toimintakulut	-9746	-10047		-10047	-9860	187	-1,9
Toimintakate	-8 718	-9 117		-9 117	-8 898	218	-2,4
Poistot	-219	-218		-218	-168	50	-22,9

Merkittävimpien tuloarvioiden ja määrärahojen poikkeamat:

Palvelujen ostot:

Koulukuljetusten optimointi tehtiin syksyn 2016 alussa, jolla pyrittiin tarkistamaan kustannuksia ja mahdollisuuksia vähentää niitä. Kuljetusten tarkastelua jatkettiin edelleen sekä toiminnallisista että taloudellisista lähtökohdista myös vuonna 2017, mutta koulukuljetuskustannukset kuitenkin kasvoivat ja ylittivät talous-arvioon varatun määrärahan 204 000 eurolla.

Myyntituotot:

Kotikuntakorvaustuloja toteutui 21 800 euroa vähemmän kuin oli arvioitu.

Kansalaisopiston henkilöstömenot:

Kursseja jäi toteutumatta muun muassa Monitoimitalon remontin vuoksi, joten henkilöstömenoja toteutui 53 000 euroa vähemmän kuin oli suunniteltu.

Avustukset:

Kotihoidon tuen osuus alittui budjetoidusta 70 000 €. Arvio tuen piirissä olevista on haasteellista, varhaiskasvatuksen paikkatarve vaihteli vuoden aikana ja näkyi mm. päiväkotien täyttymisenä.

Perhepäivähoito:

Perhepäivähoitajien poissaoloja vuoden aikana on ollut yli 700 päivää, joka näkyy päiväkotien kuormittumisena. Yksi perhepäivähoitaja jäi eläkkeelle 1.2.2017. Talousarvioon varatusta määrärahasta jäi käyttämättä 114 000 €.

2.2.5.1 Sivistystoimen hallinto

Hallinto 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Toimintakulut	-170	-175		-175	-176	-1	0,6
Toimintakate	-170	-175		-175	-176	-1	0,6

2.2.5.2 Koulutuspalvelut

STRATEGINEN TAVOITE

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
Laadukkaiden koulutuspalveluiden turvaaminen	Ylläpidetään edellytyksiä laadukkaaseen oppimiseen, kestävään hyvinvointiin ja monipuolisiin oppimisympäristöihin	Toimiva kouluverkko Pätevä henkilöstö Jatko-opintoihin sijoittuminen (%/ päättötodistuksen saaneet)	Kouluverkko on toimiva ja tarkoituksen mukainen. Vakituinen opetushenkilöstö on pätevää ja soveltuvaa. Rekrytoinneissa on saatu hakijoiksi riittävästi päteviä ja soveltuvia henkilöitä myös määräaikaisiin tehtäviin. Perusopetuksen päättötodistus jäi saamatta 2 % perusopetuksen päättäviltä oppilailta.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite 1	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
Opetussuunnitelmien käyttöönotto portaittain ja toimintakulttuurin jalkauttaminen	Monimuotoisten oppimisympäristöjen käyttö Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden lisääminen Opiskelun suunnittelun, seurannan ja arvioinnin sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittäminen sähköisiä ympäristöjä hyödyntäen	Tarkoituksenmukaisten ympäristöjen (mm. Google Gafe) käyttö opetuksessa sekä suunnittelussa ja kehittämisessä/ käyttäjien määrä Monialaisten oppimiskokonaisuuksien/ aihekokonaisuuksien toteutuminen kouluittain/määrä sekä toiminnan onnistuminen sisäisen arvioinnin mukaan. Yhteistyöverkoston kanssa toteutuneen opinto-, harrastus- ja kerhotoiminnan laajuus / yhteistyötahojen sekä kerhojen (lukiossa hyväksiluettavien opintojen) määrä.	Sähköisten oppimisympäristöjen käyttö on tehostunut suunnitelmien mukaisesti. Kaikille perusopetuksen ja lukion oppilaille ja opiskelijoille sekä henkilöstölle on luotu omat sähköpostitunnukset google-ympäristön käyttöä varten. Aseman koululla google-ympäristö ei ole vielä aktiivisesti oppilaiden käytössä (sähköpostiosoitteita käytössä arviolta vain 15 % oppilaista.) Pedanet-ympäristöä käytetään myös. Monialaisia oppimiskokonaisuuksia on toteutettu työsuunnitelmien mukaan sekä keväällä 2017 että syksyllä 2017 kaikilla kouluilla. Maaliskuussa 2017 Kuuhankaveden koululla järjestettiin kouluvaltaustapahtuma yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ja maakunnallisen Koulussa digittää -hankkeen kanssa.

Tavoite 1 (jatkuu)	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
		<p>Wilman käytön tehostaminen osana opintojen arviointia ja opiskeluhoitoa/ Formatiivisen arvioinnin + itsearvioinnin siirtyminen Wilmaan perusopetuksessa.</p> <p>Lukio kehittää GoogleGafe - ympäristössä itse- ja vertais- ja ulkopuolista arviointia. Summatiivinen arviointi Wilmassa.</p>	<p>Tapahtumassa sekä oppilaat että henkilöstö sai perehtyä monialaisten oppimiskokonaisuuksien rakentamiseen ja toteuttamiseen sekä kouluttautua tvt-taitoihin. Mukana päivässä oli myös muiden kuntien opetushenkilöstöä. Joulukuussa 2017 järjestettiin kaikkien koulujen yhteisenä tapahtumana Suomi 100- juhla. Juhlaa valmistamassa ja toteuttamassa oli yhteensä yli viisi sataa osallistujaa.</p> <p>Koulujen sisäisen palautteen mukaan monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamisella on monia positiivisia vaikutuksia; ne ovat mm. hyvä tapa lisätä kouluviihtyvyyttä ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Lukion arviointia on kehitetty yhdessä opetussuunnitelman jalkauttamisen kanssa.</p> <p>Perusopetuksessa arviointia Wilmassa ei ole saatu kehitettyä suunnitelman mukaisesti.</p>
Tavoite 2	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
Henkilöstön koulutus ja työhyvinvointi	<p>Osaava ja motivoitunut henkilöstö</p> <p>Talous- ja henkilöstöhallinnon toimintojen kehittäminen ja koordinointi</p> <p>Uuden tvt-pedagogiikan edistäminen ja riittävä, ajanmukainen välineistö</p> <p>Fyysinen ja sosiaalinen turvallisuus</p>	<p>Työhyvinvointikyselyt Koulutussuunnitelman laajuus</p> <p>Käyttäjäkysely/ tulokset</p> <p>Tvt-strategian mukaisten tavoitteiden saavuttaminen (=erillinen vuosittainen arviointi)</p> <p>Riskien kartoitus ja toimenpiteiden seuranta</p>	<p>Työhyvinvointikyselyt käydään kouluittain läpi henkilöstön kanssa ja niiden pohjalta laaditaan toiminnalliset tavoitteet tulevalle vuodelle.</p> <p>Koulutussuunnitelma on laadittu henkilökohtaiseksi ja sen toteuttamista seurataan säännöllisesti.</p> <p>Talous- ja henkilöstöhallinnon osalta käyttäjäkyselyä ei ole tehty, mutta toimintaa on pyritty tehostamaan ja kehittämään muulla tavoin.</p> <p>Tvt-strategian mukaiset tavoitteiden saavuttamista ei ole arvioitu vuoden 2017 osalta.</p> <p>Riskien kartoitus on tehty Kuuhankaveden koululla ja Hankasalmen lukiolla keväällä 2017.</p>

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

Opetussuunnitelman käyttöönotto ja jalkauttaminen

Riskit:

- Sähköisen ympäristön tekniset ongelmat ja käyttäjien koulutuksen puute
- Kerhotoiminnan hankeavustuksen vähentyminen/mahdollinen päättyminen
- Arvioinnin käytänteiden ja perusteiden muuttuminen uusien opetussuunnitelmien myötä aiheuttaa tiedonpuutetta ja epävarmuutta

Riskien toteutumisen ehkäiseminen:

- Sähköisen ympäristön kuntoon saattaminen ja henkilöstön täydennyskoulutus
- Kerhotoiminnan tarkka suunnittelu sekä omavastuuosuuden kasvattaminen
- Arvioinnin yhteisten käytänteiden varmistaminen opetuksen järjestäjän toimesta sekä tehokas tiedottaminen ja henkilöstön kouluttaminen arvioinnin osalta

Henkilöstön koulutus ja työhyvinvointi

Riskit:

- Koulutukseen osallistumattomuus ajanpuutteen ja työhaasteiden vuoksi
- Opetustilojen kunto ja ahtaus
- Puutteellinen tv-t-osaaminen ja tekniikan ongelmat -> henkilöstön ajanhallinta ja väsyminen
- Tiedon ja yhteisten toimintamallien puute
- Oppilaiden haastava ja epäasiallinen käytös

Riskien toteutumisen ehkäiseminen:

- Koulutussuunnitelman laatiminen ja siitä kiinni pitäminen
- Yhteistyön kehittäminen kunnan eri toimijoiden välillä (kiinteistöä koskevat asiat, työsuojelu)
- TVT-strategian mukaisiin tavoitteisiin pääseminen
- Kouluttaminen ja tiedottaminen talous- ja henkilöstöhallinnon ohjelmistoihin liittyen
- Yhteisten toimintamallien kehittäminen haastaviin tilanteisiin
- Opiskeluhuollon toteuttaminen suunnitellusti ja moniammatillisesti

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Kuuhankaveden koululla ja Hankasalmen lukiolla suurin uhka toiminnallisten tavoitteiden toteutumiselle vuonna 2017 olivat kiinteistön kuntoon liittyvät ongelmat ja niiden aiheuttama epävarmuus, joka vaikutti monella tavoin eri toimintoihin. Tilannetta selkeytti jonkin verran loppuvuodesta tullut päätös koulukeskuksen uudisrakennushankkeen aloittamisesta keväällä 2018.

Koulukeskuksen hallinnon järjestely uudelleen 1.8.2017 alkaen tuotti myös haasteita uuden tehtävänjaon ja hallinnon organisoinnin suhteen. Henkilöstö- ja taloushallintoon sekä koulutoimen rekistereihin liittyvien ohjelmistojen uudistukset (mm. Koski-palveluun siirtymisen valmistelu ja Visma- ohjelmistontuottajan päivitykset) aiheuttivat ongelmaa tietojen siirtymisessä ja hankaloittivat käytännön työtä. Hallinnon yhtenäistämällä voitiin kuitenkin myös selkeyttää toimintatapoja ja karsia päällekkäisiä toimintoja, joten työtä voitiin myös kehittää.

Edelleenkin osalle opettajista sähköisen ympäristön käyttö on asettanut haasteita ja aiheuttanut sen vuoksi jopa vastustusta. Erytisopetuksen koordinaattori on kiitettävästi auttanut Wilman käyttöön perehdyttämisessä. Arviointiperusteiden yhtenäisen käytännön luominen on ollut hankalaa. Opettajat toivoivat selkeämpää koulutusta arvioinnista, mutta kokevat, ettei sitä saatu. Moni kokee, että uuteen opetussuunnitelmaan

siirtyminen on ollut erittäin työlästä ja aikaavievää, ja liian paljon on joutunut perehtymään yksin. Tämän vuoksi ainakin Aseman koululla muihin koulutuksiin osallistuminen on ollut vuoden aikana erittäin vähäistä: koetaan, että koko ajan on ollut meneillään opetussuunnitelman työstämistä ryhmissä ja siihen liittyviä vesoja. Hyvä asia on ollut monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen koulussa. Niihin on kohdistunut mielenkiintoa ja innostusta sekä oppilaiden että henkilökunnan taholta.

Tehtävä

Esi-, perus- ja lukiokoulutuksen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Laadukkaiden koulutuspalveluiden järjestäminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

- Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen
- Toimintojen kehittäminen hankerahoituksella (Kerhotoiminnan kehittäminen, erityisopetuksen kehittäminen jne.)
- Osallisuuden lisääminen koulupäivään
- Uusien opetussuunnitelmien etenevä käyttöönotto, jota tuetaan opettajien koulutuksin
- Lukiossa opiskelijoiden valmentaminen sähköisen yo-tutkinnon kokeisiin

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Niemisjärven koulun ja Aseman koulun osalta tilat ovat hyvässä kunnossa. Ristimäen koulukiinteistön opetustilat alkavat odottaa perusparannusta. Vuosittaiset kiinteistöjen tarkastukset koetaan ehdottomiksi ennaltaehkäisevän kunnossapidon kannalta, mm. pitämällä säännölliset vuosittaiset kuntokatselmuksat ja laatimalla niihin pohjautuvat vuotuiskorjaussuunnitelmat.

Kirkonkylän koulukeskuksen osalta on tehty erinäisiä tutkimuksia ja korjaustoimenpiteitä käyttäjäpalautteiden perusteella. Keväällä 2017 kiinteistön omistaja teetätti suunnitelman Kivikoulun yläpohjan kunnostamisesta, joka toteutettiin kesällä 2017. Myös koulukeskuksen osalta sisäilmaoireilun johdosta kiinteistöön kuntoarvion perusteella tehtiin korjaussuunnitelmat ja korjaukset kesällä 2017. Koulukeskuksen ilmanvaihtojärjestelmä kunnostettiin, alakoulun ja lukion siiven käytävien ikkunat uusittiin ja liittymät rakenteisiin tiivisteihin. Koulukeskuksen kattava kuntoarvio tutkimuksineen valmistui elokuussa 2017. Tutkimusten tuloksista tiivistettynä johtopäätöksenä nousi uusien tilojen rakentamisen tulevan todennäköisesti nykyisen korjaamista edullisemmaksi. Kunnanvaltuusto teki päätöksen uuden koulun rakentamisesta joulukuussa 2017.

Koulukeskuksen kiinteistön kuntoon liittyvät ongelmat ja sen seurauksena tulleet väistötiloihin siirtymisen valmistelut tuottivat haastetta turvallisen kouluarjen luomiseen loppusyksystä 2017. Tilanteeseen reagoitiin kuitenkin sivistystoimen ja ympäristötoimen yhteistyöllä ja tarvittavat tilat ja järjestelyt saatiin tehtyä asiallisesti.

Sivistyspalvelujen eri sektoreilla yhdeksi kantavaksi teemaksi otettiin kasvu- ja oppimisympäristöjen turvallisuuden edistäminen. Kullekin sektorille valittiin syksyllä 2017 turvallisuusvastaavat. Tavoitteena on lisätä henkilöstön tietoa ja toimintakykyä turvallisuuskysymyksissä sekä luoda toimintamalleja uhka- ja väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Perusopetuksessa voitiin hankeavustuksella turvata kerhotoiminnan jatkuminen, erityisopetuksen laadun taso (tasa-arvohanke) sekä tv-t-koulutustukea henkilöstölle. Tasa-arvohankkeen ansiosta Aseman koululle saatiin palkattua pätevä koulunkäynninohjaaja, jolla on ollut merkittävä positiivinen vaikutus yhden luokan ilmapiiriin, ja oppilaat ovat hyötynet saadusta tuesta. Erityisopettajat ovat jalkautuneet aiempaa enemmän luokkiin samanaikaisopetukseen, jolloin heidän tuestaan on hyötynyt aiempaa laajempi määrä oppilaita. Tästä on myös apua luokanopettajille sekä tuntien suunnitteluun ja arviointiin. Oppilaskunta on toiminut aktiivisesti tuoden esiin koulupäivään liittyviä tärkeitä asioita, joita aikuiset eivät ole huomanneet ja tekemällä ehdotuksia toimintapäiviin. Kuuhanaveden ja Niemisjärven koulun tasa-arvohankerahoitus käytettiin erityisopettajan palkkaamiseen.

Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2016 esiopetuksen ja vuosiluokkien 1-6 osalta. Vuosiluokkien 7–9 osalta käyttöönotto tapahtuu porrastetusti vuosina 2017, 2018 ja 2019. Keskeisimmät muutokset uudessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ovat laaja-alaiset osaamistavoitteet, monialaiset oppimiskokonaisuudet, tieto- ja viestintäteknologian (tv) yleistyminen, opettajien yhteistyön lisääntyminen, ruotsin kielen ja yhteiskuntaopin opetuksen aikaistuminen, uusi oppilasta aktiivisena toimijana korostava oppimiskäsitys, aiempaa monipuolisempi oppilasarviointi sekä koulujen lisääntynyt vapaus päättää omista opetussisällöistään. Opetussuunnitelmaa on jalkautettu askel kerrallaan ja opettajilla on ollut mahdollisuus osallistua erilaisiin koulutuksiin ja projekteihin. Aseman koulun kaksi opettajaa oli mukana Erasmus-hankkeessa (3T - time, talent and technology). Tapaamiset pidettiin Bedfordissa Iso-Britanniassa kesäkuussa, Helsingissä syyskuussa ja Kööpenhaminassa Tanskassa marraskuussa 2017.

Syksystä 2017 alkaen perusopetuksen erityisopetusresurssia järjestettiin uudelleen siten, että oikeus erityisopetukseen oikea-aikaisesti toteutuu omassa lähikoulussa. Aseman koulun erityisluokanopettaja eläköityi tammikuun 2017 lopussa ja uudelleen järjestelyjen myötä vakanssi siirtyi Niemisjärven kouluun erityisopetuksen päätoimisen tuntiopettajan tehtäväksi.

Syksyllä 2017 lukion rehtori ja koulukeskuksen koulusihteri eläköityivät, jonka johdosta koulukeskuksen johtajuus- ja toimistohenkilöjärjestelyitä uudistettiin. Johtajuusjärjestelyllä yhtenäistettiin yhtenäiskoulun ja lukion toiminta-, hallinto- ja johtajuuskulttuuria. Lukion rehtorin tehtävät yhdistettiin Kuuhankaveden koulun rehtorin tehtävään 1.8.2017 alkaen ja yhtenäiskouluun ja lukioon perustetaan yhteinen apulaisrehtorin virka 1.8.2017 alkaen. Koulusihterin siirtyessä eläkkeelle 1.9.2017 alkaen, yhtenäiskoulun ja lukion toimistotehtäviä on hoitanut 1.1.2016 vakinaistettu toimistotyöntekijä. Vuodenvaihteessa 2017 Aseman koulun johtaja jäi eläkkeelle.

Nuorten ja aikuisten uusi lukiokoulutuksen opetussuunnitelmat otettiin käyttöön lukion aloittavilla opiskelijoilla 1.8.2016 lukien ja käyttöönotto on edennyt vuosiluokka kerrallaan. Ylioppilastutkinnon sähköistyminen on edennyt suunnitellusti ja toimivat tilat sähköisiä ylioppilaskirjoituksia varten on rakennettu monitoimitalolle Aalto-saliin. Syksyllä 2017 kirjoitettiin sähköisesti jo psykologia, filosofia, historia, vieraskieli pitkä oppimäärä: saksa ja ranska, toinen kotimainen kieli pitkä ja keskipitkä oppimäärä, uskonto, elämäntutkimus ja yhteiskuntaoppi kemia, maantiede, terveystieto, vieraskieli lyhyt oppimäärä: ranska ja saksa.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Taloudellisuus	Nettokustannukset/ oppilas	9224	9501	9585	9516
	Nettokustannukset/ lukion opiskelija	10184	10189	9855	10696
	Nettokustannukset/ aamu- ja ilta- päivätoimintaan osallistuva lapsi	1450	1582	1897	1636

Henkilöstön määrä (htv ¹) Koulutuspalvelut	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vakituiset	59,96	60,05	59,96	60,82	+0,77
Sijaiset	4,68	7,14	4,68	3,11	- 4,03
Työllistetyt	2,75	2,51	2,75	3,40	+0,89
Muut määräaikaiset	7,81	3,83	7,81	4,87	+1,04
Oppisopimus	0,32	0,26	0,32	0,78	+0,52
Yhteensä	75,52	73,79	75,52	72,98	-0,81

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Aseman	Kuuhankavesi	Niemisjärvi	Ristimäki	yhteensä
Vakituiset	13,96	36,5	7,58	2,78	60,82
Sijaiset	0,64	2,3	0,17		3,11
Työllistetyt	1,03	1,7	-	0,67	3,40
Muut määräaikaiset	0,92	2,3	1,65		4,87
Oppisopimus	-	0,78	-		0,78
Yhteensä	16,55	43,58	9,40	3,45	72,98

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Koulutuspalvelut 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Perusopetus							
Toimintatuotot	398	329		329	344	16	4,8
Toimintakulut	-5 466	-5 531		-5 531	-5 561	-30	0,5
Toimintakate	-5 069	-5 202		-5 202	-5 217	-14	0,3
Lukiot							
Toimintatuotot	34	37		37	38	1	1,8
Toimintakulut	-800	-796		-796	-819	-23	2,8
Toimintakate	-766	-759		-759	-781	-22	2,9
Ammatillinen koulutus							
Toimintakulut	-4	-3		-3	-3	0	0,0
Toimintakate	-4	-4		-4	-4	0	0,0
Koulutuspalvelut yhteensä							
Toimintatuotot	431	366		366	382	16	4,5
Toimintakulut	-6 270	-6 330		-6 330	-6 383	-53	0,8
Toimintakate	-5 839	-5 964		-5 964	-6 000	-36	0,6

2.2.5.3 Vapaa-ajan palvelut

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

STRATEGINEN TAVOITE

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
Kuntalaisten osallistuminen vapaa-ajan palveluiden kehittämiseen	Kansalaisopiston, kirjasto-, nuoriso-, liikunta-, ja kulttuuri-palveluiden kehittäminen yhdeksi kokonaisuudeksi riittävillä resursseilla ja henkilöstöllä	Kuntalaispalaute Toimijatapaamiset jatkuvat säännöllisinä	Kuntalaispalautteeseen ja -aloitteisiin on vastattu matalla kynnyksellä. Toimijatapaamisia on järjestetty säännöllisesti puolivuositain. Nuorten Hankasalmi-yhteistyötä on kehitetty tiedottamisen, tapahtumajärjestämisen ja koulutuksen muodossa. Hankasalmi-dokumentti elokuvan ensi-ilta oli 6.12. Projektissa osallistettiin eri-ikäisiä kuntalaisia ja ohjaajana toimi hankasalmelais-syntyinen Eeva-Maija Manninen.
Liikunta-, virkistys-, ja vapaa-ajan suunnittelu-projektin eteneminen	Palveluiden parantaminen kuntalaisnäkökulmasta	Käynnistyvät projektit	Liikunta-, virkistys-, ja vapaa-ajan kehittämishankkeen päätösseminaari järjestettiin Hankasalmella 4.9. Kehittämiskohteiksi valittujen liikunta-, virkistys- ja vapaa-ajanviettopaikkojen suunnittelu ja toteutus alkaa alkuvuodesta 2018.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
Vapaa-aikatoimen yhteistyön tiivistäminen Yhteistyön syventäminen ja kehittäminen myös yli hallintokuntarajojen Tilojen ja välineistön käytön sekä tiedottamisen tehostaminen Liikunta-, virkistys-, ja vapaa-ajan suunnitteluprojektin eteneminen	Haetaan tehostettuja yhteistyömalleja laajemmassa yhteistyössä esim. yhteisten projektien kautta.	Vapaa-ajan palveluiden strategian valmistuminen	Vuonna 2017 vietettiin Suomi 100 -juhlavuotta, jolloin laajaa ja monipuolista yhteistyötä tehtiin monissa projekteissa, myös yli hallintokuntarajojen. Monitoimitalon remontti valmistui ja siellä olevia tiloja ja välineitä on osittain uusittu, sekä pyritään niiden mahdollisimman monipuoliseen käyttöön. Vapaa-ajan palvelujen av-laitteistoa on kartoitettu ja käyttöä pyritty tehostamaan. Kirjaston oheistoimintahuoneen käyttöä on laajennettu. Liikunta-, virkistys- ja vapaa-ajan Suunnitteluprojektin päätösseminaari järjestettiin 4.9.

RISKIT

Keskeisimmät toiminnallisen tavoitteen toteutumiseksi

- Monitahoiset toimenkuvat
- Kunnan taloudellisen tilanteen kiristyminen
- Henkilöstön kuormituksen lisääntyminen

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

Riskeihin varautuminen:

- Toimintojen kehittäminen tiimimäisessä yhteistyössä. Olemassa olevien toimintamallien (Yhteistiedotus, Kulttuuripolku) hyödyntäminen, sekä olemassa olevien yhteistyöverkostojen vahvistaminen
- Työhyvinvointiin panostaminen

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Kunnan taloudelliset resurssit pysyvät edellisvuoteen nähden samana. Hankerahaa vapaa-ajan palveluissa oli käytössä edellisvuotta enemmän. Monitahoiset toimenkuvat ovat jatkuva riski jaksamiselle ja työhyvinvointiin tulee panostaa. Vapaa-ajan tiimin yhteistyö kuitenkin poistaa päällekkäisyyksiä, tehostaa toimintoja ja rikastaa tarjottavia vapaa-ajanpalveluja sekä niistä tiedottamista.

Tehtävä

Laadukkaiden vapaa-ajanpalvelujen tarjoaminen kuntalaisille

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

- Vapaa-ajanpalvelut tukevat ja edistävät kuntalaisten hyvinvointia
- Kansalaisopiston, kirjasto-, nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalvelujen avulla luodaan edellytyksiä monipuoliselle harrastamiselle (esim. eri liikunta- ja taiteenlajit, kirjallisuus ja kulttuuri) sekä elinikäiselle oppimiselle

- Vapaa-ajanpalvelut tarjoavat moniarvoisia ja monipuolisia virikkeitä, tasavertaisia sivistyksellisiä mahdollisuuksia ja moniammatillista tukea, joiden avulla ehkäistään syrjäytymistä ja edistetään yhteisöllisyyttä

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

- Vapaa-ajanpalvelujen tarjoaminen mahdollisimman tasapuolisesti kaiken ikäisille kuntalaisille lähipalveluina
- Saumaton yhteistyö kunnan ulkoisten toimijoiden, kuntalaisten, kolmannen sektorin ja rinnakkaisten julkisyksiköiden kanssa
- Olemassa olevien resurssien täydentäminen ja toimintojen kehittäminen hankkeita toteuttamalla

Vapaa-ajan palvelujen perustyötä on tehty lähipalveluna joka yksikössä ja siinä on onnistuttu hyvin ja tarkoituksenmukaisella tavalla yhteistyössä kunnan muiden sektoreiden, kolmannen sektorin ja maakunnallisten toimijoiden kesken. Vapaa-ajan palvelut on toteuttanut paljon tilayhteistyötä toimintojen ja tapahtumien järjestämisessä. Varsinkin nuorisopalveluissa hankkeet ovat lisänneet resursseja toimintojen kehittämiseen ja sen myötä palvelujen tavoittavuuteen.

Kirjastojen aukiolotunnit vähentyivät, koska Niemisjärven kirjaston aukiolopäiviä vähennettiin kahdesta viikottaisesta yhteen aukiolopäivään. Lainaajien määrä väheni, mutta lainaus lisääntyi erityisesti lasten ja nuorten kirjallisuuden sekä uusien aineistojen, esim. esineiden, osalta. Myös fyysiset käynnit lisääntyivät. Kirjastoissa oli aiempaa vuotta enemmän näyttelyitä (16), tapahtumia (51) ja käyttäjäkoulutuksia (28). V Tapahtumien osallistujamäärä oli 1264 henkilöä. Verkkokirjastonkin käyttö lisääntyi, samoin lisääntyi e-kirjojen ja -lehtien lainaus. Kirjastojen aukiolotunnit yhteensä 2801 (-3,35%). Kokonaislainaus 71 756 lainaa. (+3,61%) 14,29 lainaa/asukas, Lainaajia 1792 hlöä (-2,08%) (Lainaajia 35,30% kuntalaisista), Fyysiset käynnit 42 600 (+6,43%) (8,49 käyntiä/kuntalainen), Verkkokäynnit 21 575 (+12,33%). Kirjasto sai Länsi- ja Sisä-Suomen AVI:lta hankeavustuksen, jolla kehitettiin nuorille suunnattuja palveluita Mediamylläkkä -hankkeessa (2015-2017). Kotiseutuaineistot eläviksi! -hanke käynnistettiin vuonna 2017 ja hankkeessa tehtiin yhteistyötä kulttuuripalveluiden kanssa hankasalmelaisia kuvia -dokumentin tuottamisessa.

Kulttuuripalvelujen vuosi oli aktiivinen ja toteutui suunnitellusti. Lastenkulttuuria toteutettiin Kulttuuripolun opetus suunnitelman mukaisesti. Yhtenä merkittävänä tapahtumana oli pianisti Väinö Jalkasen konsertit monissa eri paikoissa. Syksyä viitoitti Hurmos-kino tapahtuma kunnan kaikille koululaisille sekä Suomi 100 –juhlavuoden tapahtumat. Hankasalmen kunnan kulttuuripalvelut tuotti juhlavuoden kunniaksi hankasalmelaisia kuvia dokumenttielokuvan, johon sai apuraha Keski-Suomen liitolta 1500 euroa. Kunnan itsenäisyyspäivän juhlaa vietettiin normaalia vuotta suuremmin. Juhlissa oli noin 400 henkeä teemalla Yhdessä. Tässä juhlissa oli myös Hankasalmelaisia kuvia -dokumenttielokuvan ensiesitys. Kulttuuripalvelut toimi yhteistyökumppanina useissa juhlissa ja tilaisuuksissa. Näistä tilaisuuksista mm. Joulutori ja Sadan vuoden juhlat keräsivät molemmat noin 300-400 hengen yleisömäärän. Kulttuuripalvelut oli osana vapaa-ajan palveluita kehittämässä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa. Tämä kehitystyö tulee näkymään tulevina vuosina aiempaa laajempaa yhteistyönä.

Liikuntapalvelujen kuntosalikorttien myynti oli vuoden 2017 aikana jonkin verran arvioitua vähäisempää johtuen osittain monitoimitalon remonttiin liittyvistä erityisjärjestelyistä monitoimitalon tiloissa. Liikuntatilojen käyttövuoromaksut astuivat voimaan 1.9.2017. Talvi oli vähäluminen ja se vaikutti talviliikuntapalvelujen järjestämiseen oleellisesti.

Nuorisopalvelujen toimintaan saatiin hankerahoitusta yhteensä 132 000 euroa, jolla toteutettiin etsivää nuorisotyötoimintaa, nuorten tieto- ja neuvontatyötä sekä nuorten työpajatoimintaa (Taitotupa). Taitotupa vietti 20-vuotisjuhlavuottaan ja vuoden aikana siellä oli yhteensä 33 eri nuorta. Etsivän nuorisotyön toimintaympäristöinä on ollut nuorten työpaja Taitotupa, nuorten vapaa-ajan kokoontumispaikat sekä Kuuhankaveden yläkoulu ja lukio. Lisäksi etsivät toimivat myös sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa, Instagramissa ja Snapchatissa. Etsivä nuorisotyö on tavoittanut 51 nuorta vuonna 2017. Nuorisotilatoimintaan vaikutti syksyllä tilaongelmat aseman tilan osalta, mikä vaikutti kävijämääriin. Nuoriso-tiloilla oli kaiken kaikkiaan noin 250 käyntikertaa, kevään ja syksyn aikana eri nuoria noin 40-45. Alakoululaisille eli 5-6-luokkalaisille oli myös tilat auki kaikissa kolmessa taajamassa, kävijöitä yhteensä n. 25. Nuorisovaltuusto toiminta käynnistettiin vuonna 2017

nuorten kanssa yhdessä. Nuorisovaltuustossa on 14 iältään 14-18-vuotiasta nuorta. Kunnanhallitus vahvisti nuorisovaltuuston kokoonpanon ja toimintasäännön kokouksessaan toukokuussa 2017.

Kansalaisopiston 50-vuotisjuhlaa vietettiin huhtikuussa ja monipuolinen ohjelma toteutettiin opiston henkilökunnan voimin, ja siinä oli mukana opiston kurssilaisia aina vauvasta vaariin. Lisäksi muistettiin kansalaisopistoa pitkään palvelleita ansiomerkein. Kansalaisopisto oli mukana Erasmus + TAKING OFF 3 - aikuiskouluttajien ja hallinnon henkilöstön liikkuvuushankkeessa, jota koordinoi Jyväskylän koulutuskuntayhtymä. Opisto haki PIC-koodin kunnalle, mikä on arvokas lisä koko maakunnan näkökulmasta. Opistolle hankkeesta oli varattu kaksi liikkuvuusapurahaa, josta kädentaitojen tuntiopettaja oli Virossa Craft Camp englanninkielisellä kädentaitojen kursilla ja rehtori kielikurssilla English Language Academyssa Maltalla.

Toimintavuoden aikana järjestettiin kansalaisopistossa koulutusta yhteensä 6937 tuntia (332 kurssia), josta Hankasalmella pidettiin 5 242 tuntia (257 kurssia) ja Konnevedellä 1 695 tuntia (75 kurssia). Kurssilaisia oli Hankasalmella 3524 ja Konnevedellä 689. Kansalaisopiston tuntikertymä väheni edellisvuodesta 263 tuntia. Syynä tähän oli monitoimitalon remontti, jonka johdosta liikuntaryhmiä ja tietotekniikan opetusta ei voitu järjestää monitoimitalolla. Lisäksi tunteja väheni kuvataiteen ja kädentaitojen kurssien osalta.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Kirjastopalveluiden kustannustehokkuus	Käyttötalouden nettomenot euroa/asukas	61,48	62,92	65,09	64,10
Kulttuuripalveluiden kustannustehokkuus	Käyttötalouden nettomenot euroa/asukas	18,40	16,28	17,19	16,65
Liikuntapalveluiden kustannustehokkuus	Käyttötalouden nettomenot euroa/asukasluku	35,60	37,35	42,63	42,53
Nuorisopalveluiden kustannustehokkuus	Käyttötalouden nettomenot euroa/alle 29-vuotiaat	127,34	57,64	81,44	82,73
Kansalaisopiston kustannustehokkuus	Käyttötalouden nettomenot euroa/opetustunti	48,53	48,22	51,27	49,93
	Opetustuntien lukumäärä	7298	7200	7300	6937

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vapaa-ajan palvelut					
Vakituiset	5,04	7,16	9,2	7,86	+0,70
Sijaiset	3,16	2,41	1	1,25	-1,16
Työllistetyt	1,65	1,28	1,85	1,5	+0,22
Muut määräaikaiset	5,28	3,84	2,8	4,13	+0,29
Oppisopimus	0,57	0,44	1	1,85	+1,41
Yhteensä	15,70	15,13	15,85	16,59	+1,46

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Vapaa-ajan palvelut 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Kansalaisopisto							
Toimintatuotot	133	125		125	101	-24	-19,2
Toimintakulut	-480	-494		-494	-442	52	-10,6
Toimintakate	-347	-369		-369	-341	29	-7,7
Kulttuuripalvelut							
Toimintatuotot	4	5		5	4	-1	-12,5
Toimintakulut	-88	-94		-94	-88	6	-6,2
Toimintakate	-84	-89		-89	-84	5	-5,9
Kirjastopalvelut							
Toimintatuotot	10	12		12	18	6	49,2
Toimintakulut	-335	-349		-349	-341	8	-2,3
Toimintakate	-324	-337		-337	-323	14	-4,2
Liikuntapalvelut							
Toimintatuotot	26	27		27	25	-3	-10,0
Toimintakulut	-219	-248		-248	-238	10	-3,9
Toimintakate	-193	-220		-220	-213	7	-3,1
Nuorisopalvelut							
Toimintatuotot	193	189		189	206	17	8,9
Toimintakulut	-277	-301		-301	-318	-17	5,7
Toimintakate	-84	-112		-112	-112	0	0,3
Vapaa-ajan palvelut yhteensä							
Toimintatuotot	366	358		358	354	-5	-1,3
Toimintakulut	-1 398	-1 486		-1 486	-1 427	59	-4,0
Toimintakate	-1 032	-1 127		-1 127	-1 073	54	-4,8

2.2.5.4 Varhaiskasvatuspalvelut
Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen
STRATEGINEN TAVOITE

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
Uuden kuntakohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja sen käyttöön otto.	Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muokkaaminen Hankasalmen varhaiskasvatukseen sopivaksi. Yksi kuntakohtainen VASU ja lapsen VASU.	Kuntakohtainen ja lapsen VASU käytössä 1.8.2017.	Kuntakohtainen VASU on hyväksytty lautakunnassa 20.6.2017. VASU velvoittaa koko kunnan varhaiskasvatusta noudattamaan sen sisältöä ja kaikkiin yksiköihin ja perhepäivähoitajille on jaettu paperinen versio suunnitelmasta, sen lisäksi se on sähköisesti luettavissa kunnan nettisivuilla. Lapsen VASU tehtiin seutuyhteistyönä ja Hankasalmeelta sen työstämiseen osallistui yksi lastentarhanopettaja. Kaikille lapsille tehdään henkilökohtainen lapsen VASU 1.8.2017 alkaen uuden lomakkeen mukaisesti.

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteutuma ja poikkeaman perustelut
1. Toimintakulttuurin kehittäminen lapsia, huoltajia, yhteistyökumppaneita osallistavaan suuntaan.	Vasu-työssä mukana lapset, huoltajat ja yhteistyökumppanit	VASUn työvaiheissa on mukana edustus edellä mainituista ryhmistä.	Kaikille huoltajille on lähetetty kirjallinen kysely Vasuun liittyen ja kaikille halukkaille on tarjottu mahdollisuus osallistua sähköisen työskentelyn kautta suunnitelman tekemiseen. Työryhmissä on ollut mukana vanhempien edustus koko prosessin ajan. Esiopetuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoilla ja seurakunnan lapsityöntekijöillä on ollut mahdollisuus kommentoida VASUA sähköisesti.
2. Google verkkotyökalun käyttöönotto ja hallinta.	Henkilöstö osaa hyödyntää Google verkkotyökalua työssään.	Koko henkilöstö on saanut Googlen käyttöön koulutuksen/ohjauksen.	Lasten ja perheiden osallistumista on lisätty järjestämällä toiminnallisia perheilloja päiväkodeissa. Perhepäivähoidossa lasten ja huoltajien osallisuus näkyy arjen kohtaamisissa ja lasten kanssa tekemisten kautta.
3. Varhaiskasvatuksessa toimintamuotoina on päiväkotija perhepäivähoitoa kunnan järjestämänä.	Paikallisen tarpeen mukaan tarjolla on päiväkoti- ja perhepäivähoitoa.	Varhaiskasvatuspaikka järjesty lain määräämissä puitteissa 100 %.	VASUN tekemiseen käytettiin Google verkkotyökalua ja sen käyttöön oli jokaisesta talosta saanut vähintään yksi henkilö koulutuksen ja hänellä oli kirjausvastuu oman työryhmän osalta. Kaikille varhaiskasvatuspaikkaa hakeneille on löytynyt määrääjassa hoitopaikka. Perhepäivähoitopaikkoja ei ole aina voitu osoittaa huoltajien toivomassa paikassa.

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiseksi

- Vasutyöskentely: Huoltajat ja muut yhteistyötahot eivät osallistu VASU- työskentelyyn.
- Google verkkotyökalu: Googlen haltuunotto ei suju / vie kohtuuttomasti aikaa.
- Varhaiskasvatuksen toimintamuodot: Perhepäivähoitajia ei löydy eläköityvien / pois jäävien tilalle. Päiväkotipaikkoja ei ole riittävästi kaikille halukkaille

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

Riskeihin varautuminen:

1. Esimiehet ottavat VASUn haltuun ja suunnittelevat yhdessä työskentelyn tavoitteelliseksi ja tehokkaaksi. Tehokas ja selkeä tiedottaminen VASU- työskentelystä yhteistyötahoille.
2. Google -työkaluun kouluttautuminen, ohjelmaa jo enemmän käyttäneistä tukihenkilöitä muille.
3. Henkilöstön työhyvinvoinnista huolehtiminen. Ennakointi ja rekrytointiohjelman hallinta ja tehokas käyttö.

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Kaikille huoltajille kohdennettuun VASUa koskevaan kyselyyn osallistui melko pieni määrä, vain 17 % asiakasperheistä. Sähköiseen kommentointiin osallistui kaksi huoltajaa ja koko prosessin ajan huoltajia edustivat myös kuusi varhaiskasvatuksen työntekijää, jotka oli jaettu eri vastuualueiden työryhmiin. Kommentointeja saatiin myös seurakunnasta, perusopetuksesta ja sosiaalitoimesta. Esiopetuksen edustaja oli koko työskentelyn ajan mukana tekemässä VASUA. Lasten ja huoltajien osallistuminen olisi voinut olla toteutunutta suurempi ja jatkossa VASUN kehittämistyöhön ja arviointiin tulee saada enemmän näkyviin yhteistyötahojen ääni. Google todettiin hyväksi työkaluksi Vasutyöskentelyssä. Osalle sen käyttö oli tutumpaa, lisää koulutusta vielä tarvitaan, että sen käyttö sujuu kaikilta. Käytön hallinneet ottivat vastuun kirjaamisista.

1.2.2017 eläkkeelle jääneen perhepäivähoitajan tilalle ei ole palkattu samalle alueelle hoitajaa, vaan määräaikainen hoitaja palkattiin kunnan eri taajamaan. Vuoden poissa olleen hoitajan tilalle ei palkattu sijaista, lapset sijoitettiin päiväkoteihin. Päiväkoteihin hakeneille on järjestetty hoitopaikat palkkaamalla lisää henkilöstöä. Suhdeluvun vuoksi yli kolmevuotiaille on pyritty osoittamaan hoitopaikka päiväkodeista, ellei perhepäivähoidossa ole ollut tilaa.

Henkilöstön yhteenkuuluvuutta lisäsi yhteiset koulutukset ja Vasu- työskentely, yhteisiä tyhy- iltoja oli kaksi. Henkilöstön työkokouksia ja tiimi-iltoja on ollut säännöllisesti.

Tehtävä

Varhaiskasvatuspalvelujen järjestäminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Turvata lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvun, oppimisen ja hoidon kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Lapsen ja perheen hyvinvointia edistävä ja osallistuva varhaiskasvatus päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Vaihtoehtona päivähoidolle kunta maksaa lakisääteistä kotihoidontukea ja yksityisen hoidon tukea.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

- VASUn tekeminen ja käyttöönotto.
- Osallisuuden lisääminen.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki tuli voimaan 1.3.2017. Laissa säädettiin kunnan järjestämässä päiväkotij- ja perhepäivähoidossa perittävistä maksuista. Asiaksmaksu määräytyi perheen koon ja tulojen sekä lapsen varhaiskasvatuksessa vietetyn ajan perusteella.

Metsätähden päiväkotij

Päiväkotij toimii koko kunnan vuorohoitoyksikkönä. Vuorohoidon tarve on pysynyt maltillisena. Esiopetusryhmän pienuudesta johtuen henkilöstö on syksystä 2017 ollut yhteinen koulun esiopetuksen kanssa.

Lasten lukumäärä on kasvanut. Perhepäivähoidon varahoidon ja päivystyksen vuoksi varahoitopäiviä kertyi vuoden aikana 515 päivää.

Sillankorvan päiväkotij

Sillankorvassa toimii kolme ryhmää ja esiopetusryhmä monitoimitalon yhteydessä. Sijoitettujen lasten lukumäärä ja erityisen tuen tarve on vaihdellut vuoden aikana. Syksyllä aloittanut esiopetusryhmä edellytti lapsimäärän ja tuen tarpeiden vuoksi henkilöstön lisäpanostusta. Alle 3- vuotiaiden lasten osuus nousi tammikuusta joulukuuhun kuudella lapsella, joka suhdeluvuiksi muutettuna tarkoittaa 1,5 henkilön lisätarvetta. Henkilökunnan tarvetta on lisännyt myös erityistä tukea tarvitsevan koululaisen kotihoito. Pienryhmätoiminnalla on pyritty vastaamaan tuen tarpeisiin ja ennaltaehkäisemään lisähaasteita.

Sillankorva toimii varahoitopaikkana perhepäivähoidolle ja vuoden 2017 aikana varahoitopäiviä kertyi 236 päivää.

Sinisiiven päiväkotit

Sinisiivessä toimii yksi päiväkotiryhmä. Johtajana toimiva lastentarhanopettaja on samalla myös koko kunnan erityisvarhaiskasvatuksesta vastaava ja käy säännöllisesti muissa päiväkodeissa ja konsultoi perhepäivähoitoa. Alkuvuoden suuri lapsimäärä edellytti määräaikaisen lastenhoitajan palkkaamista kesään saakka ja syksyllä siirrettiin Metsätähden esiopetuksen henkilöstöstä yksi lastenhoitaja Sinisiipeen. Erityisvarhaiskasvatuksen lisääntyminen koko kunnan alueella edellyttää johtajana toimivan lastentarhanopettajan panosta ja lisäresurssi on ollut perusteltua. Varahoidon hoitopäiviä vuoden aikana kertyi 72.

Perhepäivähoito

Alueellisesti perhepäivähoitajia on Niemisjärvellä 2, Asemalla 2, Sauvamäessä 1, kirkonkylällä 3 ja Kärkkäälässä 1. Perhepäivähoidon varahoitopaikkoina toimivat kaikki kolme päiväkotia ja Kärkkäälän hoitajan poissa ollessa on hoitopaikka satunnaisesti jouduttu ostamaan Konneveden varhaiskasvatuksesta, vuonna 2017 yhteensä 11 hoitopäivää. Hoitajien poissaoloja vuoden aikana on ollut yli 700 päivää. Yksi perhepäivähoitaja jäi eläkkeelle 1.2.2017. Perhepäivähoitopaikkoja ei ole kuitenkaan tarvinnut lisätä kuin määräaikaisesti.

Kotihoidon tuki

Kotihoidon tuen osuus alittui budjetoidusta n. 70 000€. Arvio tuen piirissä olevista on haasteellista, varhaiskasvatuksen paikkatarve vaihteli vuoden aikana ja näkyi mm. päiväkotien täyttymisenä.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Varhaiskasvatuksen menot / lapsi pysyvät nykytasossa.	Päivähoidon netto-kustannukset/hoidossa olleet lapset/vuosi	9111	8400	8864	8934

Henkilöstön määrä (htv ¹) Varhaiskasvatuspalvelut	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vakituiset	31	28,87	31,38	29,59	+0,72
Sijaiset	1	1,46		0,80	-0,66
Työllistetyt	0,6	0,29	1	1,87	+1,58
Muut määräaikaiset	2,8	1,00	1,5	1,74	+0,74
Oppisopimus	0,4				
Yhteensä	35,80	31,62	33,88	34	+2,38

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Varhaiskasvatuspalvelut 1000 e	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset 2017	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Päiväkodit							
Toimintatuotot	165	156		156	169	13	8,5
Toimintakulut	-1 163	-1 208		-1 208	-1 204	4	-0,3
Toimintakate	-998	-1 052		-1 052	-1 035	17	-1,6
Perhepäivähoito							
Toimintatuotot	65	50		50	56	6	11,5
Toimintakulut	-444	-479		-479	-370	109	-22,7
Toimintakate	-380	-429		-429	-314	114	-26,7
Lasten kotihoidontuki							
Toimintakulut	-300	-370		-370	-300	70	-18,9
Toimintakate	-300	-370		-370	-300	70	-18,9
Lasten päivähoitopalvelut							
Toimintatuotot	230	206		206	225	19	9,2
Toimintakulut	-1 907	-2 056		-2 056	-1 874	182	-8,9
Toimintakate	-1 677	-1 850		-1 850	-1 649	201	-10,9

2.2.6 Ympäristölautakunta

Ympäristötoimen organisaatio on muuttunut edellisen valtuustokauden aikana, tavoitteena toiminnan tehostaminen ja palvelujen tuottamisen parantaminen. Kehitystyö on jatkunut vuonna 2017 ja kehittyi edelleen 2018 aikana.

Talonpalveluiden uudelleenjärjestelyt on tehty. Talonpalveluissa on vuoden 2017 aikana otettu käyttöön selkeä, tehtävänkuvauksin varustettu organisaatorakenne, jossa kullakin tulosityksiköllä oma tulosvastuullinen esimies.

Suunnitelmallisen ja pitkäjänteisen kiinteistönpidon toimintatapojen ja menetelmien yhtenäistäminen ja kehittäminen sekä investointien kokonaistaloudellinen tuottaminen ja kiinteistöjen arvon säilyttäminen ovat edelleen kehityskohteina. Perusajatuksena on, että tilat ja talonpalvelut eivät ole itsetarkoitusta, vaan ovat palvelemissa käyttäjien toimintaa.

Kunnalle hankittu kiinteistötietojärjestelmä on otettu käyttöön. Vuoden 2017 aikana osa kiinteistöjen tiedoista on muutettu sähköiseen muotoon ja viety tietokantaan. Käyttäjille on avattu kiinteistötietojärjestelmään sähköinen palautekanava, jonka kautta vikailmoitukset ja työpyynnöt siirtyvät dokumentoidusti työnjohdolle, ja edelleen talonpalveluiden työntekijöille. Ilmoittaja saa halutessaan järjestelmästä tiedon korjauksen tai tilatun tehtävän valmistumisesta.

Rakennushankkeissa käytetään projektipankkia, jonka avulla kunta saa haltuunsa kaiken rakentamisen yhteydessä tuotetun materiaalin myös helposti arkistoitavassa ja kiinteistötietokantaan siirrettävissä olevassa sähköisessä muodossa.

Vuoden 2017 aikana siivoustyö on mitoitettu ja laadun tarkkailua on kehitetty. Siivouskohteille on laadittu kullekin omat siivoustyötä koskevat sopimukset.

Infrapalveluiden vuoden 2017 toimintaohjelmassa oli edelleen hulevesien vähentäminen viemäriverkoston osalta, investointiohjelmassa mainittujen asemakaavateiden peruskorjaus ja katuvalojen saneeraus.

Jätelain uudistuksen mukanaan tuomat muutokset edellyttävät kunnassa uusia järjestelyjä, jotka valmisteltiin kevään 2017 aikana. Päätöstä toimintamallista ei vielä vuoden 2017 aikana saatu.

Rakennusjärjestyksen uusiminen ja sähköisen arkiston käyttöönotto on suunnitelmassa.

Vuoden 2017 investointiohjelman suurimpina kohteina talonrakennuksen osalta oli monitoimitalon peruskorjauksen loppuun saattaminen, sekä Kuuhanaveden koulun korjaukset. Lopputulemana olikin päätös uuden koulukeskuksen rakentamisesta, joka vietiin tuleville vuosille talousarvioon.

Asuntotuotantotoimen vuoden 2017 tavoitteena on kuntakonsernin vuokra-asuntojen kunto- ja/tai korjattavuusarvioiden päivitys ja strategisen suunnittelun ja ennakkoluulottoman toiminnan välinein tyhjien asuntojen vähentäminen taloudellisesti kestäväälle tasolle. Tässä onnistuttiin kohtuullisesti.

Ympäristötoimen tulosityksiköt tuottavat aktiivisesti osaamistaan kehittävän henkilöstönsä avulla kuntalaisille koko kunnan tasolla tarkasteltuna kustannustehokasta ja tarpeenmukaista palvelua.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA 1000 euroa	TP 2016	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvio muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Toimintatulot	5 336	5 949		5 949	5952	3	0,05
Myyntitulot	3 132	3 187		3 187	3211	24	0,75
Maksutulot	27	41		41	22	-19	-46,34
Tuet ja avustukset	4				3	3	
Muut toimintatulot	2 174	2 721		2 721	2716	-5	-0,18
Toimintamenot	-5 659	-5 949		-5 949	-5468	481	-8,08
Henkilöstömenot	-2 449	-2 566		-2 566	-2239	327	-12,74
Palvelujen ostot	-1 406	-1 520		-1 520	-1441	79	5,19
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 435	-1 400		-1 400	-1376	24	1,71
Avustukset	-83	-115		-115	-89	26	22,61
Muut toimintamenot	-286	-348		-348	-324	24	6,90
Toimintakate	-323	0		0	484	484	
Poistot	-1 280	-1 242		-1 242	-1305	-63	5,0

2.2.6.1 Ympäristöpalvelut ja rakennusvalvonta

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017:

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Koko ympäristö- palvelut ja rakennusvalvonta: ympäristön viihtyisyys, turvallisuus ja terveellisyys	Rakennus- ja ympäristövalvonnan keinoin ja vihertoimen ja jätehuollon palveluiden avulla edistetään elinympäristön viihtyisyyttä, turvallisuutta ja terveellisyyttä	Asuinympäristön viihtyisyyden yleisarvosana kerran valtuustokaudessa toteutettavan asiakastyytyväisyys -kyselyn mukaan >3,5	Kysely 2013 3,61 Kysely 2009 3,70 Kysely 2005 3,81 Tavoite saavutettiin 2013, mutta tuloksissa on laskeva suuntaus. Arvosanan laskutapa vaatii vielä kehittämistä. Nyt puistotoimen arvosana painottuu liikaa. Seuraavan kerran vastualueen kysely toteutettaneen uudella valtuustokaudella vuonna 2018.
Ympäristönsuojelu: Vesistöjen tilan parantaminen	Valvonnan, lupa- asioiden ja vesistöjen hoidon keinoilla pyritään parantamaan vesistöjen tilaa	Merkittävimpien vesistöjen kemiallisen tilan seuranta joka 2.vuosi: parantuva suuntaus 10 vuoden aikavälillä	Vesistöjen tilan kehitystrendi lasketaan vuonna 2020.
Puistot: Viheralueet ja kunnan kiinteistöjen ympäristöt edistävät viihtyisyyttä	Erilaisia puisto- ja viheralueita ja kunnan kiinteistöjen ympäristöjä hoidetaan niin, että ne lisäävät kuntalaisten elinympäristön viihtyisyyttä	Vihertoimen arvosanojen keskiarvo asiakastyytyväisyys -kyselyn mukaan >3,5	Kysely 2013 3,51 Kysely 2009 3,80 Kysely 2005 3,92 Tavoite saavutettiin 2013, mutta tuloksissa on laskeva suuntaus. Puistotoimen säästöt näkyvät ympäristön hoitotasossa. Seuraavan kerran kysely toteutettaneen uudella valtuustokaudella vuonna 2018.

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Jätehuolto edistää kestäväää kehitystä ja ympäristön viihtyisyyttä	Jätehuollon järjestämisellä edistetään kierrätystä ja vaarallisten jätteiden ohjautumista asianmukaiseen käsittelyyn sekä osaltaan varmistetaan ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta	Kotitalouksien jätehuollon laillisuus ja toimivuus: Järjestetyn jätehuollon piirissä > 98 % kiinteistöistä	Jätehuollon valvontaohjelman tilaston mukaan 99 % jätehuollon piirissä tai laillisesti jätehuollon ulkopuolella. Tältä osin jätehuolto on pystytty järjestämään asianmukaisesti.
Rakennusvalvonnan tavoitteena on edistää hyvää rakennustapaa ja huolehtia siitä, että rakennettu ympäristö toteutetaan ja ylläpidetään turvallisena, terveellisenä ja viihtyisenä voimassa olevia määräyksiä ja kunnan asettamia tavoitteita noudattaen.	Toiminnan tarkoituksena on neuvonnan, ohjauksen, lupakäsittelyn sekä valvonnan avulla edistää turvallista, terveellistä ja ympäristöön sopeutuvaa rakentamista ja ylläpitää rakennetun ympäristön hyvää laatua.	Rakennuslupakäsittely < 2 kk	Keskimääräinen lupakäsittelyaika on ollut n. neljä viikkoa. Vuoden 2013 asiakastytyväisyyskyselyn mukaan tavoite on saavutettu. Rakennusvalvontaan kohdistuvien arvioiden; rakennuslupien käsittely, rakentamisen neuvonta ja katselmusten saatavuus ja laatu, keskiarvo on ollut 3.56, mikä on arvoasteikolla 1-5 yli keskiarvon. Seuraava kysely toteutettaneen uudella valtuustokaudella 2018.

RISKIT

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiselle ja miten riskit hallitaan:

Ympäristönsuojelu:

Hajakuormitus on merkittävin vesistöjen veden laatuun vaikuttava tekijä Hankasalmen kunnan alueella. Myös ilmastonmuutos vaikuttanee vesistöjen veden laatuun. Huomattava osa vesistöjä kuormittavista toiminnoista ei kuulu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallan piiriin. Vaikutetaan niihin tekijöihin, joihin voidaan vaikuttaa, ja pyritään edistämään järkeviä vesistöjen hoitohankkeita Järvien ja lampien hoitoluokituksen mukaisesti.

Puistot:

Pieni ja suurelta osin väliaikaisista työntekijöistä koostuva henkilöstö sekä työllisyystöiden järjestämisen vaikeutuminen. Rekrytoinnin ja töiden ohjaamisen avulla pyritään mahdollisimman hyvään työsuoritukseen.

Jätehuolto:

Pienen kunnan on haastavaa vastata toimintaympäristöstä ja jätelainsäädännön muutoksista aiheutuviin muutoksiin. Toiminnan järjestämiseen liittyvät päätökset voivat merkittävästi vaikuttaa taloudellisen varautumisen riittävyteen. Kouluttaudutaan aktiivisesti ja pyritään yhteistyöhakaiseen toimintaan.

Rakennusvalvonta:

Pienen valvontaorganisaation henkilöstöresurssit asettavat omat rajansa em. tavoitteiden toteutumisessa, huomioiden rakentamiseen liittyvän lainsäädännön laajuus ja nopea/jatkuva muuttuminen sekä

toimintaympäristön laajuus. Riskeihin reagoidaan aktiivisella alan kouluttautumisella ja tekemällä alueellista yhteistyötä, esim. luomalla yhteisiä rakennusvalvontaan liittyviä käytäntöjä.

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

- Ympäristönsuojelu: Ilmastonmuutoksen myötä lisääntyneet valumat ja lämpimät syksyt saattavat jo näkyä Hankasalmenkin vesistöissä. Hankasalmen kunta ei voi vastata haasteeseen yksin. Pyritään pysymään ajan tasalla.
- Puistot: Puistotoimessa säästöt näkyvät ympäristön hoitotasossa ja asiakastyytyväisyyskyselyn tuloksissa.
- Jätehuolto: Selviydyttiin kohtuullisesti toimintavuoden haasteista. Jätehuollon tulevaisuuden järjestelyiden selvittäminen on kesken.
- Rakennusvalvonta: Huomioiden rakennusvalvonnan henkilöresurssit ja toiminnan laajuus ja siihen liittyvä mittava ja muuttuva lainsäädäntö, aika asettaa omat rajansa toiminnan toteutumiseen ja kehittämiseen. Maakuntauudistuksen myötä maankäyttö ja rakentaminen ovat jäämässä kunnan vastuulle. Tällöin rakennusvalvonnan rooli ja palvelut ovat kunnan vastuulla, jolleivät maakunnan kaikki kunnat päättä siirtää yhteisellä sopimuksella rakennusvalvonnan järjestämistä maakunnalle ja osoittaa sille rahoituksen.

Tehtävä:

Ympäristön hoito ja suojelu, jätehuollon järjestäminen

Rakennusvalvonnan tehtävänä on valvoa kunnan rakennustoimintaa yleisen edun kannalta ja huolehtia, että rakentamisessa noudatetaan, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Viihtyisän, turvallisen ja terveellisen ympäristön tuottaminen, viheralueiden hoito, rakennus- ja ympäristövalvonta, jätehuollon järjestäminen.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

Ympäristönsuojelu:

Ympäristönsuojelulain ja maa-aineslain toimeenpano ja vesistöjen hoito: ympäristönsuojelun valvontaohjelman laatiminen ja taksan uudistaminen, osallistuminen Kuuhanaveden säännöstelyn muutoshankkeeseen ja Iso-Hertun hoidon edistäminen, pohjavesialueiden suojelusuunnitelma yhteistyössä Infrapalveluiden kanssa.

Puistot:

Viheralueiden ja useiden kunnan kiinteistöjen ympäristön hoito, leikkipaikkojen turvallisuus

Jätehuolto:

Jätehuollon tulevaisuuden näkymät eivät olleet selkiytyneet toimintasuunnitelman laatimisen aikaan mennessä. Jätelain uudistuksen edellyttämät välttämättömät toimenpiteet edellyttävät henkilöstöltä merkittävää työpanosta vuonna 2017: alueellisen yhteistyön mahdollisuuksien selvittäminen ja päätöksen mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen. Vaihtoehtoina olivat joko tehtävien siirto yhteistoiminnalliselle yksikölle tai jätehuollon järjestäminen omana työnä.

Rakennusvalvonta:

Rakentamisen laadun parantaminen, neuvonnan ja ennakoivan laadunohjauksen lisääminen ja keskeneräisten rakennushankkeiden saattaminen ajan tasalle. Sähköisen asiointipalvelun hyödyntäminen rakennetun ympäristön lupa-asioissa. Alueellisen ylikunnallisen rakennusvalvontayksikön/ -yksiköiden mahdollisuuksien/ vaihtoehtojen selvittäminen ympäristöministeriön ja Kuntaliiton tavoitteiden mukaisesti.

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Ympäristönsuojelu

- Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma ja -ohjelma laadittiin
- Pohjavesialueiden suojelusuunnitelman laadinta aloitettiin
- Ympäristönsuojelun taksaa ei ehditty uudistaa
- Ympäristölupapäätökset 1 kpl, ympäristönsuojelulain ilmoituspäätökset 5 kpl
- Maa-ainestarkastukset 12 aluetta, maa-ainelain mukaiset vakuuspäätökset 2 kpl
- Rekisteröinti-ilmoitukset 1 kpl
- Päätökset maastoliikennelain mukaisesta hakemuksesta 1 kpl
- Lausunnot mm. jätevesisuunnitelmista 9 kpl
- Päätökset jätemaksumuistutuksista ja -anomuksista tai liittämisestä Hankasalmen jätehuoltoon 11 kpl
- Jätevesineuvonta Iso-Virmaan alueella
- Aluehallintoviraston päätös Kuuhanaveden säännöstelyn muuttamisesta valmistui, lupa ei ole vielä lainvoimainen.
- Osallistuttiin Iso-Hertun hoitokalastukseen
- Luontoretkeilykohteiden hoito pääosin kuntouttavan työtoiminnan kautta

Puistot

- Puutarhurin työpanos oli 52 %. Kesäaikana puutarhuri osallistui käytännön työtehtäviin.
- Kesäaikana vihertoimessa oli eripituisissa työsuhteissa yhteensä 9 henkilöä: tuntipalkkaisia 4, työllistämistuella 4 ja koululaisia 2. Lisäksi ostettiin ympäristötoimen muilta yksiköiltä miestyötä ja konetöitä. Sillakorven päiväkodin pihan leikkivälineet asensi viherrakennusyritys.
- Vihertoimen toteutuneet työtunnit ovat noin 4 200 tuntia. Yhteensä tehtiin noin 3 henkilötyövuotta.
- Vuoden lopussa oli hoidettavia puistoalueita noin 19 ha.
- Palveluita myytiin kiinteistötoimelle ja liikuntatoimelle.
- Löytöeläimet on hoidettu vihertoimen kautta. Palvelu ostettiin Jyvässeudun Hotelli Lemmikki Oy:ltä kustannusten ollessa noin 10 000 €.
- Leikkialueilta ei ole kirjattu yhtään tapaturmaa tai vahinkoa.
- Sillankorvan päiväkodin piha uudistettiin, Riukulan leikkipaikan turvallisuutta lisättiin ja leirintäalueelle asennettiin aita. Puutarhuri osallistui Metsätähden pihan suunnitteluun.
- Vanhoja leikkivälineitä korjattiin muutamissa leikkipaikoissa ja Niemisjärven matonpesupaikalla uusittiin mankelilevy.
- Haitallisten vieraslajien torjuntaa jatkettiin kunnan omistamilla tonteilla.
- Katteiden laittoa jatkettiin.
- Muutamia istutuksia uusittiin.
- Osallistuttiin Heinähattutorille yhdessä muiden neuvontapisteiden kanssa.
- Aseman Aallonkankaalla suoritettiin taajamametsin maisemahakkuu. Palvelu ostettiin paikalliselta yrittäjältä.
- Hakatalojen piha-alueelta poistettiin vaarallisia yksittäisiä puita. Palvelu ostettiin paikalliselta yrittäjältä.
- Pellisenrannan ranta-alueilta poistettiin näkyvyyttä haittaavaa pajukkoa.

Jätehuolto

- Puutarhurin työpanos oli 32 % ja toimistotyöntekijän työpanos 40 %.
- Jätetiimi kokoontui säännöllisesti. Tiimissä käsiteltiin jätehuollon ajankohtaisia asioita.
- Jätehuollon yhteistyöpalaverit Jyvässeudun sekä alueella toimivien jätteenkuljetusyritysten kanssa.
- Jätehuollon laskutus toteutettiin syksyllä 2017.
- Jätehuollon asiakastietoja päivitettiin ja korjattiin.
- Vaarallistenjätteiden kuntakeräys järjestettiin 26.5. – 27.5.2017 yhdessä Fortum Waste Solutions Oy kanssa. Keräykseen osallistui noin 430 asiakasta (2016 n. 390 asiakasta). Vaarallisen jätteen kertymä oli noin 17 tn (24 tn 2016).
- Kameravalvontaa jatkettiin aluekeräys- ja ekopisteillä.
- Paperikeräys Oy keräsi keräyspaperin.

- Sydän-Suomen Kuljetus Oy huolehti ekopisteiden (19 kpl) ja aluekeräyspisteiden (17 kpl) tyhjennyksestä.
- Kuitupakkausten, metallin ja lasin keräys toteutettiin 5 ekopisteessä Suomen Pakkauskierrätys Rinki Oy:n toimesta. Kunta keräsi lisäksi metallia ja lasia 19 pisteessä.
- Pahvia/ kartonkia kertyi noin 19,3 tn (v 16 noin 27,9 tn) (ei sisällä Rinki Oy:n keräystä).
- Lasia kerättiin hyötykäyttöön noin 18 tn (2016 20 tn ja 2015 28 tn).
- Pienmetallia kerättiin hyötykäyttöön 21 tn (2016 15 tn ja 2015 27 tn).
- Puutarhajätettä otettiin vastaan kirkonkylän entisellä jätealueella. Puutarhajätteelle oli jätelavat asemalla ja Niemisjärvellä 28.4. – 12.5.17.
- Romunkeräys ja SE-romunkeräys järjestettiin yhdessä 4H-yhdistyksen ja HPPP Oy:n kanssa. Metalliomua kertyi noin 76 tn (2016 52 tn ja 2015 55 tn)
- Osallistuttiin koulujen siivouspäivään toukokuussa.
- Alueellisen yhteistyön mahdollisuuksien selvittäminen on kesken.

Rakennusvalvonta

- Asetettujen toiminnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi on lupakäsittelyyn kiinnitetty enemmän huomiota ja tarkennettu sitä tarvittaessa lakiin ja määräyksiin pohjautuviin lupaehdoin, millä on edistetty oikeaa ja hyvää rakennustapaa ja rakentamisen laadun parantamista.
- Rakentamiseen liittyvää viranomaisneuvontaa on pyritty lisäämään ja tuomaan esille sen merkitys rakennushankkeissa. Viranomaisvalvonnan tarkoituksena on ennalta ehkäistä rakennusvirheitä sekä tukea käytäntöjä, joilla edistetään hyvää rakennustapaa.
- Valmistuneille rakennushankkeille, alle viisi vuotta vanhoille, ja myös vanhemmille rakennushankkeille loppukatselmuksia pidettiin 70 kpl; kaikkia viranomaiskatselmuksia rakennushankkeille pidettiin yhteensä 120 kpl.
- Rakentaminen kunnassa on ollut varsin rauhallista verrattuna aikaisempiin vuosiin, kun vertaa lupa- ja ilmoitusmenettelyn piirissä olevien rakennushankkeiden määrään ja kerrosalaan.
- Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella lupamenettelyllä käsiteltiin rakennus-, toimenpide-, purkamis-, ja maisematyölupia yhteensä 110 kpl, joista uusia asuinrakennuksia oli 3 kpl, ja käyttötarkoituksen muutoksella 5 kpl, muita asuinrakennuksiin liittyviä muutoksia ja laajennuksia 7 kpl, vapaa-ajan rakennuksia ja niihin liittyviä laajennuksia 12 kpl, maatalouteen liittyviä rakennuksia 6 kpl, muita talousrakennuksia 28 kpl, uusia saunarakennuksia 11 kpl, maalämpöjärjestelmiä 7 kpl, jätevesijärjestelmiä 5 kpl, maisematyölupia 15 kpl, purkamislupia 2 kpl, puistomuuntamoja 8 kpl, lämpölaitoksia 1 kpl.
- Vastaavan työnjohtajan ja jatkoaikapäätöksiä tehtiin yhteensä 53 kpl. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia rakentamiseen kohdistuvia ilmoitushakemuksia käsiteltiin 25 kpl.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2015	Tp 2016	TA 2017	TP 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Ympäristöpalvelut ja rakennusvalvonta					
Vakituiset	5,2	4,9	5,2	4,2	-0,7
Sijaiset					
Työllistetyt	1,7	1,5	2	1,3	-0,2
Muut määräaikaiset	0,7	0,8	0,5	1	0,2
Oppisopimus					
Yhteensä	7,6	7,2	7,7	6,5	-0,7

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Ympäristöpalvelut ja rakennusvalvonta 1000 euroa	TP 2016	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Ympäristönsuojelu							
Toimintatuotot	2	5		5	2	- 3	- 67,6
Toimintakulut	- 108	- 96		-96	- 61	34	- 35,9
Toimintakate	- 106	- 91		-91	- 60	31	- 34,2
Rakennustarkastus							
Toimintatuotot	27	37		37	22	- 15	- 40,9
Toimintakulut	- 87	-119		-119	-107	12	- 9,9
Toimintakate	- 60	-82		-82	- 85	- 3	4,2
Vihertoimi							
Toimintatuotot	197	471		471	451	- 20	- 4,2
Toimintakulut	- 239	-248		-248	- 269	- 22	8,8
Toimintakate	- 43	223		223	181	- 42	- 18,8
Ympäristöpalvelut ja rakennusvalvonta yhteensä							
Toimintatuotot	225	513		513	474	- 38	- 7,5
Toimintakulut	- 434	-462		-462	- 438	24	- 5,3
Toimintakate	- 209	51		51	36	- 14	- 27,8

2.2.6.2 Talon palvelut

❖ Siivouspalvelu

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Strateginen tavoite

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Hankasalmen kunnan toimitilojen laitoshuollon ja siivouspalvelun järjestäminen	Tuottaa luotettavaa laitoshuoltoa ja siivousta taloudellisesti lähinnä kunnan omiin kiinteistöihin	- talouden toteuman seuranta - asiakastyytyväisyys-kyselyt	- Talousarvioseuranta toteutettu kuukausittain - Asiakastyytyväisyys-kysely toteutettu perusturvan/palvelutalojen osalta

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Taloudellisesti ja ekologisesti järjestetty kunnan toimitilojen siisteys ja terveellisyys	Henkilöstö noudattaa siivoussopimuksia ja hallitsee joustavan toimintamallin	- talouden toteuman seuranta - henkilöstön kuukausipalaverit - koulutuspäivä/hlö - kehityskeskustelut	- Talousarvioseuranta toteutettu kuukausittain - Kuukausipalaverit pidetty kuukausittain pois lukien kesäkuukaudet - Koulutuspäivät toteutettu suunnitelman mukaisesti - Kehityskeskustelut pidetty

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

- Sitoutuminen sopimusten mukaisiin tehtäviin
- Haasteet muutosjohtamisessa

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

- Mitoituksen ja teknisten välineiden käyttö työohjauksessa apuna
- Työntekijöiden hyvä perehdytys ja palveluajatuksen kirkastaminen
- Henkilöstön koulutus (ammattillisen osaamisen lisääminen), työn motivointi ja arvostus

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

- Kiinteistöjen mitoitus on päivitetty
- Kuukausipalavereissa on keskusteltu työelämän pelisäännöistä ja siivouspalvelun palvelulupauksesta
- Kuukausipalavereiden yhteydessä on järjestetty ammattiosaamista lisäävää koulutusta

Tehtävä:

Hankasalmen siivouspalvelu tuottaa siivousta ja laitoshuoltoa lähinnä kunnan omiin kiinteistöihin.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Siivouspalvelun tavoitteena on tuottaa laitoshuolto- ja siivouspalvelua sopimusten mukaisesti kustannustehokkaasti ja asiakaslähtöisesti. Ammattitaitoinen henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa siivoustyön ajanmukaisilla laitteilla ja välineillä mitoituksen mukaisesti.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

Palvelut tuotetaan sopimusten mukaisesti

Toiminnan painopisteiden vaikutus tavoitteiden toteuttamiseen

Uusien työmenetelmien ja koulutuksen myötä työmotivaatio on lisääntynyt joka näkyy tulevina vuosina siivoustyön tehokkuutena ja laatuna.

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Siivouspalvelu: -siivouksen taso	€/m ² m2/työntekijä	39,84 947	40,04 806	1150	1250
Henkilöstön hyvinvointi ja ammattillinen osaaminen	Täydennyskoulutukseen osallistuminen 2 pv/hlö/vuosi	0,5	1,5	2	1,8

Henkilöstön määrä (htv ¹) Siivouspalvelu	Tp 2015	Tp 2016	TA 2017	TP 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vakituiset	20,5	19	18	17	-2
Sijaiset	käytetty	3,2	tarvit.	2,8	-0,4
Työllistetyt	1	1	2	2	1
Muut määräaikaiset	3,5				
Oppisopimus	2	0,25			-0,25
Yhteensä		23,45	20	21,8	-1,65

❖ Ruokapalvelu

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Strateginen tavoite

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Ruokapalvelu toimii tulevina vuosina kunnan järjestämänä omana tukipalveluna.	<p>Toiminta on asiakaslähtöistä ja kokonaisvaltaista palvelua.</p> <p>Henkilöstö hallitsee joustavan toimintamallin.</p> <p>Palvelut tuottaa osaava ja joustava henkilöstö tiimimäisellä toimintatavalla.</p>	<p>> talousarvio</p> <p>> riittävä koulutus</p> <p>> sairauspoissaolojen seuranta</p> <p>> kehityskeskustelut</p>	<p>- Talousarvioseuranta kuukausitasolla, esillä ruokapalvelun henkilöstöpalavereissa. Poikkeamista on keskusteltu työntekijöiden kanssa.</p> <p>- Työntekijät osallistuneet ravitsemisalalan ammattilaisille suunnattuihin tuote-esittelyihin, koulutukseen ja messuille.</p> <p>- Henkilöstö on ollut aktiivisesti mukana uusien toimintamallien kehittämisessä.</p> <p>- Sairauspoissaolojen seuranta HR-Sap järjestelmässä.</p>

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Ruokapalvelu toimii osana Hankasalmen kunnan talonpalveluja, tuottaen ruokapalvelut oman kunnan organisaatiolle.	<p>* Ruokapalvelu tuottaa laadukkaita, turvallisia, kasvatusta ja hoitoa tukevia ateriapalveluja asiakkaiden tarpeiden mukaan</p> <p>*Toiminnassa noudatetaan eri asiakasryhmien valtakunnallisia ravitsemissuosituksia</p> <p>* Toiminta on ammattitaitoista, turvallista, tehokasta ja taloudellista.</p> <p>*Tavoitteena on pienentää ruokahävikkiä ja vaikuttaa asiakkaiden asenteisiin ja valintoihin.</p>	<p>> talousarvio</p> <p>> suorite/hlö</p> <p>> koulutuspäivä/hlö</p>	<p>- Talousarvioseuranta kuukausitasolla, esillä ruokapalvelun kuukausikokouksissa. Poikkeamista on keskusteltu työntekijöiden kanssa.</p> <p>- Toiminnassa huomioitu asiakkaiden yksilöityjä ravitsemuksellisia tarpeita.</p> <p>- Käytössä ajanmukaiset valtakunnalliset ravitsemissuositukset koskien kaikkia asiakasryhmiä.</p> <p>Taloudellisen toiminnan perusteena ruokalistan vakioreseptiikka, asiakasmäärän muutoksiin nopea reagoiminen ja taloudellinen raaka-ainehankinta</p>

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

- Kunnan talous
- Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus
- Toiminnalliset muutokset
- Henkilöstön jaksaminen
- Ikäjohtaminen

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

- Kunnan talous pysyy hallitusti vakaana
- Oikea-aikainen rekrytointi, palkkaus/työtehtävä
- Alan opiskelijoiden hyödyntäminen – opiskelijoiden työssäoppiminen
- Uusien työntekijöiden hyvä perehdytys
- TYHY-toiminta, henkilöstön huomioiminen ja arvostaminen
- Tiedonkulku ja tiedotus toiminnallisten muutosten kohdatessa
- Koulutuksen ja itsensä kehittäminen, uuden oppimisen arvostaminen

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittämiseen

Ruokapalvelun henkilöstö on ammattitaitoista ja joustaa työtilanteiden mukaan. Lyhytaikaisiin sairauslomiin ei ole palkattu sijaishenkilöitä. Loppuvuoden useat päällekkäiset sairauslomat ja niiden tuoma työpaine ovat rasittaneet työssä olevaa henkilöstöä. Ammattitaitoisen sijaishenkilöstön rekrytointi on Hankasalmen haasteellista. Ruokapalvelun toimintaa on kehitetty ja laitekantaa uusittu taloudellisten resurssien mukaan ajan vaatimusta vastaaviksi. Kehittämistyössä henkilöstö on ollut mukana.

Henkilöstön keski-ikä on 54 vuotta. Työntekijöiden perättäinen eläköityminen tuo haasteita toiminnan kehittämiseen. Odotettavissa oleva SOTE-uudistus on antanut omat uhkatekijät ja paineet työtehtävien jatkuvuudesta.

Tehtävä:

Hankasalmen kunnan ruokapalvelu tuottaa laadukkaita, ravitsemussuositusten mukaisia ateriapalveluja asiakasläheisesti eri elämänkaaren vaiheissa oleville asiakkaille.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Ruokapalvelun toiminta on ammattitaitoista, turvallista, tehokasta ja taloudellista. Ammattitaitoinen henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa ateriat asiakaslähtöisesti ajanmukaisilla laitteilla ja välineillä käyttäen ensiluokkaisia ja turvallisia raaka-aineita. Palveluja tuotetaan päiväkotien, koulujen ja palvelutalojen asiakkaille. Lisäksi tuotetaan kotipalveluaterioita.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnitelmakaudella

- Palvelutason turvaaminen joustavalla, taloudellisella ja uudistavalla toiminnalla
- Henkilöstön ammatillisen osaamisen ylläpitäminen täydennyskoulutuksella
- Henkilöstön jaksamisesta huolehtiminen

Toiminnan painopisteiden vaikutus tavoitteiden toteuttamiseen

Toiminnan painopistealueet vastaavat hyvin Hankasalmen kunnan ruokapalvelun toimintaa. Ruokapalvelun taloudellinen kokonaistulos osoittaa että vuosi 2017 on toteutunut TA:n mukaisesti. Positiivinen asia on että ruokapalvelun toimintakate on poistojen jälkeen + 70.972€, mikä suurelta osin johtuu raaka-ainekustannussäästöstä (n. 10 %). Toimintaa on pystytty kehittämään laadukkaasti ja henkilöstöllä on ollut mahdollisuus ammattitaidon ylläpitämiseen ja koulutukseen. Työntekijöiden jaksamiseen on myös kiinnitetty huomiota. Työntekijöitä on kannustettu osallistumaan kunnan järjestämiin työkykyä ylläpitäviin tapahtumiin - tosin ajankohdat rajoittavat osallistumista. Toimintavuoden aikana toteutettiin kaksi yhteistä virkistystapahtumaa, Laukaassa ja Toivakassa.

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Ruokapalvelu: -kouluruokailu	€/suorite suorite/työntekijä	2,49 27200	2,76 25577	3,18	2,58 26521
-laitoruokailu	€/suorite suorite/työntekijä	4,95 22709	4,80 21651	3,79	3,10 22309
Henkilöstön hyvinvointi ja ammattillinen osaaminen	Täydennyskoulutukseen osallistuminen 3 pv/hlö/vuosi	1,5	1,5	3	1

Henkilöstön määrä (htv ¹) Ruokapalvelu	Tp 2015	Ta 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Vakituiset	14	14	14,2	14	-0,2
Sijaiset		0,9	0,9	1,5	+0,6
Työllistetyt	2	0,7		1	+0,3
Muut määräaikaiset Ruoka-autonkuljettaja		0,8		0,9	+0,1
Oppisopimus					
Yhteensä	16	16,4	15,01	17,4	

❖ Kiinteistöhuolto

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Kiinteistöhoito varmistaa jatkossakin tehtävillään turvallisen asumisen ja toiminnan kiinteistöissä.	Toiminta on läheistä, kaikki sektorit tuntevaa kokonaisvaltaista palvelua	- koulutuksen riittävyys (suositukset) - kehityskeskustelujen antama palaute hyödynnetään	Koulutuksessa jäätin tavoitteista. Kehityskeskusteluissa on myös paranneltavaa. Tiedonkulkua saatiin paranneltua ja jatkossa lisää.
Säästöjen hakeminen valaistuksesta, ilmastoinnista, lämmityksestä.	Henkilöstö hallitsee joustavan toimintamallin Palveluja tuotetaan monipuolisella ja osaavalla henkilöstöllä tiimimäisesti	- tiedonkulun ja tiedon saannin parantaminen - koulutukset kohteittain	Valaistuksessa suurimpiin kohteisiin on otettu ledi-valot käyttöön. Lämmityksessä säädöt on pyritty optimoimaan.

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiseksi

- henkilöstön saatavuus heikkenee
- sitoutuminen tehtäviin / työssä jaksaminen
- palveluketjujen pirstaloituminen
- ikäjohtamisen haasteet
- Sote / yhtiöittäminen ??

Miten riskit hallitaan ja miten niihin reagoidaan

- huolehditaan oikea-aikaisesta rekrytoinnista ja palkkauksesta
- hyvä perehdytys ja palveluajatuksen kirkastaminen
- TYHY-päivät, henkilöstön huomioiminen ja arvostaminen
- säilytetään toimivat palveluketjut hyvällä suunnittelulla ja toteutuksella

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

- Palveluketjujen / informaation on pysyttävä selkeänä muutoksista huolimatta

Tehtävä

Tuottaa tukipalveluita kiinteistönhoidon osalta lähinnä kunnan omalle organisaatiolle ja Kiinteistöyhtiö Hakalle

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

Tuottaa laadukkaita palveluja monipuolisesti ja joustavasti yhdistetyllä henkilöstöllä

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

Kiinteistöhoito: Varmistaa toiminnallaan käyttäjille turvallinen toimintaympäristö.
Henkilöstön jaksamisesta ja ammatillisuudesta huolehtiminen.

Toiminnan painopisteiden vaikutus tavoitteiden toteuttamiseen

- Tavoitteisiin on päästy kokonaisvaltaisesti hyvin
- Henkilöstön työnkuvaa tarkenneltu ja eikä työssä jaksamisen suhteen ongelmia.
- Koulutuspäivien määrässä ei päästy haluttuun tulokseen.

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Kiinteistöhuolto				
Vakituiset	6	6	6	0
Sijaiset				
Työllistetyt	2	2	2	0
Muut määräaikaiset				
Oppisopimus				
Yhteensä	8	8	8	0

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Kiinteistöhoito: -kiinteistönhoidon taso	m ² /työntekijä	8660	8990	8660	8990
Henkilöstön hyvinvointi ja ammatillinen osaaminen	Täydennyskoulutukseen osallistuminen 2 pv/hlö/vuosi	1,5	2	2	1,5
Veden kulutus - pois lukien vesilaitokset	Seuranta FimX- ohjelmalla	35900	34700	24700	

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Talon palvelut 1000 euroa	TP 2016	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	TP 2017	Poikkeama	Poikk. %
Hallinto							
Toimintakulut	- 7						
Toimintakate	- 7						
Siivouspalvelut							
Toimintatuotot	694	691		691	753	62	8,97
Toimintakulut	- 709	-670		-670	-582	88	-13,12
Toimintakate	- 15	21		21	171	150	714,28
Kiinteistöhuolto							
Toimintatuotot	1488	1653		1653	1699	46	2,78
Toimintakulut	- 908	-943		-943	-959	-16	1,70
Toimintakate	580	710		710	740	10	1,41
Ruokapalvelu							
Toimintatuotot	1211	1313		1313	1289	-24	1,83
Toimintakulut	-1286	-1340		-1340	-1207	133	-9,92
Toimintakate	-75	-27		-27	83	110	407,40
Talonpalvelut yhteensä							
Toimintatuotot	3394	3675		3675	3741	66	1,80
Toimintakulut	- 2911	-2957		-2957	-2755	202	-6,83
Toimintakate	483	680		680	986	306	45

2.2.6.3 Asuntotoimi
Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
<p>Palvelu perustuu asiakkaiden tarpeeseen.</p> <p>Luoda asiakkaille mahdollisuus hyvään asumiseen erilaisissa elämäntilanteissa.</p> <p>Tuottaa palvelua tehokkaasti, tarkoituksen mukaisilla toimintatavoilla ja kannattavasti ottaen huomioon omistajan odotukset ja tarpeet.</p> <p>Toiminta perustuu avoimuuteen, rehellisyyteen, oikeudenmukaisuuteen.</p>	<p>Tarjota monipuolisia, kohtuuhintaisia, asumisen ratkaisuja ottaen huomioon asukkaiden muuttuvat tarpeet.</p> <p>Toimia kustannustehokkaasti asunto-omaisuutta hoitaessamme.</p> <p>Panostaa henkilöjohtamiseen sekä osaamiseen ja innovointikykyyn</p>	<p>vuokrahinnat €/m²</p> <p>asukaspalaute (>3)</p> <p>vuokrausaste (>92%)</p> <p>koulutus (> 3krt/v/hlö)</p>	<p>Vuokrahintoihin ei muutoksia vuoden 2014 harmonisoinnin jälkeen</p> <p>asukaspalautekysely ajankohtainen</p> <p>vuokrausaste n. 89 % (vuokrausastetta laskee tyhjiillä olevat rivitalo- ja huoneistot sekä kiinteistöt)</p> <p>osittain toteutunut</p>

RISKIT

Riskien arviointi

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiseksi

- osa rakennuksista vaatii linja- sekä peruskorjausta lähivuosien aikana, tämä vaikeuttaa osakkeiden
- sekä rakennusten myyntiä
- irtisanomisten ja poismuuttojen jälkeen asunnoissa joudutaan tekemään ”täysimittainen remontti”, mikä nostaisi huoneiston myyntiarvoa
- tarjonnan kasvu kunnassa myytävien asuntojen osalta
- kunnan taloustilanne
- lainakorot
- energiahinnat

Riskien hallinta

- toiminnan ja talouden seuranta ja niihin ajoissa reagointi
- työmenetelmien kehittäminen uusien ajatusten pohjalta
- vuokrahintojen seuraaminen tuotos/panos pohjalta
- myyntihinta vastaamaan huoneiston/rakennuksen kuntoa
- uudet energian ratkaisumallit
- kaukolämpö

Tehtävä:

Tarjota monipuolisia, kohtuuhintaisia, asumisen ratkaisuja ottaen huomioon asukkaiden muuttuvat tarpeet.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

Tuottaa edellä mainittuja palveluja tehokkaasti, tarkoituksenmukaisilla toimintatavoilla ja kannattavasti omistajan ja asukkaiden tarpeet huomioon ottaen.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

- toiminnan kehittäminen tehokkaampaan suuntaan
- palvelujen edelleen kehittäminen
- lämmitysmuotojen lämmityksen tuoton uusiminen
- vapaana/tyhjillään olevien huoneistojen/kiinteistöjen myyminen
- huonokuntoisten kiinteistöjen mahdollinen purkaminen

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Tavoitteiden toteutuminen pääsääntöisesti toteutunut.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
vuokrauksen käyttöaste		> 92%	> 94%		
asiakastyytyväisyysmittaus		> 3,0			

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Kiinteistön hallinta, kunnan Koy:t ja asuntotoimi					
Vakituiset	4,4	5,5	4,0	4,0	-1,5
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset				0,03	0,03
Oppisopimus					
Yhteensä	4,4	5,5	4,0	4,0	-1,47

2.2.6.4 Konsernin kiinteistöhallinto

Strateginen tavoite

Vastuuviranhaltija kiinteistöjohtaja

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Tulos
Kunnan kiinteistöjen ja kiinteistöyhtiöiden teknistaloudellisesti edullinen hallinta sekä hallintaprosessien toimivuus.	Kiinteistöomaisuuden arviointi ja ylläpidettävän kiinteistömassan kokonaistaloudellinen kehittäminen Investointien, korjausten, huollon, hankintojen ja tekniikan ohjaus kokonaistaloudelliseen tulokseen.	Käyttöaste, arvonmääritysten tulokset, asiakaskyselyiden tulokset	Käyttöaste on säilynyt hyvänä. Numeerisia mittauksia ei vuoden 2017 aikana ole tehty.

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Vastuuviranhaltija kiinteistöjohtaja

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Tulos
Kiinteistöjen arvon säilyminen. Parantaa kiinteistöjen kannattavuutta ja vastata kustannusten hallinnasta sekä ylläpidon laadusta sekä hankintaprosessien toimivuudesta.	Kiinteistöjen kunnossapidosta huolehtiminen ja niiden kustannusten seuranta ja kohdentaminen. Hankkeiden kokonaistaloudellinen toteuttaminen. Kiinteistöjen hallinta omistaja ohjauksessa. Toimintatapojen ja menetelmien tehostaminen ja jatkuva kehittäminen. Toiminta on voimassa olevien lakien ja määräysten sekä toimintaperiaatteiden mukaista ja että taloudellinen ja toiminnallinen raportointi on luotettavaa.	Ylläpitokustannusten seuranta (€/m ³) Energian kulutuksen seuranta (Mwh/m ³) Sähköisen huoltokirjan kattavuuden parantaminen ja sidosryhmien sitouttaminen sähköisen kiinteistöhallinnan käyttöön. Budjetissa pysyminen	Ylläpitokustannukset 1,75 m€/90.500 m ³ 19,30 €/m ³ Lämpöenergia toimitalakiinteistöillä ka. 22 kwh/m ³ Tehtävät pääosin viety sähköiseen huoltokirjaan. Käyttäjien sitouttamisessa on vielä työtä. Vuosikate 24 % talousarviota parempi, eli säästää n. 19.000 €

RISKIT

Keskeisimmät riskit kyseisen tavoitteen toteutumiseksi

- ennalta-arvaamattomat korjaus-/rakentamistarpeet
- energianhinnan muutokset ja hallinta

Riskien hallinta/miten niihin voidaan reagoida

- kustannusten tehokas seuranta ja muutoksiin reagointi ajoissa
- eri energiamuotojen vertailu ja käyttöönotto
- henkilöstön koulutus
- yllä pidetään ja uudistetaan kiinteistöjä taloudellisten resurssien mukaan tehokkaasti ja kannattavasti ottaen huomioon omistajien ja käyttäjien odotukset ja tarpeet ja samalla varmistetaan niiden arvon kehittymisen pitkällä aikavälillä.
- kunnan talouden hallinta kiinteistöhallinnan välinein

Tehtävä:

Kunnan yksin tai osittain omistamien kiinteistöjen arvon positiivinen kehitys ja kustannusten hallinta. Kiinteistöjen ylläpidosta sekä prosessien toimivuudesta vastaaminen. Kiinteistöjen käyttäjille ylläpidollisen palvelun tuottaminen.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kiinteistöjen kokonaistaloudellinen hallinta ja kunnossapito
- Investointien kokonaistaloudellinen tuottaminen
- Käyttäjien kiinteistötekniikan toimintaedellytysten ylläpitäminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja suunnittelukaudella:

- Sähköisen palautekanavan käyttöönotto
- Kiinteistönpidon kokonaistaloudellinen tarkastelu
- Kiinteistönpidon seurantarjestelmien käyttöönottoon valmistautuminen

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Tavoitteen määrittely	Mittari	Ta 2015	Ta 2016	Ta 2017	Tulos
Rakennuttamisen lomakkeiston yhtenäistäminen ja päivitys sähköisen huoltokirjan käyttöönotto		Lomakkeiston päivitys uusien lakien, määräysten ja asetusten mukaisiksi jatkuu uudistukset huoltokirjaan.			
Kiinteistöjen ylläpito-kustannusten seurantarjestelmä		Projektipankkiin tulossa mallinnus-ohjelma		Hankinnan ja käyttöönoton tehtävät	Hankinta odottaa SAP selvitystä
Kiinteistökohtaisen kannattavuuden arvioinnin luominen		Kiinteistöjohtajaa pyydetty mukaan kehittämään sitä.		Hankinnan ja käyttöönoton tehtävät	Hankinta odottaa SAP selvitystä

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Konsernin kiinteistöhallinto 1000 euroa	TP 2016	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvio muutokset 2017	Talousarvio muutosten jälkeen	TP 2017	Poikkeama	Poikk. %
Konsernin kiinteistöhallinto							
Toimintatuotot	40	30		30	40	10	33,3
Toimintakulut	-111	-109		-109	-105	4	-3,7
Toimintakate	-71	-79		-79	-65	14	-17,7
Asuntotoimi							
Toimintatuotot	773	815		815	808	-7	-0,85
Toimintakulut	-713	-813		-813	-695	118	-14,5
Toimintakate	60	1		1	113	112	
Pelastustoimi							
Toimintakulut	-434	-425		-425	-408	17	6,75
Toimintakate	-434	-425		-425	-408	17	6,75
Konsernin kiinteistöhallinto yhteensä							
Toimintatuotot	813	845		845	849	4	0,47
Toimintakulut	-1258	-1 347		-1 347	-1209	138	10,20
Toimintakate	-445	-502		-502	-360	142	-28,2

2.2.6.5 Infrapalvelut

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Strateginen tavoite

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Kestävän kehityksen mukainen infra	Kunnallistekniikan rakentaminen ja uusiminen mm. uusiomateriaaleja käyttäen. Esim. asfaltin kierrätys. Kaavoituksen ajan tasalla pitäminen, vesihuollon kehittäminen	Takaisinmaksuaika, kustannustehokkuus	Rakentamisessa ja uusimisessa on pyritty kustannustehokkaisiin ratkaisuihin.

Kunnan strategiaa tukeva toiminnallinen tavoite vuodelle 2017

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Talousarviossa mukainen toiminta	Infran kaikilla osa-alueilla suunnitelmallinen toiminta	Euro	Toiminta pysyi talousarviossa tai alitti sen

RISKIT

Keskeisimmät riskit toiminnallisen tavoitteen toteutumiselle

- Ammattitaitoisen henkilöstön riittävyys ja rahoituksen saaminen infratoimintoihin.

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan

- Koulutus
- Osaajien jäädessä eläkkeelle, uuden henkilöstön rekrytoiminen
- Riittävän henkilöstömäärän pitäminen työssä jaksamisen takaamiseksi.
- Nykyaikaisten työmenetelmien ja –välineiden käyttö

Arvio riskien vaikutuksista tavoitteiden toteutumiseen ja toiminnan kehittymiseen

Vuoden 2017 koulutus keskittyi kottikoulutuksiin. Vuoden aikana päivitettiin työturvallisuus-, tieturva-, tulityö-, sekä vesityökorttien voimassaoloja.

Vuoden aikana laadittiin konsulttityönä työvoiman mitoitus Infrapalveluille. Mitoituksen tuloksena saatiin täyttölupa yhdyskuntarakentajan sekä vesihuoltolaitoksen hoitajan toimille. Rekrytointi aloitettiin loppuvuonna. Vakituisen henkilöstön lisäksi oli palkattuna määräaikaikaisilla sopimuksilla lisätyövoimaa. Uudet leasing-traktorit otettiin käyttöön toukokuussa

Tehtävä:

Infratoimintojen ylläpito ja kehittäminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Mahdollistaa toimiva, viihtyisä ja turvallinen infrarakenne

Toiminnan painopistealueet vuonna 2017 ja taloussuunnitelmakaudella

- Vesilaitos- ja jätevesitoiminnan kannattavuus
- Valaistuksen saneerausohjelma, katuvalaistuskeskuksien valvonta ja ohjausjärjestelmän käyttöönotto
- Kadut ja tiet
- Vesihuollon turvaaminen häiriötilanteissa, varavesilaitoksen käyttöönotto
- Kaavoituksen ajantasaistaminen
- Pohjavesien suojelusuunnitelman laatiminen yhteistyössä ympäristöviranomaisen kanssa.

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Katuvalojen valvonta ja ohjausjärjestelmä otettiin käyttöön.

Katujen saneerausta tehtiin investointisuunnitelman mukaisesti. Kirkkorannantien saneerauksen yhteydessä tehtiin samalla saneeraustoimia myös katurakenteessa sijaitsevaan putkiverkoston.

Aseman asemakaava-alueelta laadittiin kaavan pohjakartta vuoden 2014 ortoilmakuvauksen aineistosta.

Pohjavesien suojelusuunnitelman laatiminen käynnistettiin yhteistyössä ympäristöviranomaisen kanssa.

TALOUDELLISET TAVOITTEET

Henkilöstön määrä (htv ¹)	Tp 2015	Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017	Muutos edelliseen vuoteen
Infrapalvelut					
Vakituiset	6	6	6	5,7	- 0,3
Sijaiset		0,8	0,5	0,3	- 0,2
Työllistetyt	1		1		
Muut määräaikaikaiset		2,5	1	2,4	- 0,1
Oppisopimus			0,5		
Yhteensä	7	9,3	9	8,4	- 0,6

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Infrapalvelut 1000 euroa	TP 2016	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	TP 2017	Poikkeama	Poikk.%
Hallinto							
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-22	-35		-35	-41	-5	114,5
Toimintakate	-22	-35		-35	-41	-5	114,5
Vesihuolto							
Toimintatuotot	749	812		812	696	-116	-85,7
Toimintakulut	-469	-520		-520	-477	42	91,8
Toimintakate	280	292		292	219	-73	-74,9
Kaavoitus							
Toimintatuotot	9	5		5	3	-2	∞
Toimintakulut	-112	-132		-132	-79	53	60,0
Toimintakate	-103	-127		-127	-76	51	59,9
Liikennealueet							
Toimintatuotot	3	1		1	7	6	∞
Toimintakulut	-231	-265		-265	-231	35	13,2
Toimintakate	-228	-264		-266	-263	3	98,7
Varikko							
Toimintatuotot	103	117		117	143	26	-122,5
Toimintakulut	-182	-230		-230	-192	38	83,7
Toimintakate	-79	-113		-113	-49	64	43,3
Infrapalvelut yhteensä							
Toimintatuotot	904	935		935	889	-47	-95,0
Toimintakulut	-1056	-1182		-1182	-1067	116	90,2
Toimintakate	-151	-247		-247	-179	69	72,1

2.2.6.6 Vesihuoltolaitos–taseyksikkö

Eduskunta hyväksyi lait maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta (682/2014) sekä vesihuoltolain muuttamisesta (681/2014) 3.6.2014. Lait tulivat voimaan 1.9.2014.

Vesi- ja viemärlaitoksen kirjanpito eriytettiin lakimuutoksen edellyttämällä tavalla taannehtivasti vuoden 2015 alusta lähtien. Erillisestä toimintayksiköstä tulee laatia tilinpäätöksen yhteydessä toimintakertomus.

Vesi- ja viemärlaitos, yleistä

Hankasalmen kunnan vesihuoltolaitos toimittamana talousvesi on peräisin kunnan pohjavesilaitokselta. Kunnan verkoston asiakkaiden lisäksi talousvettä johdetaan lisäksi 10 vesiosuuskunnalle. Vuonna 2017 laskutettu talousveden määrä oli n. 152 t m³ eli noin 417 m³ vuorokaudessa. Laadultaan talousvesi on hyvää ja se täyttää Sosiaali- terveysministeriön laatuvaatimukset. Kunnan vesihuollon asiakkaiden sekä 5 vesiosuuskunnasta syntyvät jätevedet johdetaan puhdistettavaksi kunnan jätevedenpuhdistamolle. Jätevettä laskutettiin vuonna 2017 n. 138 t m³. Vuonna 2017 vesihuoltolaitoksen toiminnassa ei tapahtunut suuria poikkeamia muuta kuin yksi putkirikko kirkonkylän keskustassa.

Organisaatio

Vesihuoltolaitoksen tulosalueella työskenteli vuonna 2017 suoraan 1,5 henkilöä (vesilaitoshoitajat). Vesilaitoksella on ympärivuorokautinen vikapäivystys, joka toimii 24/7 järjestelmällä. Päivystysringissä oli vuonna 2017 kuusi henkilöä. Osa päivystäjistä sekä muut vesihuoltolaitoksen toimihenkilöt työskentelevät päätoimisesti muilla tulosalueilla.

Taksat

Vuonna 2017 oli voimassa 1.1.2015 voimaan tullut vesi- ja jätevesitaksa.

Käyttömaksua ja perusmaksua perittiin sekä talousveden että jäteveden osalta. Hankasalmen kunnan vesihuoltolaitoksen talousveden asiakkaina oli 763 kiinteistöä ja jäteveden osalta 711 kiinteistöä.

Vuonna 2017 käyttömaksut olivat (0 % alv.):

-vesi 1,70 €/m³

-jätevesi 3,00 €/m³

Vesiosuuskunnat saivat alennusta vesimaksusta -25 % ja jätevesimaksusta -15%.

Vesi- ja viemärlaitoksen tuloslaskelma vuodelta 2017

-liikevaihto	696 220 €
-materiaalit ja palvelut	347 834 €
-henkilöstökulut	123 083 €
-muut toimintakulut	6 475 €
-poistot ja muut kulut	255 694 €
-tilikauden liikealijäämä	36 865 €

Tarkemmat tiedot vuoden 2017 taloudesta ja tase 2017 on esitetty tilinpäätöslaskelmissa.

Talousarvion toteutuminen

Vesi- ja viemärlaitoksen toiminta jatkui suunnitelmakaudella kunnan erillisenä toimintayksikkönä, jonka tulee itse kattaa menonsa.

Talousveden myyntimäärä (m³) väheni 14 % vuodesta 2016. Pääosin tästä johtuen vesi- ja jätevesimaksutulot alittuivat talousarviosta 10 %, ja oli noin kahdeksan prosenttiyksikön heikompi tulos kuin vuonna 2016.

Vesilaitoksella, vedenottamalla, jäteveden puhdistamalla, pumppaamoilla ja vesihuoltoverkossa tehtiin korjaus-, ylläpito- ja saneeraustoimenpiteitä, mm. Kirkkorannantien alkupäässä saneerattiin vesijohtoverkosta, ylävesisäiliö pestiin, jäteveden puhdistamon hiekanerotin kuljetin peruskorjattiin ja Tervaniemen vedenottamon altaiden kattaminen valmistui. Lisäksi Tervaniemen arseeninpoistorakennuksen ympärille rakennettiin aita ja hankittiin kameravalvonta pohjaveden ottamolle, veden käsittelylaitoksille sekä ylävesisäiliölle.

VESIHUOLTOLAITOKSEN TULOSLASKELMA	2017	2016
1.1.-31.12.		
Liikevaihto	696 220,14	749 497,74
Materiaalit ja palvelut	-347 833,47	-318 831,98
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-156 759,88	-139 131,28
Palvelujen ostot	-191 073,59	-179 700,70
Henkilöstökulut	-123 083,10	-138 962,07
Palkat ja palkkiot	-93 021,95	-104 044,28
Henkilöstösivukulut	-30 061,15	-34 917,79
Eläkekulut	-26 436,30	-30 231,44
Muut henkilöstösivukulut	-3 624,85	-4 686,35
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-255 693,54	-269 455,07
Liiketoiminnan muut kulut	-6 475,37	-11 420,51
Liikelyijäämä (-alijäämä)	-36 865,34	10 828,11
Rahoitustuotot ja -kulut	-94 685,39	-112 017,70
Korvaus peruspääomasta	-48 104,43	-45 830,31
Muut rahoituskulut	-46 580,96	-66 187,39 *)
Alijäämä ennen satunnaisia eriä	-131 550,73	-101 189,59
Satunnaiset tuotot ja -kulut		
Satunnaiset tuotot		
Satunnaiset kulut		
Alijäämä ennen varauksia	-131 550,73	-101 189,59
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	3 357,89	3 357,89 *)
Tilikauden alijäämä	-128 192,84	-97 831,70

Liikevaihto sisältää sekä kunnan ulkopuolisilta että muilta toimijoilta saadut myyntitulot.

*) Vertailuvuoden 2016 laskelmaan lisätty lainan korkokulut ja poistoeron vähennys.

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,8	4,3
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	6,4	6,4
Voitto, %	18,89	13,50

VESIHUOLTOLAITOKSEN RAHOITUSLASKELMA	2017	2016
Toiminnan rahavirta	124 142,81	168 265,48
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-36 865,34	10 828,11
Poistot ja arvonalentumiset	255 693,54	269 455,07
Rahoitustuotot ja -kulut	-94 685,39	-112 017,70
Investointien rahavirta	-77 702,03	-143 013,08
Investointimenot	-77 702,03	-143 013,08
Toiminnan ja investointien rahavirta	46 440,78	25 252,40
Rahoituksen rahavirta		
Lainakannan muutokset	-350 000,00	-350 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	-350 000,00	-350 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta		
Lyhytaikaisten lainojen muutos muilta		
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	303 559,22	324 747,60
Saamisten muutos muilta	-1 280,92	-89 592,22
Korottomien velkojen muutos kunnalta	316 731,67	399 495,63
Korottomien velkojen muutos muilta	-11 891,53	14 844,19
Rahoituksen rahavirta	-46 440,78	-25 252,40
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahavarojen muutos	0,00	0,00

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 3 vuodelta, 1000 e	222	
*) Tunnusluku on laskettu 5 vuoden sijaan ajalta, jonka vesihuoltolaitos on ollut kirjanpidollisesti eriytettyä taseyksikkönä eli vuodesta 2015 alkaen.		
Investointien tulorahoitus, %	498,4	
Lainanhoitokate	0,5	0,6

VESIHUOLTOLAITOKSEN TASE

2017

2016

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT	4 944 735,56	5 116 569,17
Aineelliset hyödykkeet	4 944 735,56	5 116 569,17
Rakennukset	3 150 918,73	3 290 043,13
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 793 816,83	1 786 080,11
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		40 445,93
VAIHTUVAT VASTAAVAT	276 925,60	278 206,52
Saamiset	276 925,60	278 206,52
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	276 925,60	278 206,52
VASTAAVAA	5 221 661,16	5 394 775,69

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA	2 515 515,94	2 643 708,78
Peruspääoma	3 206 961,43	3 206 961,43
Edellisten tilikausien alijäämä	-563 252,65	-465 420,95
Tilikauden alijäämä	-128 192,84	-97 831,70 *)

POISTOERO JA VAPAAEHTOISET

VARAUKSET	32 203,27	35 561,16
Poistoero	32 203,27	35 561,16

VIERAS PÄÄOMA

2 673 941,95	2 715 505,75
Pitkäaikainen	2 306 251,04
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	875 000,00
Korottomat velat kunnalta	986 342,11
Liittymismaksuvelat	444 908,93
Lyhytaikainen	367 690,91
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	350 000,00
Ostovelat	17 690,91
	26 186,38

VASTATTAVAA	5 221 661,16	5 394 775,69
--------------------	---------------------	---------------------

TASEEN TUNNUSLUVUT

Omavaraisuusaste, %	48,8	49,7
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	384,1	362,3
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	384,1	362,3
Kertynyt alijäämä, 1000 e	691	563
Lainakanta 31.12., 1000 e	1 225	1 575
Lainasaamiset 31.12., 1000 e	0	0

*) Vertailuvuoden 2016 laskelmaan on lisätty viemärlaitoksen lainan korkokulut 66.187,39 euroa.

VESIHUOLTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja –menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja jaksotusmenetelmät:

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti (kv 2.9.2013 § 56). Laskentaperusteet on esitetty kunnan liitetiedoissa.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

LIITETIEDOT

Tuloslaskelman liitetiedot

Liitetieto 6	Liikevaihto	2017	2016
	Vesilaitos	245 064,09	292 868,45
	Viemärlaitos	451 156,05	456 629,29
	Yhteensä	696 220,14	749 497,74

Sisältää sekä kunnan ulkopuolisilta että muilta toimijoilta saadut myyntitulot.

Liitetieto 9	Palvelujen ostot	2017	2016
	Palvelujen ostot		
	Asiakaspalveluiden ostot	0	0
	Muut palveluiden ostot	191 073,59	179 700,70
	Yhteensä	191 073,59	179 700,70

Liitetieto 11 **Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet**

Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden aktivointiraja on 8.000 euroa. Arvioidut poistoajat sekä poistomenetelmät on esitetty kunnan liitetietojen kohdassa 11).

Liitetieto 16 **Poistoeron vähennys**

Poistoeron vähennys (+) on tehty Kunnanhallituksen 6.2.2012 § 20 päätöksen mukaisesti. Poistoero käsitellään kirjanpidossa vähentämällä 21.941,84 euroa tasasuuruusina erinä yhdeksän vuoden aikana alkaen vuodesta 2011.

Taseen liitetiedot

Vastaavaa

Liitetieto 19

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	Aineelliset hyödykkeet					Aineelliset hyödykkeet yhteensä
	Maa- ja vesi- alueet	Raken- nukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	ja ja kalusto	Enn.maksut ja keskener. hankinnat	
Poistamaton hankintameno 1.1.		3 290 043,13	1 786 080,11		40 445,93	5 116 569,17
Lisäykset tilikauden aikana			69 555,23			69 555,23
Rahoitusosuudet tilikaudella						0,00
Vähennykset tilikauden aikana						0,00
Siirrot erien välillä			54 656,12		-40 445,93	14 210,19
Tilikauden poisto		139 124,40	116 474,63			255 599,03
Arvonalemmukset ja niiden palautukset						0,00
Aktivoidut korkomenot						
Poistamaton hankintameno 31.12.	0,00	3 150 918,73	1 793 816,83	0,00	0,00	4 944 735,56
Arvonkorotukset						
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	3 150 918,73	1 793 816,83	0,00	0,00	4 944 735,56
Olennaiset lisäpoistot						
Erittely olennaisista lisäpoistoista						

Vastattavaa

Liitetieto 25	Oma pääoma	2017	2016
	Peruspääoma 1.1.	3 206 961,43	3 206 961,43
	Lisäykset		
	Vähennykset		
	Peruspääoma 31.12.	3 206 961,43	3 206 961,43
	Edellisten tilikausien alijäämä	-563 252,65	-465 420,95
	Tilikauden alijäämä	-128 192,84	-97 831,70
	Oma pääoma yhteensä	2 515 515,94	2 643 708,78

Liitetieto 26 **Poistoeron vähennys**
Poistoeron vähennys (+) on tehty Kunnanhallituksen 6.2.2012 § 20 päätöksen mukaisesti. Poistoero käsitellään kirjanpidossa vähentämällä 21.941,84 euroa tasasuuruksina erinä yhdeksän vuoden aikana alkaen vuodesta 2011.

Liitetieto 27	Pitkäaikaiset velat, jotka eräänntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua	2017	2016
	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	0,00	1 225 000,00
	Yhteensä	0,00	1 225 000,00

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Liitetieto 42	Henkilöstön lukumäärä 31.12.	2017	2016
	Vesihuoltolaitos	1	2

2.3 Määrärahojen ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

2.3.1 Käyttötalouden toteutuminen

KUNNAN KÄYTTÖTALOUS ulkoiset ja sisäiset tuotot ja kulut	TP 2016	Alkuperäinen TA 2017	TA- Muutokset	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
1000 euroa						
Toimintatuotot	11 753	9 825		9 825	9 770	-55
Myyntituotot	6 075	3 884		3 884	3 716	-168
Maksutuotot	2 312	1 889		1 889	1 926	37
Tuet ja avustukset	884	1000,7		1000,7	1 067	66
Muut toimintatuotot	2482	3051,7		3051,7	3 063	11
Toimintakulut	-44056	-42519,88		-42519,9	-41 990	530
Henkilöstökulut	-17070	-16110,23		-16110,2	-14 969	1 142
Palvelujen ostot	-20545	-20383,7		-20383,7	-21 173	-789
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2136	-2035,95		-2035,95	-2 101	-65
Avustukset	-2358	-1832		-1832	-1 619	213
Muut toimintakulut	-1947	-2158		-2158	-2 129	29
Toimintakate	-32 303	-32 695		-32 695	-32 220	475
Poistot	1 637	1 600		1 600	1 578	-22

2.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Ulkoiset ja sisäiset tulot ja menot 1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma 2017	Poikkeama	Poikkeama %
Toimintatuotot	9 825		9 825	9 770	-55	-0,6
Myyntituotot	3 884		3 884	3 716	-168	-4,3
Maksutuotot	1 889		1 889	1 926	37	1,9
Tuet ja avustukset	1 001		1 001	1 067	66	6,6
Muut toimintatuotot	3 052		3 052	3 063	11	0,4
Toimintakulut	42 520		42 520	41 990	-530	-1,2
Henkilöstökulut	16 110		16 110	14 969	-1 142	-7,1
Palkat ja palkkiot	12 419		12 419	11 724	-695	-5,6
Henkilösivukulut	3 691		3 691	3 245	-446	-12,1
Eläkekulut	2 830		2 830	2 761	-69	-2,4
Muut henkilösivukulut	861		861	484	-378	-43,8
Palvelujen ostot	20 384		20 384	21 173	789	3,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 036		2 036	2 101	65	3,2
Avustukset	1 832		1 832	1 619	-213	-11,6
Muut toimintakulut	2 158		2 158	2 129	-29	-1,3
Toimintakate	-32 695		-32 695	-32 220	475	-1,5
Verotulot	15 340		15 340	15 304	-36	-0,2
Valtionosuudet	19 130		19 130	19 127	-3	-0,0
Rahoitustuotot ja -kulut	-40		-40	78	118	-294,6
Korkotuotot	1		1	0	-1	-50,3
Muut rahoitustuotot	95		95	211	116	122,0
Korkokulut	100		100	70	-30	-30,4
Muut rahoituskulut	36		36	64	28	77,6
Vuosikate	1 735		1 735	2 288	553	31,9
Poistot ja arvonalentumiset	1 600		1 600	1 578	-22	-1,3
Tilikauden tulos	135		135	710	575	425,6
Poistoeron lisäys (-) vähennys (+)				22	22	
Tilikauden ylijäämä	135		135	732	597	441,8

Verotulot ja valtionosuudet

Verotulot	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Toteuma %
1000 euroa						
Kunnan tulovero	13 300		13 300	13 141	-159	98,8
Osuus yhteisöveron tuotosta	720		720	854	134	118,6
Kiinteistövero	1 320		1 320	1 308	-12	99,1
Yhteensä	15 340		15 340	15 304	-36	99,8

Valtionosuudet	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Toteuma %
1000 euroa						
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	13 691		13 691	13 746	55	100,4
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	5 410		5 410	5 410	0	100,0
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	29		29	-29	-58	-100,0
Yhteensä	19 130		19 130	19 127	-3	100,0

Verotulot ja valtionosuudet	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1000 euroa						
Verotulot						
Kunnan tulovero	12 147	12 462	13 233	13 209	13 534	13 141
Osuus yhteisöveron tuotosta	621	695	700	790	708	854
Kiinteistövero	1 016	1 057	1 160	1 330	1 333	1 308
	13 784	14 214	15 093	15 329	15 575	15 304
Valtionosuudet						
- peruspalvelujen valtionosuus	12 972	13 249	13 231	13 547	14 577	13 746
- verotuloihin perustuva valt.os.tasau	4 760	5 056	5 082	5 293	5 541	5 410
- järjestelmämuutoksen tasaus	158	158	161			
- opetus- ja kulttuuritoimen muut	-662	-642	-588	-324	-225	-29
	17 228	17 821	17 886	18 516	19 893	19 127
Yhteensä	31 012	32 035	32 979	33 845	35 468	34 430

Veroproositit %	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tuloveroprosentti	20,5	20,5	21,5	22	22	22
Kiinteistöveroprosentit						
- yleinen kiinteistövero	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
- vakituinen asuinrakennus	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
- muu kuin vakituinen asuinrakennus	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
- voimalaitokseen kuuluva rakennus	2,5	2,5	2,5	2,5	3,1	3,1
- yleishyödylliset yhteisöt	0	0	0	0	0	0

2.3.3 Investointien toteutuminen

Investointiraja 8.000 euroa (arvonlisäveroton).

Sitovuustaso valtuustoon nähden: rakennukset ja rakennelmat sekä liikenneväylät hankekohtainen ja muut investoinnit hankkeiden kokonaiskustannus lautakuntaakohtaisesti.

PYSYVÄT VASTAAVAT 1000 euroa	Kokonais- kustannus- arvio	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvio- muutokset 2017	Talousarvio muutosten jälkeen 2017	Toteuma TP 2017	Poikkema 2017
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET						
MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	37	37		37		
Muut	37	37		37		
Sivistyslautakunta	37	37		37		
<i>Kulttuuripalvelut</i>	37	37		37		
Hankasalmen historia 2	37	37		37		
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET						
Tulot						
Menot	37	37		37		
Nettomenot	37	37		37		
MAA- JA VESIALUEET	0	-75			-55	-55
Ympäristölautakunta	0	-75			-55	-55
Maa-alueiden hankinta	160	40		40	3	-38
Maa-alueiden myynti	-160	-115		-40	-57	-17
MAA- JA VESIALUEET						
Tulot	-160	-115		-40	-57	-17
Menot	160	40		40	3	-38
Nettomenot	0	-75			-55	-55
RAKENNUKSET JA RAKENNELMAT						
Ympäristölautakunta	3 108	895	355	1 250	1 228	-22
Kunnanhallitus	100	40		40	37	-3
<i>Hallintopalvelut</i>	100	40		40	37	-3
Sisäilmatutkimukset ja akuutit korjaustoimenpiteet	100	40		40	37	-3
Perusturva	294	294		294	258	-36
<i>Vanhuspalvelut</i>	266	266		266	230	-36
Tammelan ulkoilualue ja sisäntuloluiskan uusinta	20	20		20	7	-13
Tammelan parvekkeen korjaukset	8	8		8		-8
Tammelan keittiön alakaappien ja kodinkoneiden uusiminen	8	8		8		-8
Päivärannan kosteusvauriokorjaukset	10	10		10	7	-3
Tammirannan pesuhuoneen kosteusvauriokorjaukset	50	50		50	9	-41
Metsätähden yhteisten tilojen muutokset	70	70		70	141	71
Metsätähden asuntojen pintaremontti sis. wc-ovet	40	40		40	39	-1
Metsätähden ulkoilualan kiveys ja aita	60	60		60	27	-33
<i>Terveyspalvelut</i>	28	28		28	28	
Neuvolan väistötilan äänieristykset	28	28		28	28	
Sivistystoimi	2 279	476	413	889	933	44
Koulut	383	177	84	261	381	120
Koulukeskuksen ulkopintamaalaukset ja paneliverhoukset	33	14	-14		1	1
Koulukeskuksen pohjoisseinän ikkunoiden uusiminen	60	60	-27	33	43	10
Niemisjärven koulun lämpö- ja varavoimalat	107	45		45	81	36
Niemisjärven koulun muutostyöt	50	50		50	59	9
Niemisjärven koulun ulkomaalaus	8	8		8		-8
Koulukeskuksen sisäilmakorjaukset	125		125	125	197	72
<i>Kirjasto</i>	20	20		20		-20
Kirjaston rakenteelliset korjaukset	20	20		20		-20

PYSYVÄT VASTAAVAT 1000 euroa	Kokonais- kustannus- arvio	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvio- muutokset 2017	Talousarvio muutosten jälkeen 2017	Toteuma TP 2017	Poikkema TA-TP 2017
Nuorisotilat	1 812	215	329	544	539	-4
Monitoimitalo peruskorj. suunn. ja työt, II-vaihe	1 812	215	329	544	563	20
-avustustulo					-24	-24
Varhaiskasvatus	64	64		64	13	-51
Metsätähden päiväkodin lumiesteet	9	9		9		-9
Metsätähden päiväkodin aidan muutos ja pihakiveykset	9	9		9		-9
Monitoimitalon esiopetustilojen kuraateinen	36	36		36	1	-35
Sillakorvan päiväkodin piha-alueen kunnostus	10	10		10	11	1
Ympäristötoimi	435	85	-58	27		-27
Ruokapalvelu	365	15		15		-15
Kuuhankaveden koulun keittiön peruskorjaus	365	15		15		-15
Varikko	70	70	-58	12		-12
Sosiaalitulojen perusparannus	70	70	-58	12		-12
RAKENNUKSET JA RAKENNELMAT						
Tulot					-24	-24
Menot	3 108	895	355	1 250	1 252	2
Nettomenot	3 108	895	355	1 250	1 228	-22
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET						
Ympäristölautakunta	1 417	484		484	377	-106
Liikennealueet	708	220		220	219	-1
Kaavateiden vuotuinen perusparannus	50	10		10	3	-7
Kaavateiden päällysteiden uusiminen	50	10		10	8	-2
Katuvalaistuksen saneerausohjelma	233	20		20	24	4
Kuusipolun peruskorjaus	80	30		30	9	-21
Valkolantien peruskorjaus	70	30		30	8	-22
Pienimäentien päällyste	10	10		10	10	0
Rantakalliontien peruskorjaus	75	30		30	47	17
Metrontien peruskorjaus, Asema	50	30		30	36	6
Kirkkorannantie (250 m)	90	50		50	74	24
Puistot, ulkoilu- ja urheilun alueet, yleiset alueet	375	130		130	79	-51
Torin perusparannus	120	20		20	6	-14
Aseman viheralueet, leikkialueen laajentaminen	45	15		15	5	-10
Puistokalusteiden ja leikkivälineiden uusiminen	30	10		10	5	-5
Puistot ja leikkialueet	40	15		15	2	-13
Tonttien puistokaistaleiden kunnossapito	30	10		10		-10
Latupohjien perusparannus	40	10		10	18	8
Mäntyrintan kuntopolun siirto	20	20		20	16	-4
Kaavoituksen ajantasaistaminen ja pohjakarttojen digitalisaatio	50	30		30	27	-3
Vesi- ja viemärilaitos	264	114		114	77	-36
Vedenjakelu- ja viemäriverkosto	264	114		114	77	-36
Talojohdot ja uudet linjat	17	17		17	2	-15
Kk/As viemäriverkosto, vuotovesien vähentäminen (2017-2021)	200	50		50	50	
JV-puhdistamon hiekanerottimen kuljettimen peruskorjaus	12	12		12	3	-9
Vesitornin kunnostus	15	15		15	4	-10
Tervaniemen vedenottamon aitaus ja portti	10	10		10	18	8
Vesi- ja viemäriverkoston digitalisointi	10	10		10		-10
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	70	20		20	2	-18
Jätehuolto, jätepiestit ja astiat	20	10		10	2	-8
Käytöstä poist. öljysäiliöiden kartoitus, puhdistus ja poisto	50	10		10		-10
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET						
Tulot						
Menot	1 417	484		484	377	-106
Nettomenot	1 417	484		484	377	-106

PYSYVÄT VASTAAVAT 1000 euroa	Kokonais- kustannus- arvio	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvio- muutokset 2017	Talousarvio muutosten jälkeen 2017	Toteuma TP 2017	Poikkema TA-TP 2017
KONEET JA KALUSTO						
Kunnanhallitus	70	60		60	64	4
Kunnanviraston langaton verkko	10	10		10	11	1
Luottamushenkilöiden kannettavat	30	30		30	37	7
Kunnan markkinointimateriaalit ja niiden suunnittelu	20	10		10	8	-2
Hallintohenkilökunnan kalusteiden uusiminen	10	10		10	9	-1
Perusturvalautakunta	39	57		39	14	-25
Vanhuspalvelut	39	57		39	14	-25
Tammelan puutarhakalusteet	10	10	-10			
Metsätähden puutarhakalusteet	10	10		10	5	-5
Metsätähden henkilönostimet ja pesupaarit	9	27	10	19	8	-11
Metsätähden pyykinpesukone ja kuivausrumpu	10	10		10		-10
Sivistyslautakunta	213	131		131	119	-12
Koulutuspalvelut	108	58		58	50	-8
Sähköisten ylioppilaskirjoitusten varavoima	10	10		10		-10
Kuuhankaveden koulun atk-laittehankinnat	40	20		20	22	2
Koulukeskuksen kalustohankinnat	40	10		10	10	
Lukion ykkösille kannettavat tietokoneet	18	18		18	18	
Kansalaisopisto	8	8		8	4	-4
Kansalaisopiston tvt-laitteet ja kalusteet	8	8		8	4	-4
Liikuntapalvelut	23	23		23	23	
Liikuntavälineitä urheilukentille ja monitoimitalolle	15	15		15	15	
Suunnistuskartat	8	8		8	8	
Nuorisopalvelut	74	42		42	42	
Monitoimitalon yläkerran monitoimitilan kalustehankinnat	34	34		34	34	
Nuoriso- ja Taitotuvan tilojen laite- ja kalustohankinnat	40	8		8	8	
Ympäristölautakunta	171	53		53	36	-17
Vihertoimen kalustohankinnat	40	10		10	2	-8
Konekeskuksen kalustohankinnat	24	8		8	4	-4
Ruokapalvelun kalustohankinnat	92	20		20	16	-4
Siivoustoimen kone- ja kalustohankinnat	15	15		15	14	-1
KONEET JA KALUSTO						
Tulot	0					
Menot	493	301		283	232	-51
Nettomenot	493	301		283	232	-51
PYSYVIEN VASTAAVIEN SIOITUKSET						
OSAKKEET JA OSUUDET	-140	-70				
Ympäristölautakunta	-140	-70		-70		70
Asuntotoimi	-140	-70		-70		70
Asunto-osakkeiden hankinta						
Asunto-osakkeiden myynti	-140	-70		-70		70
OSAKKEET JA OSUUDET						
Tulot	-140	-70		-70		70
Menot	0			0		0
Nettomenot	-140	-70		-70		70
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
Tulot	-300	-185		-110	-81	29
Menot	5 215	1 757	355	2 094	1 863	-193
Nettomenot	4 915	1 572	355	1 984	1 782	-164

2.3.4 Rahoitusosan toteutuminen

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Poikkeama %
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta	2065		2065	2007	-58	-2,8
Vuosikate	1735		1735	2288	553	31,9
Satunnaiset erät						
Tulorahoituksen korjauserät	330		330	-281	-611	-185,2
Investointien rahavirta	-1629		-1984	-1501	483	-24,3
Investointimenot	-1739	-355	-2094	-1863	231	-11,0
Rahoitusosuudet investointimenoihin				24	24	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	110		110	338	228	207,7
Toiminnan ja investointien rahavirta	436		81	506	425	524,5
Rahoitustoiminta						
Antolainauksen muutokset	-20		-20	11	31	-153,6
Antolainasaamisten lisäykset muille	-20		-20	-20		
Antolainasaamisten vähennykset muilta				31	31	
Lainakannan muutokset	1184		1184	1184		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1700		1700	1700		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-516		-516	-516		
Lyhytaikaisten lainojen muutos						
Oman pääoman muutokset						
Vaikutus maksuvalmiuteen	1600		1245	1701	456	36,7

2.3.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEEN MÄÄRÄRAHOJEN JA MENOARVIOIDEN TOTEUTUMISESTA

1000 euroa	Sito-	Määrärahat						Tuloarviot					
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio B = bruttomääräraha/-tuloarvio	vuus N B	Alkup. talous- arvio	TA muutok- set	TA muut. jälkeen	Toteuma 2017	Poik- keama	Poik- keama %	Alkup. talous- arvio	TA muutok- set	TA muut. jälkeen	Toteuma 2017	Poik- keama	Poik- keama %
KÄYTTÖTALOUSOSA													
Keskusvaalilautakunta	N	23		23	25	2	8,7						
Tarkastuslautakunta	N	25		25	31	6	24,0						
Kunnanhallitus	N	2 668		2 668	2 425	-243	-9,1	488		488	401	-87	-17,8
Perusturvalautakunta	N	23 808		23 808	24 182	374	1,6	2 458		2 458	2 456	-2	-0,1
Sivistyslautakunta	N	10 047		10 047	9 860	-187	-1,9	930		930	961	31	3,3
Ympäristölautakunta, ilman vesihuoltolaitosta	N	5 429		5 429	4 991	-438	-8,1	5 137		5 137	5 256	119	2,3
Ympäristölautakunta, vesihuoltolaitos	N	520		520	477	-43	-8,3	812		812	696	-116	-14,3
TOIMINTAKATE	N	42 520	0	42 520	41 991	-529	7	9 825	0	9 825	9 770	-55	-27
TULOSLASKELMAOSA													
Verotulot	B							15 340		15 340	15 304	-36	-0,2
Valtionosuudet	B							19 130		19 130	19 127	-3	0,0
Korkotulot	B							1		1	0	-1	-100,0
Muut rahoitustulot	B							95		95	211	116	122,1
Korkomenot	B	100		100	70	-30	-30,0						
Muut rahoitusmenot	B	36		36	64	28	77,8						
Satunnaiset erät	B												
YHTEENSÄ	N	42 656	0	42 656	42 125	-531	55	44 391	0	44 391	44 412	21	-4,7
INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ	B	1 739	355	2 094	1 863	-231	-11,0	110	0	110	338	228	207,3
RAHOITUSOSA													
Antolainauksen muutokset													
Antolainasaamisten lisäykset	B	20		20	20		0,0						
Antolainasaamisten vähennykset	B										31	31	
Lainakannan muutokset													
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B							1 700		1 700	1 700		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	516		516	516		0,0						
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N												
Oman pääoman muutokset	B												
Vaikutus maksuvalmiuteen													
RAHOITUSOSA YHTEENSÄ	B	536	0	536	536	0	0	1 700	0	1 700	1 731	31	0
YHTEENSÄ		44 931	355	45 286	44 524	-762	-2	46 201	0	46 201	46 481	280	1

YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEK NETTOMÄÄRÄRAHOJEN TOTEUTUMISESTA

1000 euroa	Sito-	Nettomäärärahat					
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio	vuus	Alkup.	TA	TA	Toteuma	Poik-	Poik-
B = bruttomääräraha/-tuloarvio	N	talous-	muutok-	muut.	2017	keama	keama
	B	arvio	set	jälkeen			%
KÄYTTÖTALOUSOSA							
Keskusvaalilautakunta	N	-23		-23	-25	-2	8,7
Tarkastuslautakunta	N	-25		-25	-31	-6	24,0
Kunnanhallitus	N	-2 180		-2 180	-2 024	156	-7,2
Perusturvalautakunta	N	-21 350		-21 350	-21 726	-376	1,8
Sivistyslautakunta	N	-9 117		-9 117	-8 899	218	-2,4
Ympäristölautakunta, ilman vesihuoltolaitosta	N	-292		-292	265	557	-190,8
Ympäristölautakunta, vesihuoltolaitos	N	292		292	219	-73	-25,0
TOIMINTAKATE	N	-32 695	0	-32 695	-32 221	474	-191
TULOSLASKELMAOSA							
Verotulot	B	15 340		15 340	15 304	-36	-0,2
Valtionosuudet	B	19 130		19 130	19 127	-3	0,0
Korkotulot	B	1		1		-1	-100,0
Muut rahoitustulot	B	95		95	211	116	122,1
Korkomenot	B	100		100	70	-30	-30,0
Muut rahoitusmenot	B	36		36	64	28	77,8
Satunnaiset erät	B						
YHTEENSÄ	N	2 007	0	2 007	2 555	548	-121
INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ	B	-1 629	355	-1 274	-1 525	-251	20
RAHOITUSOSA							
Antolainauksen muutokset							
Antolainasaamisten lisäykset	B	-20		-20	-20		
Antolainasaamisten vähennykset	B	31		31	31		
Lainakannan muutokset							
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	1 700		1 700	1 700		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	-516		-516	-516		
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N						
Oman pääoman muutokset	B						
Vaikutus maksuvalmiuteen		1 600		1 245	1 701	456	36,6
RAHOITUSOSA YHTEENSÄ	B	2 795		2 440	2 896	456	37
YHTEENSÄ		3 173	355	3 173	3 926	753	24

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet

Tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase, konsernituloslaskelma ja -tase sekä konsernin rahoituslaskelma. Tilinpäätöslaskelmien laatimisessa sovelletaan kirjanpitolakia ja -asetusta kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeiden ja laskelmakaavojen mukaisesti.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilinpäätöslaskelmissa vuoden 2016 tietoihin sisältyy maatalouslomitusta, joka päättyi kunnan toimintana vuoden 2016 lopussa. Vertailutietona tuloslaskelma ilman maatalouslomitusta on esitetty 3.2 kunnan tuloslaskelman jälkeen.

3.2 Kunnan tuloslaskelma

Ulkoiset tuotot ja kulut, euroa	2017	2016	Muutos
Toimintatuotot	5 834 849,50	8 077 986,21	-2 243 136,71
Myyntituotot	1 520 797,11	3 949 488,09	-2 428 690,98
Maksutuotot	1 925 514,59	2 311 500,72	-385 986,13
Tuet ja avustukset	1 066 551,12	884 136,78	182 414,34
Muut toimintatuotot	1 321 986,68	932 860,62	389 126,06
Toimintakulut	-38 054 963,22	-40 381 163,48	2 326 200,26
Henkilöstökulut	-15 004 288,99	-17 101 588,70	2 097 299,71
Palkat ja palkkiot	-11 759 206,55	-12 983 293,57	1 224 087,02
Henkilöstösivukulut	-3 245 082,44	-4 118 295,13	873 212,69
Eläkekulut	-2 761 359,35	-3 277 190,52	515 831,17
Muut henkilöstösivukulut	-483 723,09	-841 104,61	357 381,52
Palvelujen ostot	-19 016 750,83	-18 482 423,27	-534 327,56
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 025 795,59	-2 046 494,88	20 699,29
Avustukset	-1 618 768,15	-2 358 305,34	739 537,19
Muut toimintakulut	-389 359,66	-392 351,29	2 991,63
Toimintakate	-32 220 113,72	-32 303 177,27	83 063,55
Verotulot	15 303 673,79	15 574 910,35	-271 236,56
Valtionosuudet	19 126 638,00	19 893 456,00	-766 818,00
Rahoitustuotot ja -kulut	77 823,31	280,96	77 542,35
Korkotuotot	497,18	1 833,56	-1 336,38
Muut rahoitustuotot	162 751,68	85 190,02	77 561,66
Korkokulut	-69 578,78	-83 973,83	14 395,05
Muut rahoituskulut	-15 846,77	-2 768,79	-13 077,98
Vuosikate	2 288 021,38	3 165 470,04	-877 448,66
Poistot ja arvonalentumiset	-1 578 401,47	-1 637 457,77	59 056,30
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 578 401,47	-1 637 457,77	59 056,30
Tilikauden tulos	709 619,91	1 528 012,27	-818 392,36
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	21 941,84	21 941,84	0
Tilikauden ylijäämä	731 561,75	1 549 954,11	-818 392,36

Kunnan tuloslaskelma, 2016 ilman maatalouslomitusta

Ulkoiset tuotot ja kulut, euroa	2017	2016	Muutos
Toimintatuotot	5 834 849,50	5 404 556,00	430 293,50
Myyntituotot	1 520 797,11	1 567 448,95	-46 651,84
Maksutuotot	1 925 514,59	2 005 980,88	-80 466,29
Tuet ja avustukset	1 066 551,12	898 286,55	168 264,57
Muut toimintatuotot	1 321 986,68	932 839,62	389 147,06
Toimintakulut	-38 054 963,22	-37 756 001,69	-298 961,53
Henkilöstökulut	-15 004 288,99	-15 187 920,44	183 631,45
Palkat ja palkkiot	-11 759 206,55	-11 633 899,44	-125 307,11
Henkilöstösivukulut	-3 245 082,44	-3 554 021,00	308 938,56
Eläkekulut	-2 761 359,35	-2 890 885,13	129 525,78
Muut henkilöstösivukulut	-483 723,09	-663 135,87	179 412,78
Palvelujen ostot	-19 016 750,83	-18 155 116,27	-861 634,56
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 025 795,59	-2 046 052,55	20 256,96
Avustukset	-1 618 768,15	-1 975 621,29	356 853,14
Muut toimintakulut	-389 359,66	-391 291,14	1 931,48
Toimintakate	-32 220 113,72	-32 351 445,69	131 331,97
Verotulot	15 303 673,79	15 574 910,35	-271 236,56
Valtionosuudet	19 126 638,00	19 893 456,00	-766 818,00
Rahoitustuotot ja -kulut	77 823,31	280,96	77 542,35
Korkotuotot	497,18	1 833,56	-1 336,38
Muut rahoitustuotot	162 751,68	85 190,02	77 561,66
Korkokulut	-69 578,78	-83 973,83	14 395,05
Muut rahoituskulut	-15 846,77	-2 768,79	-13 077,98
Vuosikate	2 288 021,38	3 117 201,62	-829 180,24
Poistot ja arvonalentumiset	-1 578 401,47	-1 637 457,77	59 056,30
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 578 401,47	-1 637 457,77	59 056,30
Tilikauden tulos	709 619,91	1 479 743,85	-770 123,94
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	21 941,84	21 941,84	0,00
Tilikauden ylijäämä	731 561,75	1 501 685,69	-770 123,94

3.3 Kunnan rahoituslaskelma

euroa	2017	2016
Toiminnan rahavirta	2 007 016,28	3 144 101,73
Vuosikate	2 288 021,38	3 165 470,04
Tulorahoituksen korjaukset	-281 005,10	-21 368,31
Investointien rahavirta	-1 501 016,77	-3 045 904,26
Investointimenot	-1 863 445,45	-3 189 916,26
Rahoitusosuudet investointimenoihin	24 000,00	118 000,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	<u>338 428,68</u>	<u>26 012,00</u>
Toiminnan ja investointien rahavirta	505 999,51	98 197,47
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	10 956,50	-81 268,40
Antolainasaamisten lisäykset	-20 455,50	-90 544,00
Antolainasaamisten vähennykset	31 412,00	9 275,60
Lainakannan muutokset	1 184 080,00	1 231 848,00
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 700 000,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-515 920,00	-768 152,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos		2 000 000,00
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 292 201,84	959 372,24
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-485 252,70	-182 541,54
Vaihto-omaisuuden muutos	-4 419,94	6 768,76
Saamisten muutos	108 079,10	725 975,07
Korottomien velkojen muutos	<u>-910 608,30</u>	<u>409 169,95</u>
Rahoituksen rahavirta	-97 165,34	2 109 951,84
Rahavarojen muutos	408 834,17	2 208 149,31
Rahavarojen muutos	408 834,17	2 208 149,31
Rahavarat 31.12.	3 173 442,41	2 764 608,24
Rahavarat 1.1.	2 764 608,24	556 457,93

3.4 Kunnan tase

VASTAAVAA	2017	2016
euroa		
PYSYVÄT VASTAAVAT	30 374 261,70	30 170 641,30
Aineettomat hyödykkeet	101 081,90	42 817,51
Aineettomat oikeudet	101 081,90	42 817,51
Aineelliset hyödykkeet	27 146 803,06	27 001 447,05
Maa- ja vesialueet	1 740 337,49	1 793 119,07
Rakennukset	21 054 720,01	19 341 700,64
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 658 801,72	3 603 547,53
Koneet ja kalusto	442 737,09	415 512,13
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	250 206,75	1 847 567,68
Sijoitukset	3 126 376,74	3 126 376,74
Osakkeet ja osuudet	3 126 376,74	3 126 376,74
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	32 938,13	35 605,13
Valtion toimeksiannot	11 472,18	14 139,18
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	21 465,95	21 465,95
VAIHTUVAT VASTAAVAT	5 375 128,63	5 080 910,12
Vaihto-omaisuus	35 932,33	31 512,39
Muu vaihto-omaisuus	35 932,33	31 512,39
Saamiset	2 165 753,89	2 284 789,49
Pitkäaikaiset saamiset	659 426,23	670 382,73
Myyntisaamiset	15 916,75	15 916,75
Lainasaamiset	643 509,48	654 465,98
Lyhytaikaiset saamiset	1 506 327,66	1 614 406,76
Myyntisaamiset	802 720,95	999 843,81
Lainasaamiset	0,00	5 000,00
Muut saamiset	491 743,53	420 031,42
Siirtosaamiset	211 863,18	189 531,53
Rahoitusarvopaperit	254 898,51	268 953,25
Muut arvopaperit	254 898,51	268 953,25
Rahat ja pankkisaamiset	2 918 543,90	2 495 654,99
VASTAAVAA YHTEENSÄ	35 782 328,46	35 287 156,55

VASTATTAVAA	2017	2016
euroa		
OMA PÄÄOMA	18 503 529,73	17 771 967,98
Peruspääoma	18 668 837,74	18 668 837,74
Edellisten tilikausien alijäämä	-896 869,76	-2 446 823,87
Tilikauden ylijäämä	731 561,75	1 549 954,11
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	43 883,66	65 825,50
Poistoero	43 883,66	65 825,50
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	50 618,32	538 538,02
Lahjoitusrahastojen pääomat	41 268,62	529 799,07
Muut toimeksiantojen pääomat	9 349,70	8 738,95
VIERAS PÄÄOMA	17 184 296,75	16 910 825,05
Pitkäaikainen	4 363 588,57	3 349 056,29
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 915 400,00	2 901 320,00
Liittymismaksut ja muut velat	448 188,57	447 736,29
Lyhytaikainen	12 820 708,18	13 561 768,76
Joukkovelkakirjalainat	7 000 000,00	7 000 000,00 *)
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	685 920,00	515 920,00
Ostovelat	3 394 933,25	3 384 760,87
Muut velat	260 539,80	499 712,71
Siirtovelat	1 479 315,13	2 161 375,18
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	35 782 328,46	35 287 156,55

*) Lyhytaikaiset kuntatodistuslainat. Vuoden 2016 vertailutieto on siirretty rahoitus- ja vakuutuslaitoslainoista joukkovelkakirjalainoihin.

3.5 Konsernin tuloslaskelma

KONSERNIN TULOSLASKELMA

1000 euroa	2017	2016
Toimintatuotot	15 022	17 234
Toimintakulut	-47 578	-49 802
Toimintakate	-32 557	-32 568
Verotulot	15 243	15 514
Valtionosuudet	20 400	21 318
Rahoitustuotot ja -kulut	59	-50
Korkotuotot	62	48
Muut rahoitustuotot	166	93
Korkokulut	-102	-135
Muut rahoituskulut	-67	-56
Vuosikate	3 145	4 214
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 342	-2 483
Satunnaiset erät	2	0
Tilikauden tulos	806	1 731
Tilinpäätössiirrot	5	191
Laskennalliset verot	1	-64
Vähemmistöosuudet	-12	-5
Tilikauden ylijäämä	799	1 853

Konsernitilinpäätös on laadittu Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja Keski-Suomen liiton osalta yhtiöiden ilmoittamilla tilinpäätösten ennakkotiedoilla.

3.6 Konsernin rahoituslaskelma

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA	2017	2016
1000 euroa		
Toiminnan rahavirta	2 860	4 216
Vuosikate	3 148	4 214
Tulorahoituksen korjauserä	-288	2
Investointien rahavirta	-3 409	-4 281
Investointimenot	-3 829	-4 476
Rahoitusosuudet investoin	27	120
Pysyvien vastaavien luovutustulot	392	75
Toiminnan ja investointien rahavirta	-550	-65
Rahoituksen rahavirta	717	3129
Antolainojen muutokset	11	-82
Antolainojen lisäykset	-20	-91
Antolainojen vähennykset	31	9
Lainakannan muutokset	1 961	2507
Pitkäaikaisten lainojen muutos	2 723	274
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-762	2 233
Oman pääoman muutokset	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 254	703
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	-497	-184
Vaihtomaisuuden muutos	-4	12
Saamisten muutos	968	408
Korottomien velkojen muutos	-1 721	467
RAHAVAROJEN MUUTOS	168	3 064
Rahavarat 31.12	4 837	4 669
Rahavarat 1.1.	4 669	1 605
RAHAVAROJEN MUUTOS	168	3 064

3.7 Konsernin tase

VASTAAVAA	2017	2016
1000 e		
PYSYVÄT VASTAAVAT	39 783	38 188
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	466	321
Muut pitkävaikutteiset menot	98	0
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	2 209	2 266
Rakennukset	28 754	27 208
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 672	3 626
Koneet ja kalusto	773	782
Muut aineelliset hyödykkeet	38	234
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 797	2 761
Sijoitukset		
Muut osakkeet ja osuudet	975	989
Muut lainasaamiset		81
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	53	55
VAIHTUVAT VASTAAVAT	7 384	8 116
Vaihto-omaisuus	126	122
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	108	120
Lyhytaikaiset saamiset	2 313	3205
Rahoitusarvopaperit	272	287
Rahat ja pankkisaamiset	4 565	4 382
VASTAAVAA YHTEENSÄ	47 220	46 359
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	19 769	18 956
Peruspääoma	18 666	18 666
Arvonkorotusrahassto		2
Muut omat rahastot	994	979
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-691	-2 544
Tilikauden ylijäämä	799	1 853
VÄHEMMISTÖOSUUDET	437	444
PAKOLLISET VARAUKSET	339	323
Muut pakolliset varaukset	339	323
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	73	571
VIERAS PÄÄOMA	26 603	26 065
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	11 137	8 414
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	576	509
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	8 306	8 869
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	6 584	8273
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	47 220	46 359

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Liitetiedoissa ilmoitetaan oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi kunnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta ja rahoituksesta sekä toiminnasta. Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa (Kuntal 113 § ja KPL 3:2 §).

Liitetietojen sisällöstä on säädetty pääasiassa kirjanpitolaisissa (1336/1997) ja -asetuksessa (1339/1997). Liitetiedoilla tarkoitetaan taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä ilmoitettavia tietoja. Rahoituslaskelmalle ei kuitenkaan ole esitetty liitetietovaatimuksia liitetieto-ohjeistuksessa. Kirjanpitolain mukaisesti liitetietoina on selostettava yleisistä tilinpäätösperiaatteista tehtyjä poikkeuksia sekä poikkeamien perusteita ja vaikutusta.

Tilinpäätöksen liitetietojen tarkoituksena on täydentää laskelmien muodossa esitettyä tilinpäätös-informaatiota oikean ja riittävän kuvan antamiseksi tuloksesta, taloudellisesta asemasta ja rahoituksesta sekä toiminnasta.

Kunnan Vesihuoltolaitos on kirjanpidollisesti eriytetty taseyksikkö. Vesihuoltolaitoksen liitetiedot esitetään sen tilinpäätöstietojen yhteydessä sekä yhdistettyinä kunnan tilinpäätöksen liitetietoihin.

Kunnan tilinpäätöksen liitetiedot ryhmitellään tilinpäätöksessä

- tilinpäätöksen laatimista
- tilinpäätöksen esittämistapaa
- tuloslaskelmaa
- taseen vastaavia ja vastattavia
- vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä
- henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitahotapahtumia

koskeviin liitetietoihin.

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät:

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla.

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Kunnanvaltuuston hyväksymällä poistosuunnitelman muutoksella on poistoajankoja tarkistettu siten, että ennen vuotta 2013 hankittuihin hyödykkeisiin sovelletaan aiempaa (kv 16.12.1996 § 6) poistosuunnitelmaa ja 1.1.2013 jälkeen hankittuihin hyödykkeisiin uutta poistosuunnitelmaa (kv 2.9.2013 § 56). Muutos on perustunut hyödykkeiden taloudellisen pitoajan uudelleenarviointiin. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien sijoitukset ja sijoitusluontoiset erät on merkitty taseeseen hankintamenoa tai sitä alempana todennäköiseen luovutushintaan.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintamenuon tai sitä alempan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa. Pysyvien vastaavien sijoitusluonteiset erät on merkitty taseeseen hankintamenuon tai sitä alempan todennäköiseen luovutushintaan.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen varastotavaroiden hankinta-arvoon.

Rahoitusomaisuus

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempan todennäköiseen arvoon.

Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenuon tai sitä alempan todennäköiseen luovutushintaan.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintamenuon vähennykseksi.

Tilinpäätöksen esittäminen

Tilinpäätöslaskelmien ja liitetietojen esitystavat ovat Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaiset eikä esitystavaa ole muutettu edellisestä vuodesta. Taseen yksittäiset erät eivät sisällä useisiin tase-eriin kuuluvia olennaisia eriä. Tilinpäätökseen ei sisälly ulkomaanrahan määräisiä saamia, velkoja tai muita sitoumuksia.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Tarkennukset ja korjaukset edellisen tilikauden vertailutietoihin on merkitty tiedon esittämiskohtaan.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilikauden tietojen vertailussa edelliseen tilikauteen tulee ottaa huomioon, että maatalouslomitus on päättynyt kunnan toimintana tilikauden 2016 lopussa. Lomituspalvelujen päättymisen vaikutus vertailuvuoden tuloslaskelman tietoihin on esitetty kohdassa 3.2.

4.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Kunnan konsernitilinpäätöksen liitetietoina esitetään soveltuvin osin vastaavat tiedot kuin kunnan tilinpäätöksen liitetietoina (KPA 4:1 §). Konsernitilinpäätöksen liitetiedot muodostuvat lähtökohtaisesti erillistilinpäätösten liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätöksen laadinnan yhteydessä suoritettut eliminoinnit ja oikaisut otetaan huomioon myös liitetiedoissa. Konsernitilinpäätöksen liitetietoinformaatio koskee konsernitilinpäätöksessä olevaa asianomaisen nimikkeen rahamäärää.

Kuntayhtymien liitetiedot yhdistellään konsernitilinpäätökseen lukuarvoltaan peruspääoman jäsenosuuden mukaisessa suhteessa.

Konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteet ja laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kunnan tytäryhteisöt, joissa kunnan määräysvalta 31.12.2017 on yli 50 %: Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka, Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma, Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo, Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratulo ja Kiinteistö Oy Vuokrahanka.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä 31.12.2017: Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Keski-Suomen liitto, Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ja Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä.

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Kiinteistöverot sekä kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäinen omistustus on eliminoitu.

Kiinteistötytäryhteisöjen aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisöjen poistojen oikaisuksi.

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Osakkuusyhteisöt on jätetty yhdistelemättä, koska niiden vaikutus konsernin tulokseen ja omaan pääomaan ei ole olennainen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Osakkuusyhteisöistä on liitetiedossa 11 ilmoitettu nimi, omistusosuus ja omistusosuutta vastaava määrä omasta ja vieraasta pääomasta sekä tilikauden voitosta tai tappiosta viimeksi laaditusta tilinpäätöksestä.

4.3 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot vastuualueittain

Ulkoiset erät	Keskusvaali- lautakunta	Tarkastus- lautakunta	Kunnan- hallitus	Perusturva- lautakunta	Sivistys- lautakunta	Ympäristö- lautakunta	Yhteensä
Myyntituotot			79 949	40 134	350 717	1 049 997	1 520 797
Maksutuotot			146	1 570 635	332 278	22 456	1 925 515
Tuet ja avustukset			310 391	525 232	227 957	2 972	1 066 551
Muut toimintatuotot			-5 699	315 414	25 727	986 544	1 321 987
Yhteensä	0	0	384 787	2 451 414	936 679	2 061 969	5 834 850

7) Verotulojen erittely

	2017	2016
Kunnan tulovero	13 141 411,81	13 533 914,42
Osuus yhteisöveron tuotosta	853 960,76	708 025,35
Kiinteistövero	1 308 301,22	1 332 970,58
Yhteensä	15 303 673,79	15 574 910,35

8) Valtionosuuksien erittely

	2017	2016
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	13 745 958,00	14 576 873,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tase	5 409 828,00	5 541 768,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-29 148,00	-225 185,00
Yhteensä	19 126 638,00	19 893 456,00

9) Palvelujen ostojen erittely

	2017	2016
Palvelujen ostot		
Asiakaspalveluiden ostot	14 375 744,69	13 818 763,08
Muut palveluiden ostot	4 641 006,14	4 663 660,19
Yhteensä	19 016 750,83	18 482 423,27

10) Valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet
Ei ilmoitettavaa.

11) Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden aktivointiraja on 8.000 euroa.

Poistoeron käsittely

Poistoeroa puretaan tasasuuruksina erinä vuodesta 2011 alkaen yhdeksän vuoden aikana 21.941,84 euroa vuodessa (Kh 6.2.2012 §20).

POISTOSUUNNITELMA PYSYVÄT VASTAAVAT <i>Investoinnit ennen 1.1.2013</i>	KV 16.12.1996 § 6 Poisto- aika	Poisto- menetelmä	POISTOSUUNNITELMA PYSYVÄT VASTAAVAT <i>Investoinnit 1.1.2013 alkaen</i>	Poisto- aika	KV 2.9.2013 § 56 Poisto- menetelmä
Aineettomat hyödykkeet			Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot			Kehittämismenot	2 vuotta	tasapoisto
Atk-ohjelmistot	3	tp	Aineettomat oikeudet	5 vuotta	tasapoisto
			Liikearvo	2 vuotta	tasapoisto
			Muut pitkävaikutteiset menot		
			Atk-ohjelmat	2 vuotta	tasapoisto
			Muut	2 vuotta	tasapoisto
Aineelliset hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	ei poistoa		Maa- ja vesialueet		ei poistoa
Rakennukset ja rakennelmat			Rakennukset ja rakennelmat		
Hallinto- ja laitosrakennukset			Hallinto- ja laitosrakennukset	20 vuotta	tasapoisto
kivirakenteiset	40	tp	Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	tasapoisto
puurakenteiset	30	tp	Talousrakennukset	10 vuotta	tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20	tp	Vapaa-ajan rakennukset	20 vuotta	tasapoisto
Muut rakennukset	20	tp	Asuinrakennukset	30 vuotta	tasapoisto
Asuinrakennukset			Muut rakennukset ja rakennelmat	20 vuotta	tasapoisto
kivirakenteiset	40	tp			
puurakenteiset	35	tp			
Vedenottamot	20	tp			
teräsrakenteiset	20	tp			
betonirakenteiset	30	tp			
Ylävesisäiliö	40	tp			
Kiinteät rakenteet ja laitteet			Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Urheilukentät	15 %	mjp	Kadut, tiet, torit ja puistot	15 vuotta	tasapoisto
Jääkiekkokaukalot	25 %	mjp	Sillat, laiturit ja uimalat	10 vuotta	tasapoisto
Leikkikentät	20 %	mjp	Muut maa- ja vesirakenteet	15 vuotta	tasapoisto
Kuntorata-ladut	20 %	mjp	Vedenjakeluverkosto	30 vuotta	tasapoisto
Uimarannat	20 %	mjp	Viemäriverkko	30 vuotta	tasapoisto
Tenniskentät	20 %	mjp	Kaukolämpöverkko	20 vuotta	tasapoisto
Pallokentät	20 %	mjp	Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	15 vuotta	tasapoisto
Rakennuskaavatiet	15 %	mjp	Puhelinverkko, keskusasema ja alakeskukset	10 vuotta	tasapoisto
Puistot	15 %	mjp	Maakasuverkko	20 vuotta	tasapoisto
Kaatopaikat	15 %	mjp	Muut putki- ja kaapeliverkot	15 vuotta	tasapoisto
Venevalkamat	25 %	mjp	Sähkö-, vesi- yms. laitojen laitoskoneet ja laitteet	10 vuotta	tasapoisto
Ulkoilureitit	20 %	mjp	Kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	15 vuotta	tasapoisto
Vesijohtoverkosto	8 %	mjp	Liikenteen ohjauslaitteet	10 vuotta	tasapoisto
Viemäriverkko	8 %	mjp	Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	10 vuotta	tasapoisto
Katuvalaistusverkko	15 %	mjp			
Viemäripumppaamot	20 %	mjp			
Tasaussäiliö ja paineenkorotuslaitos	20 %	mjp			
Linja-autolatokset	25 %	mjp			
Sammutusveden ottopaikat	20 %	mjp			
Haja-asutusalueitten viitoitus	20 %	mjp			
Kuntamainoskyltit ja opastetaulut	25 %	mjp			
Koneet ja kalusto			Koneet ja kalusto		
Ympäristöltk			Rautaiset alukset	15 vuotta	tasapoisto
ajoneuvot	15	tp	Puiset alukset ja muut uivat työkoneet	8 vuotta	tasapoisto
muut investoinnit	3	tp	Muut kuljetusvälineet	4 vuotta	tasapoisto
Sosiaali- ja terveystk			Muut liikkuvat työkoneet (traktorit, ruohonleikkurit)	5 vuotta	tasapoisto
ajoneuvot	5	tp	Muut raskaat koneet	10 vuotta	tasapoisto
muut investoinnit	3	tp	Muut kevyet koneet	5 vuotta	tasapoisto
Sivistystk			Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	5 vuotta	tasapoisto
muut investoinnit	3	tp	Atk-laitteet	3 vuotta	tasapoisto
Tekninen ltk			Muut laitteet ja kalusteet (autot)	3 vuotta	tasapoisto
auto	5	tp			
traktori	8	tp			
muut investoinnit	3	tp			
Kunnanhallitus (mm. atk-laitteet)	3	tp			
			Muut aineelliset hyödykkeet		
			Luonnonvarat		käytön mukainen poisto
			Arvo- ja taide-esineet		ei poistoa
			Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		ei poistoa
Osakkeet ja osuudet			Pysyvien vastaavien sijoitukset		
Osakkeet (As Oy, Kiint Oy, ym.)	ei poistoa		Osakkeet ja osuudet		ei poistoa
Osuudet (Kuntayhtymät ym.)	ei poistoa				
tp = tasapoisto					
mjp= menojäännöspoisto					

12) Pakollisten varausten muutos

Pakolliset varaukset	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Potilasvahinkovakuutusvastuu 1.1.	322 737,07	295 362,64		
Lisäykset tilikaudella	16 236,71	27 374,43		
Potilasvahinkovakuutusvastuu 31.12.	338 973,78	322 737,07		

13) Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot

Myyntivoitot ja myyntitappiot	Konserni*		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Myyntivoitot, muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueet	307 686,42	21 368,31	272 666,42	21 368,31
Asunto-osakkeet	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut luovutusvoitot	15 709,00	515,00	8 338,68	0,00
Yhteensä	323 395,42	21 883,31	281 005,10	21 368,31
Myyntitappiot, muut toimintakulut				
Maa- ja vesialueet				
Asunto-osakkeet				
Muut luovutustappiot				
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00

* Konserniyhtiöiden osalta tiedot on laadittu saatavilla olleiden liitetietojen perusteella.

14) Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

Satunnaisten tuotot ja kulut	2017	2016	2017	2016
Satunnaiset tuotot ja kulut				
Satunnaiset tuotot	2 020,16	69,55		
Satunnaiset kulut				
Yhteensä	2 020,16	69,55	0,00	0,00

15) Muut rahoitustuotot

Muihin rahoitustuottoihin sisältyvät osinkotuotot:	2017	2016
Savon Energiaholding Oy, 2841 osaketta	79 974,15	34 092,00
Suur-Savon Sähkö Oy, 1071 osaketta	50 337,00	21 420,00
Muut	304,15	2 984,70
Yhteensä	130 615,30	58 496,70
Muihin rahoitustuottoihin sisältyvät peruspääoman korot:		
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	6 627,34	6 627,34
Yhteensä	6 627,34	6 627,34

16) Poistoeron muutokset

Ei ilmoitettavaa

4.4 Tasetta koskevat liitetiedot

4.4.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

17) Kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset
Ei ilmoitettavaa

18) Arvonkorotukset
Ei ilmoitettavaa

19) Pysyvät vastaavat

euroa	Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet		Aineelliset hyödykkeet						Aineelliset hyödykkeet yhteensä
	Muut aineettomat oikeudet	Tietokone-ohjelmistot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Enn.maksut ja keskener. hankinnat	
Poistamaton hankintamäärä	27 398,30	15 419,21	42 817,51	1 793 119,07	19 341 700,64	3 603 547,53	415 512,13	1 847 567,68	27 001 447,05
Lisäykset tilikauden aikana			0,00	2 500,00	1 215 364,00	214 176,35	260 697,28	170 707,82	1 863 445,45
Rahoitusosuudet tilikaudella			0,00		-24 000,00				-24 000,00
Vähennykset tilikauden aikana				-57 423,58					-57 423,58
Siirrot erien välillä		95 236,99	95 236,99	2 142,00	1 494 734,76	141 714,74	34 240,26	-1 768 068,75	-95 236,99
Tilikauden poisto	18 706,01	18 266,59	36 972,60		973 079,39	300 636,90	267 712,58		1 541 428,87
Arvonlennukset ja niiden palautukset									0,00
Aktivoidut korkomenot									
Poistamaton hankintamäärä	8 692,29	92 389,61	101 081,90	1 740 337,49	21 054 720,01	3 658 801,72	442 737,09	250 206,75	27 146 803,06
Arvonkorotukset									
Kirjanpitoarvo 31.12.	8 692,29	92 389,61	101 081,90	1 740 337,49	21 054 720,01	3 658 801,72	442 737,09	250 206,75	27 146 803,06

Olennaiset lisäpoistot
Erittely olennaisista lisäpoistoista

Sijoitukset

euroa	Osakkeet ja osuudet				Sijoitukset yhteensä
	Osakkeet tytäryhtiöt	Osakkuus- yhteisöosuudet	Kuntayhtymä- osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	
Hankintameno 1.1.	974 454,99	427 382,72	1 243 748,29	480 790,74	3 126 376,74
Lisäykset					
Vähennykset					0,00
Siirto					
Hankintameno 31.12.	974 454,99	427 382,72	1 243 748,29	480 790,74	3 126 376,74
Arvonlennukset					
Arvonkorotukset					
Kirjanpitoarvo 31.12.	974 454,99	427 382,72	1 243 748,29	480 790,74	3 126 376,74

20) Omistukset muissa yhteisöissä

Tytäryhtiöt

	Kotipaikka	Kuntakonsernin osuus					
		Kunnan	Konsernin	Kirjanpitoarvo	Omasta	Vieraasta	Tilikauden
		osuus	osuus	31.12.2017	pääomasta	pääomasta	voitosta/tappiosta
		%	%	euroa	euroa	euroa	euroa
Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka	Hankasalmi	100,00	100,00	68 452	68 452	3 432 625	0
Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma	Hankasalmi	100,00	100,00	291 232	278 752	4 850	-10 031
Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo	Hankasalmi	68,54	68,54	597 781	944 102	366 587	1 583
Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalo	Hankasalmi	98,33	98,33	9 923	46 490	61 175	4 248
Kiinteistö Oy Vuokrahanka	Hankasalmi	58,20	58,20	7 066	4 716	3 825	0
Yhteensä				974 455	1 342 513	3 869 062	-4 199

21) Omistukset muissa yhteisöissä

<u>Kuntayhtymät</u>	Kotipaikka	Kunnan osuus %	Konsernin osuus %	Kirjanpitoarvo 31.12.2017 euroa	Kuntakonsernin osuus		
					Omasta pääomasta euroa	Vieraasta pääomasta euroa	Tilikauden voitosta/tappiosta euroa
Keski-Suomen liitto	Jyväskylä	1,60	1,60	24 144	20 077	53 127	-2 627
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	Jyväskylä	1,62	1,62	221 255	1 669 284	878 329	-44 999
Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä	Jyväskylä	2,06	2,06	987 880	1 256 252	5 773 976	162 844
Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä	Tuustaipale	0,58	0,58	10 469	10 691	2 833	457
Yhteensä				1 243 748	2 956 303	6 708 266	115 675

22) Omistukset muissa yhteisöissä

Osakkuusyhteisöt

	Kotipaikka	Kunnan osuus %	Konsernin osuus %	Kirjanpitoarvo 31.12.2017 euroa	Kuntakonsernin osuus		
					Omasta pääomasta euroa	Vieraasta pääomasta euroa	Tilikauden voitosta/tappiosta euroa
As Oy Hankasalmen Hankamäki I	Hankasalmi	20,37	20,37	70 585	68 189	238	-108
As Oy Hankasalmen Koivulehto	Hankasalmi	28,06	28,06	95 914	125 086	141	0
As Oy Hankasalmen Petäjärinta	Hankasalmi	27,23	27,23	29 123	28 182	802	165
As Oy Niemisjärven Päivätie II	Hankasalmi	16,71	16,71	35 560	35 739	-84	70
As Oy Satohanka	Hankasalmi	20,31	20,31	88 094	96 543	600	364
As Oy Säkinmäen Kuusirinne	Hankasalmi	47,75	47,75	57 184	63 450	1 762	20
As Oy Vuokonmaa	Hankasalmi	14,60	14,60	19 888	22 455	10 109	4
Kiinteistö Oy Kuuhanavesi	Hankasalmi	40,83	40,83	86 482	28 298	1 132	-1 258
Yhteensä				482 831	467 943	14 700	-742

23) Saamiset yhteisöiltä, joissa kunta on jäsenenä

Saamisten erittely	2017 Pitkäaikainen	2017 Lyhytaikainen	2016 Pitkäaikainen	2016 Lyhytaikainen
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		61 792,89		66 556,74
Lainasaamiset	552 088,65		552 088,65	5 000,00
Muut saamiset		478,00		
Siirtosaamiset				
Yhteensä	552 088,65	62 270,89	552 088,65	71 556,74
Saamiset kuntayhtymiltä				
Myyntisaamiset		661,20		1 003,40
Lainasaamiset				
Muut saamiset		201 020,05		167 521,67
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	201 681,25	0,00	168 525,07
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä				
Myyntisaamiset	15 916,75	6 771,91	15 916,75	3 753,76
Lainasaamiset	91 420,83		102 377,33	
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	107 337,58	6 771,91	118 294,08	3 753,76
Saamiset yhteensä	659 426,23	270 724,05	670 382,73	243 835,57

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Pitkäaikaiset siirtosaamiset				
Menoennakot				
Etukäteen maksetut vuokratulot				
Pitkäaikaiset siirtosaamiset yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tieteellinen tutkimustoiminta	0,00	0,00		
Kelan korvaus työterveydenhuollosta	122 100,01	73 374,28	122 100,01	73 374,28
Tapaturmavakuutuksen jaksotus	0,00			
Tapaturmavakuutusmaksut		9 936,88		9 936,88
Koulutuskorvaus	0,00	0,00		
Keva, varhe-maksun palautus 2016		12 850,07		12 850,07
Työttömyysvakuutusmaksut, työntekijät	18 595,79	12 239,97	18 595,79	12 239,97
Työttömyysvakuutusmaksut, työnantaja	33 565,13	57 737,38	33 565,13	57 737,38
Varhe-maksu 2016	14 411,22	16 556,90	14 411,22	16 556,90
Ely-keskuksen korvaukset kuntouttavasta työtoiminnasta	20 523,06		20 523,06	
Muut siirtosaamiset	2 477,08	5 029,27		6 836,05
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	211 672,29	187 724,75	209 195,21	189 531,53

25) Oma pääoma

Oma pääoma	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	18 666 312,47	18 666 364,88	18 668 837,74	18 668 837,74
Peruspääoma 31.12.	18 666 312,47	18 666 364,88	18 668 837,74	18 668 837,74
Arvonkorotusrahasto		2 034,67		
Muut rahastot	994 449,51	979 377,13		
Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä 1.1.	-691 112,41	-2 544 450,86	-896 869,76	-2 446 823,87
Tilikauden ylijäämä/alijäämä)	798 926,51	1 853 338,45	731 561,75	1 549 954,11
Ylijäämä/alijäämä yhteensä 31.12.	107 814,10	-691 112,41	-165 308,01	-896 869,76
Oma pääoma yhteensä	19 768 576,08	18 956 664,27	18 503 529,73	17 771 967,98

26) Erittely poistoerosta

Ei ilmoitettavaa

27) Pitkäaikaiset velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

Kunta	2017	2016
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	2 901 320,00	1 481 496,00
Yhteensä	2 901 320,00	1 481 496,00

28) Erittely liikkeeseen lasketuista joukkovelkakirjalainoista

Ei ilmoitettavaa

29) Pakolliset varaukset

Pakolliset varaukset	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Potilasvahinkovakuutusvastuu	338 973,78	322 737,07	0	0

30) Velkojen erittely

Ei ilmoitettavaa

31) Kuntatodistuslainat

Kunnalla on käytössä maksuvalmiuden lyhytaikaiseen rahoitukseen kuntatodistusohjelma.

Kunta	2017	2016
Enimmäismäärä	9 000 000,00	9 000 000,00
- siitä käyttämättä	2 000 000,00	2 000 000,00

32) Muiden velkojen erittely

Muut velat	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Liittymismaksut	444 908,93	444 708,93	444 908,93	444 708,93
Muut velat	504 228,04	674 441,01	3 279,64	3 027,36
Yhteensä	949 136,97	1 119 149,94	448 188,57	447 736,29

33) Siirtovelkojen erittely

Siirtovelat	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Tuloennakot				
Menojäämät				
Palkkojen ja sivukulujen jaksotukset	1 841 780,85	2 446 447,15	1 248 743,84	1 854 592,88
Eläkevakuutusmaksut	43 440,71	40 902,75		
Korkojaksotukset	16 851,68	19 458,42	15 967,82	18 449,40
Valtionosuusennakot				
Muut siirtovelat	868 920,33	818 301,75	214 603,47	288 332,90
Yhteensä	2 770 993,58	3 325 110,07	1 479 315,13	2 161 375,18

4.5 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

34-37) Velkojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja panttaukset, muut vakuudet

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
34) Velkojen kiinnitykset ja panttaukset				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	356 583,62	309 314,09	Ei ilmoitettavaa	
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	205 620,00	205 620,00		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	205 620,00	205 620,00		
35) Vakuudet, jotka annettu muiden omien sitoumusten kuin velkojen vakuudeksi	Ei ilmoitettavaa		Ei ilmoitettavaa	
36) Vakuudet samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta	Ei ilmoitettavaa		Ei ilmoitettavaa	
37) Muut vakuudet	Ei ilmoitettavaa		Ei ilmoitettavaa	

38) Vuokravastuut

Vastuut	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä, useita voimassaoloaikoja	42 438,70	47 895,49		
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus				
- sopimukseen sisältyvät lunastusveloitteet				
Leasingvastuut yhteensä	163 220,98	48 466,62	142 982,43	30 517,96
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	30 562,92	18 451,09	30 562,92	18 451,09
- siitä kiintestöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut				
Yhteensä	163 220,98	48 466,62	142 982,43	30 517,96
Leasing sopimukseen ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta.				

39) Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta

Takaukset	Alkuperäinen	31.12.2017
	pääoma	pääoma
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	1 602 481,00	240 370,45
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	780 500,00	245 906,25
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	527 500,00	164 843,75
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	632 000,00	197 500,00
Koy Hankasalmen Haka/Keski-Suomen OP	1 000 000,00	931 034,48
Koy Hankasalmen Haka/Keski-Suomen OP	949 290,00	883 821,72
Koy Hankasalmen virastotalo/Nordea Pankki Oyj	800 000,00	410 256,23
Koy Hankasalmen Vuokratotalo/Keski-Suomen Op	40 000,00	29 000,00
Yhteensä	6 331 771,00	3 102 732,88

40) Muut kunnan antamat vastuusitoumukset ja muut vastuut

Takaukset	Alkuperäinen pääoma	Pääoma 2017
Hepohiekan vesiosuuskunta/Nordea	400 000,00	41 009,83
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	830 000,00	45 093,91
Nujulan vesiosuuskunta/Keski-Suomen Osuuspankki	127 000,00	10 734,00
Nälkämäen vesiosuuskunta/OP-Yrityspankki	35 000,00	4 517,00
Ristimäen vesiosuuskunta/Nordea	500 000,00	387 500,00
Sauvoniemen vesiosuuskunta/Nordea	300 000,00	35 430,68
Säkinmäen vesiosuuskunta/OP-Yrityspankki	1 000 000,00	57 890,51
Venecosken vesiosuuskunta/OP-Yrityspankki	450 000,00	11 877,48
Yhteensä	3 642 000,00	594 053,41
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2017	2016
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	28 880 907,00	25 267 162,00
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0	0
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	19 087,81	18 860,26

41) Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt

	2017	2016
Huollettavien varat		
Huollettavien varat 31.12.	86 231,44	84 628,17
Muut järjestelyt		
Urakoitsijoiden vakuustalletukset	45 740,00	144 776,80
Maa-aineslupien vakuudet	79 540,05	79 540,05

4.6 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä vastuualueittain

Henkilöstö 31.12. Vastuualue	Vakinaiset	Sijaiset ja määräaikaiset	Työllistetyt	Yhteensä	Muutos ed. vuoteen
Kunnanhallitus	13	2	1	16	-55
Perusturvalautakunta	106	35	6	147	-5
Sivistyslautakunta	113	24	11	148	-13
Ympäristölautakunta	51	5	1	57	-6
Yhteensä	283	66	19	368	-79
Muutos edelliseen vuoteen	-50	-19	-10	-79	-79

43) Tilikauden palkat, palkkiot, eläkekulut ja muut henkilösivukulut

Sisältää myös investointien henkilöstökulut

Henkilöstökulut	2017	2016
Palkat ja palkkiot	11 961 071,41	13 277 236,14
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	2 766 213,13	3 281 210,11
Muut henkilösivukulut	318 753,73	580 197,47
Henkilösivukulut yhteensä	3 084 966,86	3 861 407,58
Henkilöstökulut yhteensä	15 046 038,27	17 138 643,72

44) Luottamushenkilön palkkioista perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetyt luottamushenkilömaksut

Tilitetyt luottamushenkilömaksut	2017	2016
Suomen Keskusta	6 567,84	5 519,00
Kansallinen Kokoomus	428,25	277,00
Suomen Kristillisdemokraatit	414,38	179,25
Perussuomalaiset	1 459,75	938,75
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	2 936,16	2 941,16
Vasemmistoliitto	2 223,25	804,00
Vihreä liitto		
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	14 029,63	10 659,16

45) Tilintarkastajan palkkiot

Tilintarkastusyhteisö BDO Auditor Oy	2017	2016
Tilintarkastuspalkkiot	15 055,02	16 304,35
Tilintarkastuslautakunta	9 800,86	6 763,76
Muut palkkiot		
Yhteensä	24 855,88	23 068,11

46) Kunnan ja sen intressitahoihin kuuluvien väliset liiketoimet

Kunnanjohtajan kanssa on solmittu (kvalt 29.5.2017) kuntalain mukainen johtajasopimus, jossa on sovittu normaalin irtisanomisajan palkan lisäksi 10 kk palkkaa vastaava siirtymäkorvaus.

Konsernin lähipiiriin tai intressipiiriin kanssa ei ole ollut muita tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

5 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET

5.1 Vesihuoltolaitos-taseyksikön tilinpäätös

VESIHUOLTOLAITOKSEN TULOSLASKELMA	2017	2016
1.1.-31.12.		
Liikevaihto	696 220,14	749 497,74
Materiaalit ja palvelut	-347 833,47	-318 831,98
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-156 759,88	-139 131,28
Palvelujen ostot	-191 073,59	-179 700,70
Henkilöstökulut	-123 083,10	-138 962,07
Palkat ja palkkiot	-93 021,95	-104 044,28
Henkilöstösivukulut	-30 061,15	-34 917,79
Eläkekulut	-26 436,30	-30 231,44
Muut henkilöstösivukulut	-3 624,85	-4 686,35
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-255 693,54	-269 455,07
Liiketoiminnan muut kulut	-6 475,37	-11 420,51
Liikelyijäämä (-alijäämä)	-36 865,34	10 828,11
Rahoitustuotot ja -kulut	-94 685,39	-112 017,70
Korvaus peruspääomasta	-48 104,43	-45 830,31
Muut rahoituskulut	-46 580,96	-66 187,39 *)
Alijäämä ennen satunnaisia eriä	-131 550,73	-101 189,59
Satunnaiset tuotot ja -kulut		
Satunnaiset tuotot		
Satunnaiset kulut		
Alijäämä ennen varauksia	-131 550,73	-101 189,59
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	3 357,89	3 357,89 *)
Tilikauden alijäämä	-128 192,84	-97 831,70

Liikevaihto sisältää sekä kunnan ulkopuolisilta että muilta toimijoilta saadut myyntitulot.

*) Vertailuvuoden 2016 laskelmaan lisätty lainan korkokulut ja poistoeron vähennys.

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,8	4,3
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	6,4	6,4
Voitto, %	18,89	13,50

VESIHUOLTOLAITOKSEN RAHOITUSLASKELMA	2017	2016
Toiminnan rahavirta	124 142,81	168 265,48
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-36 865,34	10 828,11
Poistot ja arvonalentumiset	255 693,54	269 455,07
Rahoitustuotot ja -kulut	-94 685,39	-112 017,70
Investointien rahavirta	-77 702,03	-143 013,08
Investointimenot	-77 702,03	-143 013,08
Toiminnan ja investointien rahavirta	46 440,78	25 252,40
Rahoituksen rahavirta		
Lainakannan muutokset	-350 000,00	-350 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	-350 000,00	-350 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta		
Lyhytaikaisten lainojen muutos muilta		
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	303 559,22	324 747,60
Saamisten muutos muilta	-1 280,92	-89 592,22
Korottomien velkojen muutos kunnalta	316 731,67	399 495,63
Korottomien velkojen muutos muilta	-11 891,53	14 844,19
Rahoituksen rahavirta	-46 440,78	-25 252,40
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahavarojen muutos	0,00	0,00

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 3 vuodelta, 1000 e	222	
*) Tunnusluku on laskettu 5 vuoden sijaan ajalta, jonka vesihuoltolaitos on ollut kirjanpidollisesti eriytettyä taseyksikkönä eli vuodesta 2015 alkaen.		
Investointien tulorahoitus, %	498,4	
Lainanhoitokate	0,5	0,6

VESIHUOLTOLAITOKSEN TASE**2017****2016**

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT

4 944 735,56**5 116 569,17**

Aineelliset hyödykkeet

4 944 735,56

5 116 569,17

Rakennukset

3 150 918,73

3 290 043,13

Kiinteät rakenteet ja laitteet

1 793 816,83

1 786 080,11

Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

40 445,93

VAIHTUVAT VASTAAVAT

276 925,60**278 206,52**

Saamiset

276 925,60

278 206,52

Lyhytaikaiset saamiset

Myyntisaamiset

276 925,60

278 206,52

VASTAAVAA**5 221 661,16****5 394 775,69**

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA

2 515 515,94**2 643 708,78**

Peruspääoma

3 206 961,43

3 206 961,43

Edellisten tilikausien alijäämä

-563 252,65

-465 420,95

Tilikauden alijäämä

-128 192,84

-97 831,70 *)

POISTOERO JA VAPAAEHTOISET

VARAUKSET

32 203,27**35 561,16**

Poistoero

32 203,27

35 561,16

VIERAS PÄÄOMA

2 673 941,95**2 715 505,75**

Pitkäaikainen

2 306 251,04

2 339 319,37

Lainat kotimaisilta talletuspankeilta

875 000,00

1 225 000,00

Korottomat velat kunnalta

986 342,11

669 610,44 *)

Liittymismaksuvelat

444 908,93

444 708,93

Lyhytaikainen

367 690,91

376 186,38

Lainat kotimaisilta talletuspankeilta

350 000,00

350 000,00

Ostovelat

17 690,91

26 186,38

VASTATTAVAA**5 221 661,16****5 394 775,69****TASEEN TUNNUSLUVUT**

Omavaraisuusaste, %

48,8

49,7

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

384,1

362,3

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %

384,1

362,3

Kertynyt alijäämä, 1000 e

691

563

Lainakanta 31.12., 1000 e

1 225

1 575

Lainasaamiset 31.12., 1000 e

0

0

*) Vertailuvuoden 2016 laskelmaan on lisätty viemärlaitoksen lainan korkokulut 66.187,39 euroa.

5.2 Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja –menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja –menetelmät:

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti (kv 2.9.2013 § 56). Laskenta-perusteet on esitetty kunnan liitetiedoissa.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

LIITETIEDOT

Tuloslaskelman liitetiedot

Liitetieto 6	Liikevaihto	2017	2016
	Vesilaitos	245 064,09	292 868,45
	Viemärlaitos	451 156,05	456 629,29
	Yhteensä	696 220,14	749 497,74

Sisältää sekä kunnan ulkopuolisilta että muilta toimijoilta saadut myyntitulot.

Liitetieto 9	Palvelujen ostot	2017	2016
	Palvelujen ostot		
	Asiakaspalveluiden ostot	0	0
	Muut palveluiden ostot	191 073,59	179 700,70
	Yhteensä	191 073,59	179 700,70

Liitetieto 11 Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet
Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden aktivointiraja on 8.000 euroa. Arvioidut poistoajat sekä poistomenetelmät on esitetty kunnan liitetietojen kohdassa 11).

Liitetieto 16 Poistoeron vähennys

Poistoeron vähennys (+) on tehty Kunnanhallituksen 6.2.2012 § 20 päätöksen mukaisesti. Poistoero käsitellään kirjanpidossa vähentämällä 21.941,84 euroa tasasuuruksina erinä yhdeksän vuoden aikana alkaen vuodesta 2011.

Taseen liitetiedot**Vastaavaa**

Liitetieto 19

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	Aineelliset hyödykkeet					Aineelliset hyödykkeet yhteensä
	Maa- ja vesi- alueet	Raken- nukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	ja ja kalusto	Enn.maksut ja keskener. hankinnat	
Poistamaton hankintameno 1.1.		3 290 043,13	1 786 080,11		40 445,93	5 116 569,17
Lisäykset tilikauden aikana			69 555,23			69 555,23
Rahoitusosuudet tilikaudella						0,00
Vähennykset tilikauden aikana						0,00
Siirrot erien välillä			54 656,12		-40 445,93	14 210,19
Tilikauden poisto		139 124,40	116 474,63			255 599,03
Arvonlennukset ja niiden palautukset						0,00
Aktivoidut korkomenot						
Poistamaton hankintameno 31.12.	0,00	3 150 918,73	1 793 816,83	0,00	0,00	4 944 735,56
Arvonkorotukset						
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	3 150 918,73	1 793 816,83	0,00	0,00	4 944 735,56
Olennaiset lisäpoistot						
Erittely olennaisista lisäpoistoista						

Vastattavaa

Liitetieto 25	Oma pääoma	2017	2016
	Peruspääoma 1.1.	3 206 961,43	3 206 961,43
	Lisäykset		
	Vähennykset		
	Peruspääoma 31.12.	3 206 961,43	3 206 961,43
	Edellisten tilikausien alijäämä	-563 252,65	-465 420,95
	Tilikauden alijäämä	-128 192,84	-97 831,70
	Oma pääoma yhteensä	2 515 515,94	2 643 708,78

Liitetieto 26 Poistoeron vähennys
Poistoeron vähennys (+) on tehty Kunnanhallituksen 6.2.2012 § 20 päätöksen mukaisesti. Poistoero käsitellään kirjanpidossa vähentämällä 21.941,84 euroa tasasuuruksina erinä yhdeksän vuoden aikana alkaen vuodesta 2011.

Liitetieto 27	Pitkäaikaiset velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua	2017	2016
	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	0,00	1 225 000,00
	Yhteensä	0,00	1 225 000,00

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Liitetieto 42	Henkilöstön lukumäärä 31.12.	2017	2016
	Vesihuoltolaitos	1	2

6 KONSERNIN TYTÄRYHTIÖIDEN TILINPÄÄTÖSTIEDOT

Kunnan tytäryhtiöt

Yhtiö:	Osakkeiden tuottama määräysvalta:
Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka	100 %
Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalo	100 %
Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma	100 %
Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo	68,54 %
Kiinteistö Oy Vuokrahanka	58,20 %

Kuntakonsernin tytäryhtiöiden asettamat suunnittelukauden taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet :

6.1 Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Tulos
Energiatehokkuuden parantaminen	Lämmitys- ja kiinteistösähkölukujen vähentäminen, lämmitystarve huomioiden	Vertailu aikaisempien vuosien lämmitystarveluvulla korjattuihin kulutuslukuihin	Lämmitysenergia-kulut ovat laskeneet lämmitystarveluvulla korjattuna vuodesta 2016 vuoteen 2017 n. 12 %
Vuokrien kohtuullinen hintataso.	Kiinteistöjen kokonaistarkastelun kautta tehostetaan tilan- ja energian käyttöä.	Vertailu aikaisempien vuosien ja ympäristökuntien vuokratasoon	Vuokrat on pidetty aikaisempien vuosien tasolla. Keskivuokra 8,53 €/m ² on Pieksämäen tasoa, mutta matalampi kuin Laukaassa (10,70) ja Konnevedellä (9,20).

RISKIT

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiselle:

- Lainojen korkojen nousu
- Vuokrasaatavien luottoriskit
- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Heikko käyttöaste
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Lainojen ja korkojen hallinta neuvottelujen ja mahdollisten uudelleenjärjestelyjen kautta
- Luottokelpoisuuden tarkastus asuntoa haettaessa ja tehokas perintä varmistamaan vuokrasaatavia
- Kokonaistaloudellisessa tarkastelussa vertaillaan eri energiamuotojen käytön vaikutuksia ja pyritään löytämään edullisin lämmitystapa
- Käyttöastetta nostetaan kiinteistökantaa kunto- ja korjattavuusarvioiden tulosten perusteella muuttamalla, sekä korjausrakentamisella.
- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle

Tehtävä:

Perustehtävänä on tuottaa ja ylläpitää Hankasalmen kunnassa kohtuuhintaista vuokra-asuntotoimintaa.

Kiinteistöjä ylläpidetään teknistaloudellisesti järkevällä tavalla.

Yhtiön taloudenpidossa noudatetaan omistajan ohjausta.

Toiminnan lyhyt kuvaus (palveluajatus):

Tarjoamme kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.

Taloudelliset tavoitteet

Vuoden 2017 tavoitteena on nostaa vuokrausastetta, kiinteistökantaa kunto- ja korjattavuusarvioiden tulosten perusteella muuttamalla.

Tavoitteen määrittely	Mittari	TP 2016	TA 2017	TP 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Vuokrausaste		78 %	> 85%	75 %	> 90 %	> 90 %	> 95 %

Merkittävimmät investoinnit 2017

- Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokralalon sulauttaminen osaksi Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakaan
- Kunto- ja/tai korjattavuusarviot kaikkiin kiinteistöihin
- Kunto- ja korjattavuusarvioissa kiireellisiksi todettuja toimia

6.2 Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokralato**Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet**

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Tulos
Kiinteistön arvon ylläpito	Ylläpitokorjauksilla säilytetään kiinteistön arvo	Vuokrausaste	Yhtiön vuokrausaste vuoden 2017 lopussa 100 %.

Yhtiö sulautui Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakaan 31.12.2017

RISKIT**Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiseksi:**

- Lainojen korkojen nousu
- Vuokrasaatavien luottoriskit
- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Sulautui Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakaan vuoden 2017 lopussa
- Lainojen ja korkojen hallinta siirtyy KOY Hankasalmen Hakalle vuoden 2018 alusta
- Luottokelpoisuuden tarkastus asuntoa haettaessa ja tehokas perintä varmistamaan vuokrasaatavia
- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle

Tehtävä:

Omistaa ja hallita vuokra-asuntoja

Toiminnan kuvaus/palveluajatus:

- Vuokra-asuntojen vuokraus ja ylläpito

Taloudelliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Ta 2016	Ta 2017	Tp 2017	Ta 2018
Käyttöaste	%	97,0	97,0	100,0	95,0

Merkittävimmät Investoinnit 2017

- Huoneistoremonttien loppuunsaattaminen
- Aloitetut korjaustyöt tehty loppuun.

6.3 Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma**Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet**

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Tulos
Kiinteistön arvo säilyy ja omistaja saa kohtuullisen tuoton	Kiinteistöä ylläpidetään siten, että tavoite täyttyy. Tarvittaessa vuokrasopimukset neuvotellaan uudelleen.	Kiinteistö tuottaa omistajalle kohtuullista voittoa (1 – 5 % vuokratulosta)	Yhtiö on vuonna 2017 tuottanut omistajalle tappiota 5 % vuokratulosta, tehtyjen kunnossapitotöiden vuoksi.

Tehtävä:

Omistaa ja hallita Hankasalmen kunnan Hankaveden kylässä sijaitsevaa liikekiinteistöä (077-404-4-24).

Toiminnan lyhyt kuvaus /palveluajatus:

Kiinteistön liike- ja asuintilojen käyttöaste pyritään pitämään korkeana, alueellisesti kilpailukykyisillä mutta kannattavilla vuokratasoilla.

Merkittävimmät Investoinnit 2017-2020

- Julkisivun maalaus 2017
- Hallituksen/yhtiökokouksen korjaussuunnitelmassa ei ole esitetty investointeja vuosille 2018-2020.

6.4 Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Tulos
Kiinteistön arvon ylläpito	Suunnitelmallisten ylläpitokorjausten avulla estetään kiinteistön arvon lasku	Hoitovastikkeen taso Kiinteistöarvion tulos	Hoitovastike on pysynyt edelliset vuodet samana. Vuoden 2017-2018 ylläpitokorjauksilla säilytetään kiinteistön arvoa.

RISKIT

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiselle:

- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Lainojen korkojen nousu
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet
- Kiinteistön käyttöaste SoTe-uudistuksen toimeenpanon yhteydessä

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Lainojen ja korkojen hallinta neuvottelujen ja mahdollisten uudelleenjärjestelyjen kautta
- Käyttöaste pyritään pitämään korkeana
- Kiinteistön vetovoimaisuus ylläpidetään ylläpitokorjausrakentamisella.
- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle

Tehtävä:

Tarjota nykyaikaiset ja tarpeenmukaiset toimitilat kiinteistön käyttäjille, ja täyttää kiinteistön omistajien tuotto-odotukset.

Toiminnan kuvaus/palveluajatus:

- Tarjotaan käyttäjille terveelliset ja toimivat tilat
- Järjestetään käyttäjille toimitilapalvelut sopimusten mukaisesti

Taloudelliset tavoitteet

- Tiloja nykyaikaistamalla ja kunnostamalla säilytetään kilpailukyky, vetovoimaisuus, käyttäjille kohtuulliset menot ja omistajille odotusten mukainen tuotto.

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2016	Tp 2017	Ta 2018	Ts 2019	Ts 2020
	hoitovastike	4,38	4,38	4,39	4,39	4,40
	rahoitusvastike	1,73	2,73	3,08	3,08	3,08

Merkittävimmät Investoinnit 2017-2020

- Sosiaali- ja taukotilojen perusparannus aloitettu 2017 ja valmistuu 2018
- Mattojen ja kiintokalusteiden uusiminen. Kiintokalusteet ja muutamien huoneiden mattoja uusittu 2017-2018 ylläpitokorjauksissa.

Kattoikkunoiden uusiminen tai poistaminen. Kattoikkunat poistettu 2017.

6.5 Kiinteistö Oy Vuokrahanka

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari	Tulos
Kustannustehokkuuden nosto	Maksuvalmiuden palauttaminen. Huoneistojen hyvä käyttöaste	Maksuvalmius, velkaantumis- ja käyttöaste	Maksuvalmius hyvä. Yhtiö on velaton. Käyttöaste kohtalainen.

RISKIT

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiselle:

- Lainojen korkojen nousu
- Vuokrasaatavien luottoriskit
- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle

Tehtävä:

Omistaa ja hallita vuokra-asuntoja

Toiminnan kuvaus/palveluajatus:

- Vuokra-asuntojen vuokraus ja ylläpito

Taloudelliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Ta 2016	Ta 2017	Tp 2017	Ta 2018
Käyttöaste	%	97,0	97,0	89,0	95,0

Merkittävimmät Investoinnit 2017

- Huoneistoremonttien loppuun saattaminen
- Vesivahinkojen välttämättömät korjaustyöt tehty.

7 TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS

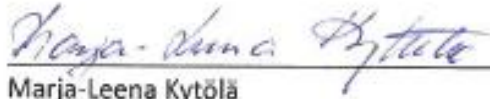
Hankasalmella 29. päivänä maaliskuuta 2018

Anja Kauppinen
kunnanhallituksen puheenjohtaja

Matti Mäkinen
kunnanjohtaja

Marja-Leena Kytölä
kunnanhallituksen 1. varapuheenjohtaja

Ari Korhonen
kunnanhallituksen 2. varapuheenjohtaja

Pekka Häkkinen
kunnanhallituksen jäsen

Leena Jäntti
kunnanhallituksen jäsen

Elisa Lamberg
kunnanhallituksen jäsen

Markku Manninen
kunnanhallituksen jäsen

Marjo Pihlaja
kunnanhallituksen jäsen

Esko Pöyhönen
kunnanhallituksen jäsen

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Hankasalmella 22.5.2018

BDO Audiator Oy
Tilintarkastusyhteisö

Aki Rusanen
tilintarkastaja, JHT, HT

8 KUVAAUS KIRJANPITOJÄRJESTELMÄSTÄ JA KIRJANPIDOSSA KÄYTETYISTÄ KIRJOISTA

Kunnalla on käytössä taloushallinnon SAP ECC-toiminnanohjausjärjestelmä. Talousjärjestelmän ylläpidon ja pääkäyttäjätöiminnot hoitaa Jyväskylän kaupungin Talouskeskus liikelaitos. Hankasalmen kunta on omana yrityksenään Jyväskylän kaupungin Talouskeskus Liikelaitoksessa kaupungin palvelimilla.

Käytössä olevat SAP-sovellukset:

- kirjanpito
- myyntireskontra ja yleislaskutus
- ostoreskontra
- käyttöomaisuuskirjanpito
- BI-raportointi
- HR-henkilöstöraportointi

Historiatietojen osalta käytössä olevat Pegasos-sovellukset:

- kirjanpito, palkkalaskenta ja myyntireskontra

Muut sovellukset:

- maksuliikenneohjelmisto BasWare
- Basware IP sähköinen ostolaskujen käsittely
- päivähoitolaskutus, Effica, Tieto Oyj
- vanhustenhuollon laskutus, Effica, Tieto Oyj
- sosiaalityö, Effica, Tieto Oyj
- terveystoimi, Effica-potilastietojärjestelmä
- jätehuollon valvontaohjelmisto, CGI Suomi
- rakennusvalvontaohjelmisto, CGI Suomi
- kansalais- ja työväenopistojen opetushallinto-ohjelmisto VerkkoHelleWi, Mäntsälän Atk-palvelu Oy
- vesi- ja jätevesilaskutus, CGI Suomi Oy
- konsernitilinpäätös, Aditro Cloud, Aditro Financials Oy
- työvuorosuunnittelu- ja laskentajärjestelmä, MD-Titania, CGI Suomi
- väestörekisteri KuntaNet, CGI Suomi

Kirjanpidossa käytetyt kirjat:

- päiväkirja
- pääkirja
- palkkakortisto
- tilinpäätös liitetietoineen

Tositelajit:

AA	Pysyvien vastaavien kirjanpito
AF	Poistokirjaukset
AZ	Investointien purku
DL	Luottotappioutilitys
H1	Tiliote Nordea
H2	Tiliote Hannulan Osuuspankki
H4	Tiliote Keski-Suomen Osuuspankki H5, Tiliote Danske Bank
DV	Myyntisuor. (autom.)
DZ	Myyntisuor. (man)
KR	Toim. – lasku Basware
KS	Sisäiset maksut
KZ	Toimittajat – maksu
PA	Palkkaliittymä
PE	Peruutustosite
RS	Sis.sopimuslask.
SA	Muistiotositteet
SL	Sopimusl. muistio